

АНОТАЦІЯ

Волошинська О. І. Дослідження діяльності та перспектив розвитку об'єднаної територіальної громади, на прикладі Великогаївської ОТГ
[Рукопис]: дипломна робота на здобуття кваліфікації магістра за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» / Ольга Ігорівна Волошинська; ТНТУ. – Тернопіль: [б. в.], 2019. – 137 с.

Магістерська робота: 137 с., 17 рис., 24 табл., 5 додатків, 77 літературних джерел.

Об'єктом дослідження є Великогаївської ОТГ.

Метою роботи є дослідити діяльність та визначити перспективи розвитку місцевої громади.

Методи дослідження – системного, факторного та логічного аналізу, метод експертного опитування, порівняння і узагальнення, методи економічного і статистичного аналізу.

Запропоновано шляхи розвитку Великогаївської ОТГ, що включають проекти по підвищенню привабливості громади, розширення благодійної діяльності, вдосконалення інфраструктури громади.

Результати проведеного дослідження рекомендовані для впровадження в діяльність Великогаївської ОТГ.

Ключові слова: громада, ОТГ, стратегія розвитку, привабливість громади, благодійність.

SUMMARY

Voloshynska O. I. An investigation of the activity and prospects of development of the local community, on the example of Velikogayivska UTC [Manuscript]: Master's thesis majoring in specialty 281 "Public Management And Administration" / Olga Voloshynska; TNTU. - Ternopil: [b. in.], 2019. - 137 p.

Master's thesis: 137 pp., 17 fig., 24 tables, 5 applications, and 77 literary sources.

The object of research is Velikogayivska UTC.

The purpose of the thesis is to explore the ways to improve the activity of the united territorial community.

Methods of research include the system, factor and logical analysis, method of expert survey, comparison and generalization, methods of economic and statistical analysis.

The ways of Velikogayivska UTC development, which include projects on increasing the attractiveness of the community, expanding charitable activities, improving the community infrastructure have been offered.

The results of the conducted research are recommended for introduction into the activity of Velikogayivska UTC.

Keywords: local community, united territorial community, strategy of development, community attractiveness, charity.

ЗМІСТ

Вступ.....	8
РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ОСНОВ ДІЯЛЬНОСТІ І РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	11
1.1 Поняття і функції об'єднаної територіальної громади	11
1.2 Особливості розвитку сучасних територіальних громад	17
1.3 Зарубіжний досвід організації місцевого самоврядування	29
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ВЕЛИКОГАЇВСЬКОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	37
2.1 Загальна характеристика Великогаївської ОТГ	37
2.2 Аналіз господарської діяльності досліджуваної місцевої громади.....	46
2.3 SWOT-аналіз Великогаївської ОТГ	53
РОЗДІЛ 3. ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ВЕЛИКОГАЇВСЬКОЇ ОТГ.....	62
3.1 Дослідження шляхів підвищення привабливості Великогаївської ОТГ.....	62
3.2 Організація проектів та розширення благодійної діяльності в межах обраної громади.....	68
3.3 Напрямки вдосконалення інфраструктури досліджуваної громади.....	74
РОЗДІЛ 4. СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА.....	85
4.1 Аналіз основних показників розвитку децентралізації в Україні	85
4.2 Організаційно-правові аспекти регулювання діяльності Великогаївської ОТГ	89
РОЗДІЛ 5. ОБҐРУНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ.....	92
5.1 Надання рекомендацій по визначенню шляхів підвищення привабливості Великогаївської ОТГ	92

5.2 Обґрунтування доцільності реалізації проекту з благодійності в досліджуваній місцевій громаді	94
5.3 Оцінка ефективності проекту по вдосконаленню інфраструктури в обраній громаді	98
РОЗДІЛ 6. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	102
6.1 Охорона праці в Великогаївській сільській раді	102
6.2 Безпека в надзвичайних ситуаціях	108
6.2.1 Організація та порядок видачі (продажу) продуктів харчування та промислових товарів населенню під час евакуації з районів аварій, катастроф і стихійних лих	108
6.2.2 Участь суб'єктів господарювання у функціонуванні державної системи спостереження, збирання, оброблення та аналізу інформації про стан довкілля.....	114
РОЗДІЛ 7 ЕКОЛОГІЯ.....	118
7.1 Оцінка ресурсного потенціалу та ефективність його використання	118
7.2 Особливості формування і використання ресурсного потенціалу в умовах глобалізації економіки	120
Висновки та пропозиції.....	124
Список використаних джерел.....	128
Додатки.....	137

ВСТУП

Розбудова соціальної, правової, демократичної держави в умовах децентралізації та проведення адміністративної реформи в Україні зумовлює розбудову інституту місцевого самоврядування, первинним суб'єктом якого виступає територіальна громада. Зрозуміло, що територіальна громада відіграє провідну роль у системі життєзабезпечення людини і суспільства в цілому, адже переважну більшість своїх суспільних потреб людина задовольняє на рівні громади, у якій живе (село, селище, місто).

Ставлення людей до влади і держави в цілому залежить саме від якості й рівня життя людей, можливості задовольнити особисті потреби, реально впливати своїми діями на покращення життя не тільки своєї родини, а й громади і суспільства в цілому. Це означає, що розвиток самодостатніх об'єднаних територіальних громад в Україні є одним з головних чинників успіху реформи місцевого самоврядування.

Необхідність теоретично обґрунтувати та методично забезпечити пошук шляхів вдосконалення організації діяльності та розвитку місцевої громади зумовила актуальність проблеми та вибір теми дипломної магістерської роботи.

Об'єктом написання дипломної магістерської роботи є Великогаївська об'єднана територіальна громада.

Предметом дослідження виступає діяльність місцевої громади.

Мета написання дипломної магістерської роботи – це дослідити діяльність та визначити перспективи розвитку Великогаївської ОТГ.

Мета реалізується через виконання наступних дослідницьких **завдань**:

- дослідити теоретичні основи діяльності і розвитку об'єднаних територіальних громад;
- провести комплексне дослідження діяльності Великогаївської об'єднаної територіальної громади;

- розробити конкретні рекомендації щодо вибору перспектив розвитку для Великогаїської ОТГ.

Для вирішення питань вибору перспектив розвитку в досліджуваній місцевій громаді були використані сучасні методи оцінки доцільності впровадження рекомендацій. У процесі дослідження використано загальнонаукові і спеціальні методи: системного та логічного аналізу, метод експертного опитування, порівняння і узагальнення, методи економічного і статистичного аналізу децентралізації в Україні.

Джерела дослідження. Питання удосконалення кадрової політики є об'єктом вивчення великого кола науковців. Основою досліджень теоретичних аспектів цього поняття виступають праці вітчизняних вчених А. Артеменко, Т. Барановська, О. Батанов, В. Березинський, З. Варналій, В. Величко, К. Донченко, Т. Желюк, Є. Калініченко, Н. Камінська, В. Кампо, В. Кравченко, В. Куйбіда, В. Негода, Г. Монастирський, Я. Олійник, М. Орзіх, В. Погорілко, Ю. Тихоміров, О. Фрицький і багатьох інших, якими запропоновано безліч методів, моделей і методик аналізу та вдосконалення діяльності місцевих громад. Окрім цього, інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативні документи, інформація державних органів статистики, рішення, положення та звітні дані Великогаївської ОТГ.

Практичне значення полягає в тому, що теоретичні висновки та практичні рекомендації, зроблені у роботі, сформовані та обґрунтовані з урахуванням сучасного стану реформи децентралізації та фінансових можливостей Великогаївської ОТГ і можуть бути використані при виборі напрямків розвитку місцевої громади. Розроблені пропозиції є раціональними, актуальними і доцільними, являють собою результат дипломної магістерської роботи й будуть впроваджені у діяльність Великогаївської ОТГ.

Наукова новизна дипломної магістерської роботи полягає в уточненому формулюванні терміну «об'єднана територіальна громада», дослідженні теоретико-методичних засад, розробленні практичних рекомендацій та

обґрунтуванні доцільності пропозицій, спрямованих на вдосконалення діяльності сучасної ОТГ.

Структура й обсяг дипломної магістерської роботи. Дипломна магістерська робота складається зі вступу, семи розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи – 137 сторінок комп'ютерного тексту, вона містить 24 таблиці і 17 рисунків, 5 додатків, список використаних джерел із 77 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ОСНОВ ДІЯЛЬНОСТІ І РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

1.1 Поняття і функції об'єднаної територіальної громади

Відповідно до Конституції України територіальна громада – «це жителі одного чи декількох населених пунктів, які добровільно об'єднуються в одну територіальну громаду для вирішення питань місцевого значення, а саме: обирають сільського, селищного чи міського голову, який очолює виконавчий орган ради та головує на засіданнях виконавчого комітету та ради, старост та депутатів ради, які представляють та захищають інтереси всієї громади; управляють майном, що є в комунальній власності; затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку і контролюють їх виконання; затверджують бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контролюють їх виконання; встановлюють місцеві податки і збори відповідно до закону; забезпечують проведення місцевих референдумів та реалізацію їх результатів; утворюють, реорганізують та ліквідовують комунальні підприємства, організації і установи, а також здійснюють контроль за їх діяльністю; вирішують інші питання місцевого значення, віднесені законом до їхньої компетенції...» [1].

У Цивільному кодексі України вказано, що «територіальні громади є юридичними особами, мають свої рахунки, надходження..., можуть створювати комунальні підприємства, навчальні заклади, підприємницькі товариства, приймати участь в їх діяльності на загальних підставах...» [2].

Характеризуючи територіальну громаду, переважна більшість соціологів і юристів сходиться на тому, що вона є необхідною демократичною протиположністю центральній владі, сприяє своєю легітимною діяльністю обмеженню можливостей свавілля з боку держави. Передача тих чи інших повноважень територіальним

громадам дозволяє запобігти зайвій концентрації влади на центральному рівні, переобтяженню центрального апарату місцевими справами [3, с. 173].

В основу зарубіжної концепції територіальної громади покладений розгляд цього суб'єкта, специфікою якого є те, що територіальна громада розглядається як корпорація, що заснована на членстві громадян, об'єднаних фактором спільного проживання. Досвід свідчить, що членство в громаді пов'язувалося не лише з місцем проживання, але і з наявністю майнового інтересу [3, с. 175].

Згідно із Законом «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [7] (ст.4) добровільне об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст та приєднання до ОТГ здійснюється з дотриманням таких умов:

1) у складі об'єднаної територіальної громади не може існувати іншої територіальної громади, яка має свій представницький орган місцевого самоврядування;

2) територія об'єднаної територіальної громади має бути нерозривною, межі об'єднаної територіальної громади визначаються по зовнішніх межах юрисдикції рад територіальних громад, що об'єдналися;

3) об'єднана територіальна громада має бути розташована в межах території Автономної Республіки Крим, однієї області;

4) при прийнятті рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад беруться до уваги історичні, природні, етнічні, культурні та інші чинники, що впливають на соціально-економічний розвиток об'єднаної територіальної громади;

5) якість та доступність публічних послуг, що надаються в об'єднаній територіальній громаді, не можуть бути нижчими, ніж до об'єднання [7].

Таким чином, визнається, що члени ОТГ є носіями певної ідентичності та традицій, мають спільні інтереси, але водночас мають обов'язки щодо підтримання належного соціально-економічного розвитку та забезпечення послугами.

Об'єднання територіальних громад здійснюється відповідно до Методики формування спроможних територіальних громад [22] та складається з таких етапів:

- ініціювання добровільного об'єднання;
- громадського обговорення пропозиції добровільного об'єднання;
- прийняття радою рішення про надання згоди на добровільне об'єднання та делегування представника для розробки проекту рішення про добровільне об'єднання;
- прийняття радою рішення про схвалення проекту рішення про добровільне об'єднання;
- подання рішення до обласної державної адміністрації для надання висновку щодо відповідності цього проекту Конституції та законам України;
- розпорядження голови обласної державної адміністрації щодо відповідності цього проекту Конституції та законам України;
- прийняття радами рішення про добровільне об'єднання територіальних громад.

Тобто, відповідно до Закону, процес добровільного об'єднання територіальних громад обов'язково відбувається за активної участі місцевих жителів та з їхньої згоди.

ОТГ вважається утвореною з дня набрання чинності рішеннями всіх рад, що прийняли рішення про добровільне об'єднання територіальних громад. Юридично, під час прийняття радою, яка виступила з ініціативою добровільного об'єднання, рішення про утворення ОТГ, одночасно з утворенням відбувається передача майна, прав та обов'язків територіальних громад до ОТГ, яка визнається їх правонаступником. Члени ОТГ є платниками місцевих податків і зборів до її бюджету. Звідси можна дійти висновку, що по суті ОТГ представляє собою «федерацію» територіальних громад з об'єднанням їх майна прав та обов'язків. У межах своєї території ОТГ та її органи отримують всю повноту повноважень щодо регулювання земельних відносин, а також їм передаються земельні ділянки

державної власності сільськогосподарського призначення, проте постає питання щодо містобудівної або землепорядної документації [28, с. 50]

До основних завдань територіальної громади слід віднести [29, с. 425]:

- планувати, реалізовувати плани, конкурувати за інвестиції та кращі робочі місця тощо;
- розробити та донести виразне та стимулююче економічне бачення напрямку;
- використовувати місцевий ресурс громади для створення конкурентних переваг;
- забезпечити мотивацію та спроможність «ключових учасників» використовувати переваги та ефективно співпрацювати;
- створити та підтримувати інституції, що сприяють використанню інтелектуального потенціалу, постійній модернізації та інноваціям;
- забезпечити бажання та спроможність ключових установ пристосовуватись до викликів глобальної економіки.

Влада місцевого самоврядування характеризується деякими особливостями [8, с. 103-104]:

- її джерелом є народ, а первинним носієм – територіальна громада;
- вона розповсюджується лише на територію адміністративно-територіальних одиниць;
- її органи діють від імені територіальної громади, а не народу чи держави;
- матеріально-фінансову базу її органів складають комунальна (муніципальна) власність і місцевий (муніципальний) бюджет;
- її органи пов'язані більш тісними зв'язками з населенням;
- в системі її органів відсутня жорстка ієрархія і підпорядкованість.

Завдання та мета муніципальної влади (місцевого самоврядування) – це задоволення усіх місцевих потреб за допомогою публічно-владних дій самого місцевого співтовариства, його коштів та контролю, у включенні жителів села, селища або міста до процесу самопомоги і самодіяльності, у правильній

критичній оцінці явищ, що відбуваються у політичній, економічній, соціальній, культурній сферах, у пробудженні свідомості щодо глибокої солідарності інтересів суспільних з інтересами урядовими, інтересів індивідуальних з інтересами суспільними та державними. Тобто основне, на що спрямоване місцеве самоврядування (муніципальна влада), – це реалізація певних інтересів мешканців, вирішення певних проблем суспільства, що виникають на певних територіях своїми силами та за допомогою публічно-владних інструментів [8, с. 104].

Суттєвою особливістю муніципальної влади (місцевого самоврядування) є те, що в його системі не діє принцип поділу влади, властивий механізму держави. Натомість існує єдність представницьких і виконавчих органів місцевого самоврядування. Система місцевого самоврядування на рівні територіальних громад сіл, селищ, міст має функціонувати як так звана "працююча корпорація", яка самостійно приймає відповідні рішення і самостійно їх виконує [10, с. 49].

Провівши аналіз різних підходів, можна виявити такі основні ознаки територіальної громади, що знайшли закріплення в законодавстві України [24, с. 178]:

1. Територіальна – спільне проживання членів територіальної громади на певній території (у межах певної адміністративно-територіальної одиниці – села, селища, міста) (ч. 1 ст. 140 Конституції України, ст. 1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»)

2. Інтегративна – територіальна громада виникає на основі об'єднання всіх жителів, що постійно мешкають на певній території незалежно від того, чи є вони громадянами даної держави, іноземцями чи особами без громадянства (ст. 1 Закону України «Про місцеве самоврядування»)

3. Інтелектуальна – в основі конституювання територіальної громади лежать спільні інтереси її членів, обумовлені необхідністю вирішення питань місцевого значення (ч. 1 ст. 140 Конституції України).

4. Майнова – територіальна громада є суб'єктом права комунальної власності, їй належить рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші

кошти, земля, природні ресурси, що є в комунальній власності відповідних територіальних громад) (ч. 1 ст. 142 Конституції, статті 16, 60 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

5. Фіскальна – члени територіальних громад є платниками місцевих податків і зборів (ст. 67 Конституції України).

6. Самоврядна – закріплене в Конституції та в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» право територіальної громади на здійснення місцевого самоврядування.

В. А. Григор'єв вважає, що зазначені ознаки досить чітко окреслюють структурно-функціональний характер територіальної громади, але описують лише її зовнішньо, атрибутивно, не розкриваючи її специфіки як особливої, відносно невеликої спільноти локально-територіального функціонування з притаманними їй демографічними, організаційними, економічними, соціально-психологічними, географічними та іншими особливостями [25].

Аналіз наукових праць щодо проблем територіальних громад надає підстави для твердження, що більшість дослідників визначають наявність чотирьох ознак територіальної громади [26, с. 337]:

- населення, тобто спільнота людей (історична, культурна, сусідська);
- місце (територія), простір у межах певних кордонів (географічних, адміністративних, економічних тощо);
- соціальна взаємодія (сусідські відносини, спільні правила і норми поведінки, суспільні послуги тощо);
- почуття спільноти (психологічна ідентифікація зі спільнотою, спільність інтересів, почуття приналежності тощо).

Таким чином, територіальна громада як «нормативно-правова модель самоорганізації населення» з управлінськими структурами здатна реалізувати і захищати місцеві інтереси. Це складна форма суспільної організації, сукупність місцевих жителів, об'єднаних на публічних засадах у межах певної території. Такі добровільні об'єднання діють на підставі статуту або за рішенням місцевих референдумів об'єднуються з іншими громадами з метою здійснення

самоврядування в межах законів держави. Вони наділені конкретною правосуб'єктністю, а саме правом [26, с. 338-339]:

- формувати відповідні органи шляхом проведення виборів, загальних зборів громадян за місцем проживання;
- проводити місцеві референдуми, місцеві ініціативи, громадські слухання, індивідуальні та колективні звернення, громадські експертизи та обговорення, інші незаборонені конституцією форми місцевої демократії;
- управляти місцевими бюджетами, рухомим і нерухомим майном комунальної власності;
- укладати міжнародні угоди тощо.

З-поміж опосередкованої форми реалізації громадами права на місцеве самоврядування виокремлюють діяльність органів і посадових осіб місцевого самоврядування, відповідних асоціацій (спілок) тощо.

1.2 Особливості розвитку сучасних територіальних громад

Уся діяльність громад підпорядкована стратегії, яка створюється і виконується громадою і яка реалізовується через перманентну плановану проектну діяльність, підпорядковану стратегії [29, с. 420].

Суспільство починає усвідомлювати, що стан економічного розвитку країни прямо залежить від можливості та зацікавленості громад займатися розвитком своєї території. Територіальні громади мають перетворитись із об'єкта управління на суб'єкт управління і самостійно формувати свою спроможність. Органи місцевого самоврядування отримують можливості та мотив для належного виконання повноважень. Вперше в історії незалежної України територіальні громади будуть нести відповідальність за планування свого розвитку та бюджету, за економічний розвиток, залучення інвестицій та розвиток підприємництва. Держава провадить децентралізацією і передає «вниз» більше «податкових ресурсів» та повноважень. Це повинно підвищити відповідальність «місцевих влад» перед своєю громадою та усією країною за розвиток [29, с. 421].

Оскільки кожна територіальна громада виступає як самостійний гравець на ринку, і таких громад багато, то конкуренція між ними неодмінно загострюється. Очевидно, що економічний добробут громади неможливий без розвитку місцевої економіки. Тому місцеві громади вдаються до використання факторів місцевих конкурентних переваг. З допомогою інтелектуальних, людських, інституційних, інфраструктурних, енергетичних, фізичних та природних ресурсів місцевості вони стараються будувати власну зростаючу і «самоокупну» економічну систему.

Територіальні громади, зростання яких опирається на конкурентні переваги, що зумовлені лише місцем розташування та класичними факторами виробництва (земля, праця, капітал), можуть на певному етапі глобалізації втратити свої колишні переваги.

Територіальні громади, які розвивають креативні «виховані» фактори місцевих переваг (інтелект, інновація, інформація, співпраця, мережі, соціальний капітал), мають шанси вийти в лідери. Вони зможуть позиціонувати себе по відношенню до інших громад та територій і отримати особливі конкурентні переваги у залученні найкращих інвестицій, які забезпечують:

- створення інноваційних підприємств;
- формування високої доданої вартості;
- випуск продукції переважно експортного спрямування;
- нові навички професійного менеджменту;
- поліпшення інфраструктури;
- інтеграцію у світову економіку, тощо [29, с. 421-422].

Місцевий розвиток – це процес певних змін у місцевій системі територіальної громади, який призводить до покращення якості життя зараз і в майбутньому, це партнерство інтересів громади, підприємницьких кіл та органів місцевого самоврядування для підвищення добробуту кожного члена громади і всіх загалом. Тому, коли йдеться про сталий розвиток у громаді в найкращому його прояві, то в першу чергу слід розуміти, що мова йде про місцевий економічний розвиток із орієнтацією на три складові – соціальне благополуччя,

рівний доступ всіх жителів до публічних послуг, охорони здоров'я, чистоти довкілля, екологічної безпеки та захищеності [29, с. 427].

При розробці планів сталого місцевого розвитку певної територіальної громади) слід опиратися на шість базових постулатів [29, с. 427-428]:

1 Економічний розвиток створюється бізнесом.

2. Робочі місця забезпечують добробут громади і впливають на зростання як індивідуальних доходів мешканців, так і на зростання сукупного суспільного продукту.

3. Місцева влада та громадські організації створюють умови для розвитку бізнесу.

4. Розвинута інфраструктура є головним елементом конкурентоспроможності громади.

5. Якісні послуги, що надаються місцевою владою громаді та бізнесу, є головним елементом конкурентних переваг.

6. Ефективне управління містом чи регіоном забезпечується системним менеджментом (планування, організація, мотивація, контроль), місцевими ресурсами, співпрацею зацікавлених осіб та тристороннім партнерством.

До основних правил в діяльності територіальних громад для забезпечення сталого розвитку слід віднести [29, с. 428-429]:

- праця над створенням високотехнологічних робочих місць та залученням продуктивних інвестицій (у т.ч. прямих іноземних інвестицій);

- сприяння розвитку та диверсифікації бізнесу та формувати кластери (ланцюжки зростання доданої вартості);

- розвиток інфраструктури, впровадження енергоефективних технологій, оптимізація транспортних потоків та визначення в поведінці із твердими побутовими відходами;

- розвиток партнерських стосунків з бізнесом (ДПП), спонукання бізнесу до соціальної, екологічної та етичної відповідальності;

- можливість бути партнером для громади, залучати громаду до співпраці та змінювати ментальність, формуючи корпоративну культуру громади;

- забезпечення перманентного навчання персоналу;
- інтеграція стратегічних планів у функціональну діяльність влади, враховуючи усі складові сталого розвитку;
- реформування структури управління розвитком відповідно до завдань та цілей стратегії.

Основні ключові принципи, які слід враховувати в розвитку територіальних громад та впровадженні будь-яких ініціатив з місцевого економічного розвитку, подаємо нижче (рис. 1.1).

Рисунок 1.1 – Основні принципи розвитку територіальних громад

Джерело: [29, с. 429]

1. Необхідність використання всебічного та комплексного підходу до розвитку територіальної громади. Щоб бути дієвим, місцевий економічний розвиток не повинен обмежуватися одним виміром, тобто не повинен спрямовуватися виключно на залучення будь-яких підприємців і будь-яких робочих місць. Успішні ініціативи з місцевого економічного розвитку повинні бути цілеспрямованими, багатоплановими і бути спрямованими на вирішення

широкого кола питань, пов'язаних із забезпеченням сталого розвитку громади та збалансуванням економічних, соціальних і природоохоронних завдань.

2. Місцеве лідерство та бачення перспектив. Лідерство є необхідною передумовою успішної діяльності і головною опорою стратегічного розвитку. Сьогодні все більше фахівців схиляються до думки про те, що розвиток лідерства як однієї з важливих складових процесу місцевого управління може суттєво підвищити ефективність діяльності органів влади шляхом використання додаткових важелів при роботі з колективом, громадою, зацікавленими сторонами та безпосередніми отримувачами послуг, що надаються владою. Вдале використання лідерства як додаткового ресурсу робить значний внесок у реалізацію на місцевому рівні парадигми «Доброго врядування», яка передбачає забезпечення ефективного та інноваційного управління, належної участі громадян у процесі прийняття рішень з метою перетворення громад у місця, де люди бажають жити й працювати сьогодні та у майбутньому.

3. Творчість та креативність. Сьогоднішнє конкурентне середовище чинить тиск на громади в їхньому розвитку. Сталий розвиток та прагнення зростання якості життя вимагають постійних пошуків нових неординарних рішень. Швидкі технологічні, політичні, економічні та соціальні зміни потребують креативу в плануванні змін, пошуку нових шляхів розвитку економіки (наприклад, розвиток економіки знань, економіки інформації, економіки вражень тощо). Нестандартне мислення повинно стати нормою, а не винятком. Успіх потребує підходів, які є креативними і адаптуються до динамічних проблем, з якими стикаються громади.

4. Створення партнерств, залучення громади та налагодження співпраці – важлива умова успішності планування, забезпечення прогресу, впровадження дієвих стратегій та програм місцевого розвитку. Діяльність з місцевого економічного розвитку є найбільш успішною тоді, коли вона проваджується через залучення громади, партнерство органів влади, підприємців, неприбуткових організацій та населення. Успіх не приходить сам по собі, а є результатом певних дій. Досягнення успіху вимагає відданості, кваліфікації і досвіду в багатьох сферах, значних кадрових та інтелектуальних ресурсів, інноваційності, що

нечасто поєднуються в одному місці чи в одній структурі. Тому горизонтальна співпраця, широке співробітництво і формування партнерств на рівні громад, залучення до праці активних людей та зацікавлених груп створює синергію і є необхідними умовами успішності планів та заходів з місцевого розвитку громад.

5. Необхідність переходу від закритих місцевих економік до відкритих глобальних систем. В умовах глобалізації економіки громади, муніципалітети, регіони та країни в цілому мусять змістити акценти у своїх програмах економічного розвитку. Необхідно «думати глобально, але діяти локально». Для цього необхідно сконцентруватися на підвищенні конкурентоспроможності громад, для чого розвивати і підтримувати спеціалізовані підприємства, кваліфікованих працівників та інновації. Найкращі підходи до організації місцевого економічного розвитку передбачають застосування принципу важеля для подальшого розвитку сильних сторін громади чи регіону для одержання порівняльних і конкурентних переваг.

Порівняльна перевага означає ситуацію, за якої місто (підприємство або кілька підприємств, розташованих на території міста) може виробляти товари чи послуги за нижчою вартістю, ніж конкурент з іншого регіону. Порівняльна перевага сприяє спеціалізації виробництва для одержання вигод від торгівлі продуктами цього виробництва.

Конкурентна перевага означає стратегічну перевагу, яку суб'єкт має над своїми конкурентами у певній галузі, в якій має місце конкуренція. Наявність конкурентної переваги зміцнює та поліпшує позиції громади, міста, регіону в його середовищі (в якому відбувається конкуренція іншими громадами і регіонами).

6. Місцевий розвиток має бути спрямований на досягнення стратегічних цілей, але водночас він повинен демонструвати певний позитивний ефект у короткостроковому періоді. Будь-яка ініціатива з місцевого економічного розвитку, як правило, є довгостроковою і тому може давати відчутні результати лише через десятиріччя. Щоб зберегти віру, активність дій і підтримувати зацікавленість, відповідальні за розвиток посадовці мають регулярно оцінювати хід роботи і ділитися з громадою проміжними здобутками на шляху до досягнення

основних стратегічних цілей. Усвідомлення того, що дана робота дає позитивний ефект, переконує людей у правильності і важливості роботи з планування місцевого економічного розвитку та сприяє активізації залучення зацікавлених сторін / партнерів до подальшої роботи. Це досягається значною мірою завдяки покроковій реалізації проєктів, виконання яких набагато простіше оцінити в короткому періоді часу, а значить, і усвідомлювати очікуваний ефект у стратегічній перспективі.

7. Місцевий розвиток має бути процесом випереджувального характеру, гнучким та адаптивним. У сьогоденному світі суттєвим викликом для досягнення успіху місцевому розвитку громад є формування та узгодження планування із динамічністю середовища, яке швидко змінюється. Проблема стосується необхідності одночасного вирішення поєднання двох протилежних речей – необхідності планування з одного боку, а з іншого – пристосування до змін, необхідність «іти в ногу з темпом змін», управляти змінами та використовувати їх на користь місцевому розвитку. У часи «рухомих мішеней» критично необхідно бути гнучкими та адаптивними, негнучкі та консервативні підходи часто недоречні і навіть шкідливі. Успіх часто визначається тим, наскільки громада чи муніципалітет можуть скористатись обставинами, що змінюються, передбачити їх та використати на користь.

8. Оперативність та націленість на дії у плануванні. Цінність планування полягає не у безконечному розмірковуванні, а у свідомому виокремленні реальних та дієвих заходів, налаштуванню всіх учасників процесу на дії для виконання завдань та досягнення цілей. Успіх планування у великій мірі залежить від способів та методів його реалізації.

9. Програми й заходи з місцевого розвитку мають бути прозорими і підзвітними. Прозорість і підзвітність роблять відчутний внесок у забезпечення дієвості ініціатив з місцевого економічного розвитку. Це досягається шляхом перманентного процесу залучення громади до спільного вирішення питань. Коли окремі громадяни та інші зацікавлені особи знають, що відбувається, вони охочіше залучаються до процесу та підтримують його. Чим серйозніше

налаштована громада на здійснення заходів з місцевого економічного розвитку, тим вищою є дієвість цих заходів. Прозорість означає відкрите обговорення процесів місцевого економічного розвитку та інформування про нього якнайширшої аудиторії. Підзвітність є логічним наслідком прозорості.

10. Зростання конкурентоспроможності – важлива складова діяльності у сфері місцевого розвитку громад. Досягнення планів розвитку і вся діяльність у сфері місцевого розвитку охоплюють розробку стратегій, підготовку програм та проектів, які забезпечують формування такого ділового клімату і таких місцевих умов, що сприяють максимальному залучення ресурсів та забезпечують економічне зростання. Одним із основних завдань громади в галузі місцевого розвитку є необхідність стати привабливими для розвитку високопродуктивних ресурсів, для залучення інвестора, і не просто будь-якого інвестора, а стратегічного інвестора, який забезпечить зростання конкурентоспроможності території, принесе в територію високу додану вартість, інноваційний тип менеджменту, забезпечить розвиток та практичне використання інтелектуального капіталу.

Важливим показником, який дозволяє оцінити територіальну громаду та визначити доречність обраної стратегії розвитку є її спроможність. У методиці формування спроможних територіальних громад, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України, дається таке визначення спроможної територіальної громади: «територіальні громади сіл (селищ, міст), які в результаті добровільного об'єднання здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці» [22].

Переваги спроможної територіальної громади зображені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Переваги спроможної територіальної громади

№ п/п	Переваги
1	Прозоро планує місцевий розвиток, ставить та виконує стратегічні завдання
2	Залучає інвестиції, розвиває власну економіку, сприяє місцевому підприємництву
3	Розвиває місцеву інфраструктуру, раціонально освоюючи отримані субвенції з Державного бюджету
4	Ефективно використовує механізми співробітництва територіальних громад для вирішення комплексних питань місцевого значення (спільно створює чи спільно утримує підприємства, які забезпечують збір, вивезення, сортування та захоронення побутових відходів).
5	Мешканці швидко та без зайвої бюрократичної тяганини за місцем свого проживання отримують адміністративні та соціальні послуги – реєструють бізнес та майно, одержують довідки, дозволи чи ліцензії, паспорт, субсидії, соціальну допомогу тощо
6	Сучасні заклади освіти (дитячий садок, школи), медицини (фельдшерсько-акушерські пункти), культури (клуб, бібліотеки) та спорту (спортивні секції чи ДЮСШ), місця для відпочинку та дозвілля з кваліфікованими працівниками
7	Якісні та доступні кожному дороги, транспорт з маршрутами сполучення всередині громади та за її межі, водопостачання, газ, освітлення вулиць, інтернет-зв'язок тощо
8	Органи самоорганізації населення ефективно взаємодіють з органами місцевого самоврядування, спільно вирішуючи низку питань місцевого значення
9	Найбільш активні члени територіальної громади ефективно використовують законодавчо передбачені інструменти місцевої демократії та способи впливу на органи місцевого самоврядування та їх посадових осіб

Джерело: [23, с. 41-42]

Складові поняття «спроможна територіальна громада» умовно можна поділити на дві групи [23, с. 39]:

- потенційні;
- функціональні.

До потенційних варто віднести, зокрема:

- наявність необхідної інфраструктури;
- наявність достатніх фінансових ресурсів та джерел їх утворення;
- наявність кваліфікованих людських ресурсів (кадрів);
- наявність певного обсягу повноважень у представницького органу місцевого самоврядування (місцевої ради), обраного громадою;
- наявність активно налаштованої частини територіальної громади, які беруть участь у вирішенні низки питань її життєдіяльності.

Наявність потенційних ознак спроможної територіальної громади здебільшого може «не відчуватися» мешканцями населених пунктів, що входять

до складу відповідної громади. Такі ознаки мають кількісні та якісні характеристики, які не завжди є видимі для громадян. Їх можна розглядати як важливі умови здійснення ефективного місцевого самоврядування та забезпечення життєдіяльності громади.

До функціональних ознак необхідно віднести:

- дієвий вплив активної частини територіальної громади на діяльність органу місцевого самоврядування та його посадових осіб;
- реальне вирішення переважної більшості питань місцевого значення, що належить до компетенції відповідної ради, у т.ч. й через надання низки публічних послуг членам територіальної громади.

Зміст цих ознак полягає у тому, що громада ефективно використовує не лише свій місцевий потенціал у вигляді майна, фінансів, людських ресурсів (кадрів), повноважень, але й інструменти впливу на органи місцевого самоврядування та їх посадових осіб, здійснює повноцінне місцеве самоврядування та забезпечує потреби мешканців відповідних населених пунктів.

Дуже важливим показником є «фінансова спроможність територіальної громади», під якою дослідники розуміють «здатність територіальної громади як суб'єкта соціально-економічних відносин акумулювати фінансові ресурси та забезпечувати відповідний рівень конкурентоспроможності на основі оптимального перерозподілу та використання наявних ресурсів, а також забезпечувати фінансову та економічну стабільність у довгостроковій перспективі» [19].

Дослідження та оцінювання фінансової спроможності територіальної громади проводяться на основі аналізу фінансових показників, дієздатності та стійкості територіальної громади. Таким чином, фінансова спроможність територіальної громади може розглядатися, по-перше, як результат достатнього, результативного і стабільного фінансового забезпечення регіонального розвитку, а по-друге, як передумова формування її конкурентних переваг [20].

Згідно досліджень, громади з чисельністю 10–15 тис. осіб, у яких не перевищуватимуться параметри допустимої транспортної доступності до

адміністративного центру, можна вважати близькими до оптимальних при формуванні ОТГ [21, с. 50]. Згідно з проведеними дослідженнями, територіальні громади з такою чисельністю населення можуть забезпечити свої повноваження за рахунок власних фінансових ресурсів, оскільки [21, с. 50]:

1) чисельність населення об'єднаних громад прямо корелює з обсягами земельних наділів адміністративно-територіальної одиниці; відповідно, саме показник чисельності населення та площа території є одними з найважливіших індикаторів інвестиційної привабливості територій на локальному рівні;

2) такі громади сприяють збільшенню надходжень від податку на доходи фізичних осіб до місцевого бюджету завдяки можливості ширшого залучення суб'єктів господарської діяльності у зв'язку із забезпеченням їх трудовими ресурсами;

3) дані громади мають можливість акумулювати у місцевому бюджеті значні надходження від сплати місцевих податків і зборів, зокрема – плату за землю та податок на нерухоме майно (відмінне від земельної ділянки).

Окрім того, формування ОТГ супроводжується реорганізацією адміністративно-управлінського апарату, що прямо впливає на зміну обсягів витрат на утримання відповідного апарату. Саме тому чисельність громади 10-15 тис. осіб дозволяє говорити про оптимальність витрат на утримання апарату. При аналізі витрат на управлінсько-адміністративний персонал в ОТГ можна виокремити такі основні тенденції:

- чим більшою є територіальна громада, тим меншою буде частка витрат на утримання службовців ОТГ у загальних видатках місцевого бюджету;
- у великих громадах та сама кількість службовців обслуговує більше мешканців; таким чином, досягається більш ефективне використання праці управлінського персоналу та, відповідно, знижується вартість соціальної послуги.

Проте слід розуміти, що збільшення навантаження на одного держуправлінця може зумовити зниження якості надання соціальної чи управлінської послуги, виникнення деяких незручностей для мешканців громади. З огляду на це можна сказати, що найефективнішими за співвідношенням “ціна –

послуга – якість” будуть громади з чисельністю мешканців 10–15 тис. осіб [21, с. 50].

Крім того, варто звернути увагу на питання доступності до центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП). Концепція їх формування передбачає створення єдиного інтегрованого місця прийому громадян, підприємців та представників інших суб’єктів господарювання для надання їм якнайбільшої кількості адміністративних послуг. Найімовірніше, у процесі об’єднання територіальних громад ЦНАП буде розташовано в центрі ОТГ, де має бути відповідна інфраструктура, зокрема приміщення, тому такою важливою є транспортна доступність до центру громад. У територіально великих громадах вона погіршується. З урахуванням цього очевидно, що комфортніше почуватимуться мешканці середніх і менших громад, оскільки у них відстань до центру ОТГ є значно меншою, а один службовець ЦНАП зможе обслуговувати меншу кількість громадян [21, с. 50-51].

Таким чином, можна зробити висновок, що ближчим до оптимального буде рівень надання адміністративних послуг у громадах з чисельністю жителів від 10 тис. до 15 тис. осіб. У дуже великих громадах виникатиме потреба у створенні нових центрів з надання послуг, що вимагатиме додаткових бюджетних ресурсів і забезпечення транспортного сполучення периферійних територій з центром громади. Таке сполучення можна налагодити як за рахунок власних транспортних засобів, які громада використовуватиме для вирішення даної проблеми, так і з допомогою укладання договору з приватними перевізниками [21, с. 51].

Аналогічною є ситуація і у сфері надання освітніх і медичних послуг. Зокрема, в питанні надання якісних освітніх послуг державою передбачено оптимізацію загальноосвітніх навчальних закладів з одночасним формуванням опорних шкіл. Основними принципами, згідно з якими передбачаються створення опорних шкіл та оптимізація освітнього процесу, є покращення матеріального стану шкіл; закриття шкіл з непомірно високими витратами на утримання; формування шкіл-філій; збереження початкової школи, максимально наближеної до місця проживання дитини.

Реформою децентралізації передбачається надання освітньої субвенції для фінансування освітніх установ. У 2016 р. її розмір становив 9,3 тис. грн. на 1 учня, проте у більшості ОТГ вартість освітньої послуги є значно вищою. Різниця між реальною потребою та освітньою субвенцією фінансується з власних бюджетних надходжень ОТГ, і це є значним тягарем для багатьох громад. У 2016 р. у громадах з чисельністю жителів до 5 тис. осіб рівень видатків на 1 учня коливався в межах 16,4–16,9 тис. грн., видатки зменшуються прямо пропорційно до збільшення чисельності населення у громаді, а громади, в яких проживали 15 тис. осіб і більше, витрачали на 1 учня до 12,47 тис. грн.. Відповідно, великі громади мають можливість економити власні бюджетні кошти на соціальних видатках та використовувати їх на капітальні цілі [21, с. 51].

Отже, процес формування територіальної громади не означає, що всі роботи завершені, громада гарантовано буде успішною і буде здатною вирішувати проблеми громадян. Якщо ми хочемо мати спроможну громаду, то треба докласти багато зусиль і основні з них передбачають розробку і реалізацію стратегії і перетворення громади на успішну.

1.3 Зарубіжний досвід організації місцевого самоврядування

Світовий досвід більшості зарубіжних країн переконує, що управління місцевими справами, як правило, здійснюється як через призначені з центру органи державної адміністрації на місцях, так і через представницькі органи, які обираються населенням відповідних адміністративно-територіальних одиниць. Такі представницькі органи часто іменуються органами місцевого самоврядування або муніципального управління [43].

Поєднання державного управління на місцях із місцевим самоврядуванням зумовлюється комплексом причин політичного, економічного та юридичного порядку. По-перше, тенденції децентралізації, уособленої органами місцевого самоврядування, природно протистоїть тенденція централізму, що створює механізм узгодження місцевих інтересів із загальнодержавними. По-друге, можливості формування місцевого бюджету за рахунок місцевих податків і зборів

досить обмежені (підвищення податків може викликати незадоволення виборців), і його засобів часто-густо не вистачає для виконання завдань і функцій місцевого самоврядування. Звідси випливає необхідність централізованих асигнувань на потреби місцевого самоврядування. А це, зумовлює контроль центральної влади за муніципальними органами у даній сфері. По-третє, природним уявляється обмеження самостійності муніципалітетів у галузях, які мають загальнодержавні значення, що пов'язано з необхідністю забезпечити однакові високі стандарти управління. Нарешті, по-четверте, законодавче регулювання місцевого самоврядування, що включає регламентацію компетенції та основ порядку діяльності місцевих органів, породжує потребу адміністративного контролю за законністю актів місцевого самоврядування [43].

Разом з тим, конституційно-правове регулювання питань місцевого управління та самоврядування у різних державах світу є неоднаковим. Зокрема, в країнах із федеративним устроєм національні конституції можуть регламентувати місцеве управління досить докладно (Австрія, Бразилія, Мексика), а можуть тільки згадувати про нього (ФРН) або взагалі не торкнутися цього питання, залишивши регулювання місцевого управління суто на розсуд суб'єктів федерації (Австралія, Канада, США, Швейцарія) [43].

Заслуговує на увагу той факт, що в Основних законах таких унітарних держав, як Данія та Норвегія про місцеве управління взагалі нічого не сказано. Лаконічні в цьому питанні конституції Грузії та Франції. Водночас у новітніх конституціях інших країн місцевому управлінню присвячені цілі розділи (у хорватській – розділ «Устрій місцевого (локального) самоврядування», у болгарській – «місцеве самоврядування і місцева адміністрація», чеській – «Територіальне самоврядування», Основний закон Монголії 1992 р. – «Адміністративно-територіальні одиниці Монголії, їх управління») [43].

Крім того, конституції Італії 1947 р. (ст. 115, 116, 118, 199) [8], Іспанії 1978 р. (ст. 137) [43] та інших держав виокремлюють і певні специфічні принципи, які не лише торкаються функціонування місцевих органів влади, а й проголошують цілковиту автономію як неодмінний атрибут управління на місцях.

Вартим уваги є той факт, що муніципальне управління може здійснюватися у різних організаційних формах, які в сукупності утворюють єдину модель системи місцевого самоврядування, за допомогою якої у рамках усієї країни вирішуються питання місцевого значення. Під моделлю місцевого самоуправління розуміється форма організації влади територіальною громадою з метою найбільш ефективного вирішення питань місцевого значення.

Існує декілька моделей, які істотно відрізняються одна від одної за принципами формування органів місцевого самоврядування, характеру їх взаємовідносин із органами державної влади [43].

Перша з моделей - муніципальна (англосаксонська) (виникла у Великобританії, потім була запозичена багатьма країнами, насамперед, колишніми британськими колоніями. Характерною особливістю такої моделі є:

- 1) значна автономія органів місцевого самоврядування;
- 2) відсутність на місцях повноважних представників центральної влади, які б опікали органи місцевого самоврядування;
- 3) виборність ряду посадових осіб місцевого самоврядування;
- 4) органи місцевого самоврядування можуть робити лише те, що прямо передбачено законом – це так званий позитивний принцип правового регулювання;
- 5) контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування здійснюється переважно непрямым шляхом – через центральні міністерства, а також тут діє жорсткий судовий контроль).

Другою моделлю є біполярна, яка включає романо-германську, континентальну, французьку - Франція, Італія, Польща, Болгарія, Турція, Сенегал та ін. - поширена у країнах Європи, Африки, Латинської Америки та Близького Сходу. Для цієї моделі характерні особливості:

- 1) у порівнянні з англо-американською моделлю тут більш високий ступінь централізації, а також наявне вертикальне підпорядкування;
- 2) поєднання місцевого самоврядування та прямого державного управління на місцях;

3) органам місцевого самоврядування дозволяється робити все, що не заборонено законом, що є негативним принципом правового регулювання.

Континентальна модель може існувати на всіх субнаціональних територіальних рівнях (окрім низового) або лише на низовому рівні.

Третя модель – іберійська - поширена у Іспанії, Бразилії, Мексиці, Португалії – дуже наближена до континентальної моделі, передбачає, що управління на місцях здійснюють обрані населенням представницькі органи місцевого самоврядування (наприклад, ради) і відповідні головні посадові особи місцевого самоврядування (наприклад, мери, префекти), які одночасно є головами відповідних рад, їх виконавчих органів і затверджуються центральною владою, як представники державної влади у відповідних адміністративно-територіальних одиницях з правом контролю за діяльністю ради.

Четверта модель - змішана – поширена в Австрії, Російській Федерації, ФРН – характеризується ознаками англо-американської та континентальної моделі. Слід зазначити, що в науковій літературі, у якості самостійної муніципальної системи виділяють місцеве (комунальне) управління Німеччини. (Правові засади цієї системи закладені ще у пруському Статуті міст, запровадженому фон Штейном у 1808 р. Він передбачав розвиток системи общинного самоврядування: нарівні з представницьким міським органом утворювався колегіальний виконавчий орган – магістрат.)

П'ята модель - "радянська" - зберігається у тій чи іншій формі у В'єтнамі, КНР, КНДР, на Кубі. Характерні особливості:

1) базується на запереченні розподілу влади і визнанні повновладдя представницьких органів знизу до верху;

2) всі ради є органами державної влади на своїй території;

3) рада обирає інший державний колегіальний орган – виконавчий комітет, який одночасно підпорядковується цій раді та виконавчому комітету вищого рівня).

Слід зауважити, що самостійність органів місцевого самоврядування більшості європейських держав має особливий специфічний характер, оскільки

органи місцевого самоврядування не мають законодавчих повноважень, бо вони можуть діяти тільки на основі і в рамках законодавчих актів, виданих центральними законодавчими органами всієї країни чи суб'єкта федерації, якщо це федеративна держава. У ФРН, наприклад, виділяють три умови правового регулювання місцевого самоврядування: федеральне законодавство, законодавство окремих земель і прийняті самими громадами правові відносини. Нормами федерального законодавства є насамперед Основний закон ФРН 1949 р., але провідне місце в правовому регулюванні місцевого самоврядування займає законодавство земель, хоча в різних землях правове становище комун має свої особливості. Конституції земель, як правило, дублюють положення ст.28 Основного закону ФРН, а також доповнюють і конкретизують окремі його положення. Багато питань комунального самоврядування регулюється законами земель, серед яких основне місце займають статuti про комуни [43].

Усі представлені моделі є дискусійними і репрезентують різні підходи до організації місцевого самоврядування в зарубіжних державах, тому, вони є доволі умовними.

Таким чином, організація конституційно-правового регламентування місцевого самоврядування є багатогранною та різносторонньою, адже немає країн з ідентичними підходами в організації, здійсненні та розвитку місцевого самоврядування.

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. відбулися масштабні реформи у сфері місцевого самоврядування у Франції, Німеччині, Великій Британії, Швеції, Фінляндії, Нідерландах, Польщі, Чехії, Угорщині, Словаччині, країнах Балтії, системну трансформацію інститутів місцевого рівня організації влади проводять країни арабського Сходу. Одним із ключових факторів успішного місцевого самоврядування у світі є його постійне реформування та адаптація до нових викликів, пошук шляхів найбільш оптимального вирішення виникаючих проблем. [45, с. 196].

Проте реформування систем місцевого самоврядування не означає зменшення необхідності контролю за місцевою владою з боку держави чи громади.

Загальні орієнтири щодо організації контрольно-наглядової діяльності у сфері місцевого самоврядування встановлює Європейська хартія місцевого самоврядування. Нею закріплено, що будь-який адміністративний нагляд за місцевою владою може здійснюватися тільки згідно з процедурами та у випадках, передбачених конституцією або законом, для забезпечення дотримання закону та конституційних принципів і таким чином, щоб забезпечити домірність заходів контролюючого органу важливості інтересів, які він має намір охороняти. Вищі інстанції можуть здійснювати адміністративний нагляд за своєчасністю виконання завдань, доручених органам місцевого самоврядування (ст. 8) [46, с. 20].

У зарубіжних країнах організація контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування обумовлюється багатьма чинниками: форма правління (монархія, республіка), форма державного устрою (унітарна, федерація), форма політичного режиму (ліберальна демократія, соціальна демократія), моделі місцевого самоврядування тощо.

У федеративних державах державний контроль у сфері місцевого самоврядування переважно здійснюють органи суб'єктів федерації та їх посадові особи (наприклад, в США чи Німеччині). У деяких федеративних державах адміністративний нагляд у сфері місцевого самоврядування здійснює і центральний уряд і органи суб'єктів федерації (наприклад, в Австрії).

В унітарних державах адміністративний нагляд у сфері місцевого самоврядування, як правило, здійснюють урядові уповноважені (наприклад, у Франції, Італії, Литві, Польщі, Іспанії та ін.).

На сучасному етапі у зарубіжних країнах законодавство, як правило, встановлює такі форми контролю за діяльністю місцевих представницьких органів управління: по-перше, це державне регулювання статусу місцевих представницьких органів, по-друге, саме контрольні заходи щодо дій місцевих

представницьких органів, по-третє, утворення фінансової залежності місцевих представницьких органів від центральної влади.

Найбільш поширеною донедавна була адміністративна опіка. Згідно з такою системою рішення органів місцевого самоврядування не можуть набирати чинності, поки не одержать схвалення місцевого адміністратора, призначеного або уповноваженого зверху (префекта, губернатора та ін.). Підставою для відмови у схваленні може бути як незаконність, так і недоцільність рішення. За такої системи контролю акт органу місцевого самоврядування не набирає чинності без візи уповноваженого контролера.

На сучасному етапі все більш поширеним стає адміністративний нагляд, що обмежується перевіркою тільки законності рішення органів місцевого самоврядування. За такого підходу уповноважений суб'єкт не може самостійно скасовувати рішення рад, а може лише ініціювати визнання їх незаконними в судовому порядку. В свою чергу, органи місцевого самоврядування можуть у судовому порядку захищати свою автономію не тільки від префектів (урядових уповноважених), а й від парламентів, президентів, урядів [46, с. 23].

У низці держав, насамперед у країнах англосаксонської муніципальної традиції, широко застосовується судовий контроль за відповідністю рішення муніципальної влади актам центральних органів. У Великій Британії, Канаді, США, якщо уряд вважає, що місцеві органи управління неналежно виконують свої повноваження, то він має право звернутися до суду з вимогою видання судового наказу, який забороняє або зобов'язує здійснювати певні дії. Більше того, у багатьох зарубіжних країнах громадяни мають право оскаржити дії місцевих органів управління у судовому порядку [46, с. 26].

Контроль за роботою місцевих представницьких органів може виражатися у безпосередньому інспектуванні їх діяльності, запитуванні необхідних документів й інформації, заслуховуванні їх звітів, створенні органів, які спеціалізуються на державному контролі.

Таким чином, загальний напрям змін, що відбулися останнім часом у публічному управлінні різних країн, пов'язаний з відмовою від низки постулатів,

традиційних для цієї сфери, і характеризується спрямованістю на участь інститутів громадянського суспільства у вирішенні проблем на всіх рівнях: загальнодержавному, регіональному та місцевому.

Висновки до розділу 1

Територіальна громада – це жителі одного чи декількох населених пунктів, які добровільно об'єднуються в одну територіальну громаду для вирішення місцевих проблем. Основним, на що спрямоване місцеве самоврядування, є реалізація певних інтересів мешканців, вирішення певних проблем суспільства, що виникають на певних територіях своїми силами та за допомогою публічно-владних інструментів.

Уся діяльність громад підпорядкована стратегії, яка створюється і виконується громадою і яка реалізовується через перманентну плановану проектну діяльність, підпорядковану стратегії.

Стан економічного розвитку країни прямо залежить від можливості та зацікавленості громад займатися розвитком своєї території. Тому місцеві громади повинні вдаватися до використання факторів місцевих конкурентних переваг. З допомогою інтелектуальних, людських, інституційних, інфраструктурних, енергетичних, фізичних та природних ресурсів місцевості вони мають будувати власну зростаючу і «самоокупну» економічну систему.

Місцевий розвиток – це процес певних змін у територіальній громаді, який призводить до покращення якості життя зараз і в майбутньому, це партнерство інтересів громади, підприємницьких кіл та органів місцевого самоврядування для підвищення добробуту кожного члена громади і всіх загалом.

Світовий досвід більшості зарубіжних країн переконує, що управління місцевими справами, як правило, здійснюється як через призначені з центру органи державної адміністрації на місцях, так і через представницькі органи, які обираються населенням відповідних адміністративно-територіальних одиниць. Такі представницькі органи часто іменуються органами місцевого самоврядування або муніципального управління.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ВЕЛИКОГАЇВСЬКОЇ ОТГ

2.1 Загальна характеристика Великогаївської ОТГ

Великогаївська ОТГ розташована у в Тернопільському районі, в Тернопільській області і є сусідом міста Тернопіль – на південному сході від нього.

Датою створення громади є 21 липня 2015 році. Вже 25 жовтня 2015 року на виборах до місцевих рад Великогаївська ОТГ проводила місцеві вибори в статусі громади.

Адміністративним центром ОТГ є найбільше село громади Великі Гаї. Окрім нього, територія громади складається ще з 13 населених пунктів, які колись були 7 окремими сільськими радами (разом з Великими Гаями) (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Склад і чисельність населення Великогаївської ОТГ

Ради	Населені пункти	Чисельність населення	Відстань до адмінцентру
Великогаївська сільська рада	с. Великі Гаї	4440	-
Баворівська сільська рада	с. Баворів	614	14
	с. Застав'є	390	15
Товстолюзька сільська рада	с. Товстолуг	718	8
	с. Застінка	355	9
Грабовецька сільська рада	с. Грабовець	838	12
	с. Білоскірка	337	11
Козівська сільська рада	с. Козівка	730	19
Скоморохівська сільська рада	с. Скоморохи	525	19
	с. Теофілівка	72	20
	с. Прошова	760	21
	с. Смолянка	290	16
Дичківська сільська рада	с. Дичків	705	11
	с. Красівка	413	10

Джерело: сформовано автором на основі [51]

Таким чином, громаду населяють 11103 особи, з яких аж 40% (4440 осіб) – це мешканці села Великі Гаї. Це вказує на нерівномірність розподілу населення, а також на переважаючу роль Великих Гаїв в структурі громади.

Згідно географічних даних територія громади має видовжену форму з півночі на південь, а її адміністративний центр розташований у північній частині (рис. 2.1).

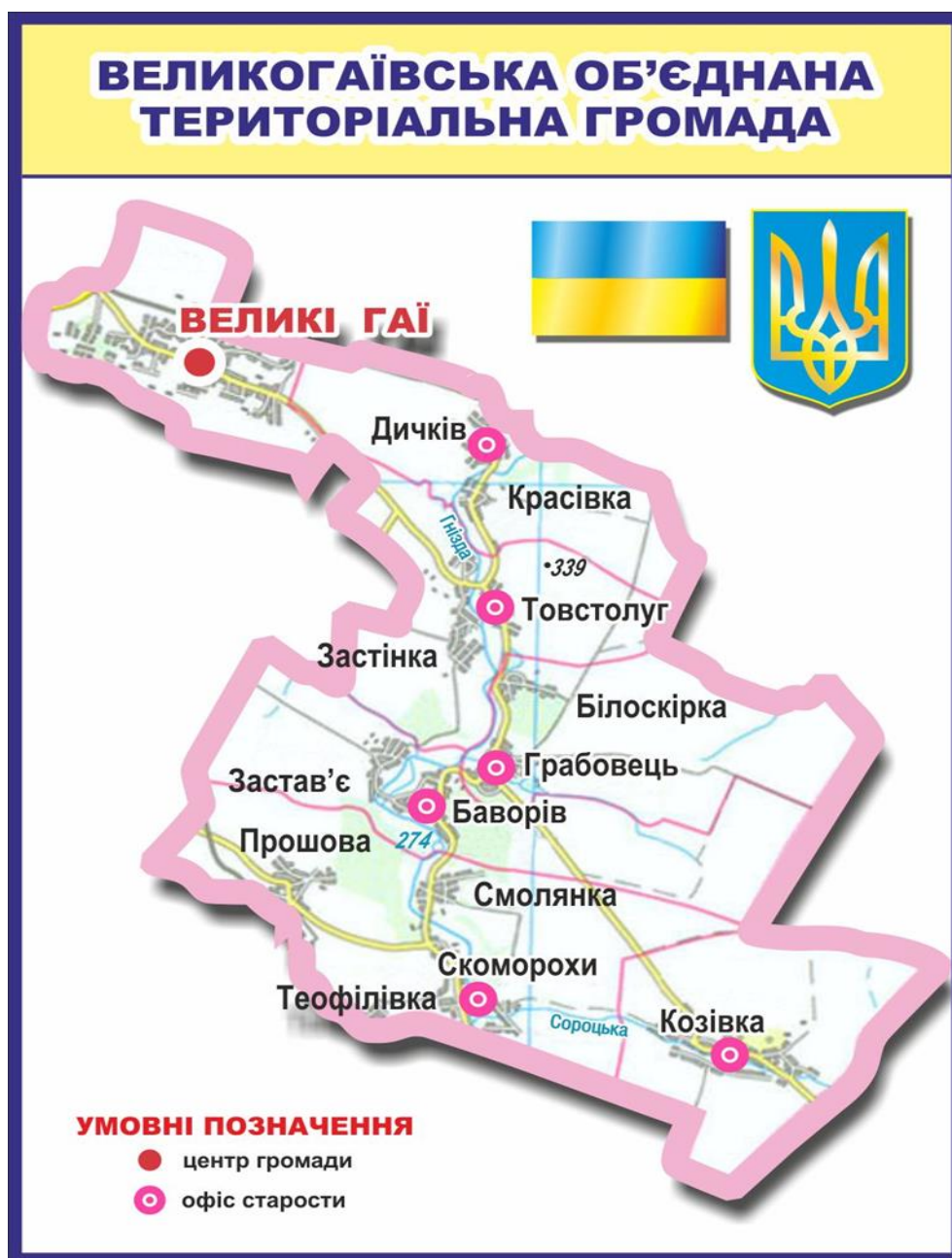

Рисунок 2.1 – Карта Великогаївської ОТГ

Джерело: [51]

Через видовженість території громади відстань між центром і деякими селами є доволі великою (наприклад с. Прошова розташована за 21 км від с. Великі Гаї).

Для того, щоб оцінити розміри, доходи і інфраструктуру громади, проаналізуємо паспорт Великогаївської ОТГ. Він поданий в таблиці (табл. 2.2)

Таблиця 2.2 – Паспорт Великогаївської громади

Показник	Значення
Чисельність населення станом на січень 2018 р., осіб	11103
Кількість населених пунктів	14
Обсяг доходів (розрахунковий), тис. грн.	13121,7
Площа території громади, км ²	142
Кількість закладів, що фінансуються з місцевого бюджету:	
закладів культури	14
загальноосвітніх навчальних закладів I—III ступеня	3
загальноосвітніх навчальних закладів I—II ступеня	2
загальноосвітніх навчальних закладів I ступеня	1
закладів фізичної культури	5
дошкільних навчальних закладів	4
закладів позашкільної освіти	2
лікарень	1
фельдшерсько-акушерських пунктів	11
амбулаторій, поліклінік	0

Джерело: сформовано автором на основі [51]

По паспорту Великогаївської громади на її території є досить багато закладів соціокультурної сфери, проте вони потребують суттєвих витрат на утримання.

На території громади є 9 об'єктів та територій місцевого заповідного фонду. До них відносять ландшафтні об'єкти, такі як «Наші гаї» (це мало порушені лісові, лучні та болотні території), «Головачеве» (великий водно-болотний масив, де добре збереглася місцева флора та фауна); гідрологічні об'єкти, наприклад, «На куті», де охороняються водно-болотної рослини та птахи. Крім того, є геологічна пам'ятка місцевого значення «Відслонення нижнього девону» та ряд гідрологічних пам'яток: «Дичківське джерело» та «Дідова криниця». Не забуваймо і про ботанічні пам'ятки, наприклад «Дуб «Козацький»» та «Товстолюзька липа».

Для успішного функціонування громади створена адміністрація чисельністю 52 особи. Її організаційна структура є лінійно-функціональною та централізованою (рис. 2.2), оскільки всі підрозділи безпосередньо підпорядковуються лише голові ОТГ, проте кожен з них виконує покладену на нього функцію. Для Великогаївської ОТГ така оргструктура доречна, тому що в цьому випадку кожен працівник має свого керівника і в кожному підрозділі виконується весь спектр робіт по управлінню ним [52].

Рисунок 2.2 – Організаційна структура Великогаївської ОТГ

Джерело: сформовано автором на основі штатного розпису (додаток Б) і [51]

Функції окремих посадових осіб Великогаївської ОТГ наведені у таблиці 2.3.

Окремим підрозділом виконавчого апарату сільської ради виступає відділ освіти, до структури якого входять апарат відділу освіти, методичний кабінет, централізована бухгалтерія та господарська група. В підпорядкуванні відділу освіти перебуває 10 шкіл, зокрема три школи I-III ступеня, дві школи I-II ступеня,

три навчально-виховних комплекси «школи I-II ступеня–ДНЗ», одна школа I ступеня та один навчально-виховний комплекс «школа I ступеня–ДНЗ». Окрім того до у підпорядкуванні відділу освіти Великогаївської ОТГ перебуває чотири дошкільні навчальні заклади.

Таблиця 2.3 - Функції окремих посадових осіб та відділів Великогаївської ОТГ

№ п/п	Посади працівників/відділи	Функції працівників/відділів
1	2	3
1	Голова ОТГ	<ul style="list-style-type: none"> – забезпечення здійснення повноважень органів виконавчої влади на відповідній території, додержання законодавства України; – організація роботи ради та її виконавчого комітету; – підписання рішення ради та її виконавчого комітету; – представлення територіальної громади, ради та її виконавчого комітету у відносинах з державними органами, іншими органами місцевого самоврядування, – об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями, громадянами, а також у міжнародних відносинах відповідно до законодавства – скликання сесії ради, внесення пропозицій та формування порядку денного сесій ради і головування на пленарних засіданнях ради; – призначення на посади та звільнення з посад керівників відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради, підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, крім керівників дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів
2	Заступник голови ОТГ з питань діяльності виконавчих органів	<ul style="list-style-type: none"> – займається розглядом всіх питань, пов'язаних з господарською діяльністю ради та її виконавчого комітету; – бере участь у підготовці проектів рішень виконавчого комітету сільської ради; – за дорученням сільського голови розглядає заяви та звернення громадян та несе відповідальність за їх зміст та термін розгляду; – виконує за дорученням сільського голови або сільської ради інші питання, пов'язані з діяльністю виконавчого органу ради
3	Секретар сільської ради	<ul style="list-style-type: none"> – скликає сесію ради у випадку, коли сільський голова не має можливості скликати сесію або відмовляється скликати сесію; – повідомляє депутатів і доводить до відома населення про час і місце проведення сесій, про питання, які передбачаються на розгляді сесії;

Продовження таблиці 2.3

1	2	3
		<ul style="list-style-type: none"> – веде сесійні засідання ради у випадку, коли голова не має можливості або відмовляється їх вести; – здійснює нотаріальні дії, записи актів громадянського стану, особистий прийом громадян
4	Секретар виконкому	<ul style="list-style-type: none"> – за дорученням голови організовує явку осіб, що входять до складу виконавчого комітету, на його засідання, повідомляє всіх учасників засідань про їх дату, час і місце проведення, про питання, які виносяться на розгляд виконкому; – організовує підготовку матеріалів на розгляд виконкому: довідок, доповідних записок, заяв, проектів рішень та інших документів; – веде протоколи засідань виконкому і відповідає за їх належне оформлення; – розробляє проект інструкції з питань діловодства ради та виконкому;
5	Староста округу	<ul style="list-style-type: none"> – представляє інтереси жителів відповідного населеного пункту (округу) у виконавчих органах Великогіївської об'єднаної територіальної громади; – сприяє жителям відповідного населеного пункту (округу) у підготовці документів (в тому числі надання довідок, довідок-характеристик фізичним та юридичним особам, які проживають на території відповідного населеного пункту); – забезпечує зберігання офіційних документів, пов'язаних з місцевим самоврядуванням відповідної громади, забезпечує доступ до них осіб, яким це право надано у встановленому законом порядку; – веде облік громадян, які постійно або тимчасово проживають на відповідній території; – бере участь у підготовці проекту бюджету територіальної громади в частині фінансування програм, що реалізуються на території відповідного населеного пункту (села); – погоджує проекти рішень селищної ради об'єднаної територіальної громади, що стосуються майна територіальної громади, розташованого на її території; – забезпечує виконання рішень органів місцевого самоврядування територіальної громади на території внутрішньої громади
6	Загальний відділ	<ul style="list-style-type: none"> – здійснює забезпечення єдиної системи діловодства в виконавчому комітеті сільської ради; – здійснює контроль за термінами проходження і виконання службових документів та дотриманням вимог до документування управлінської інформації та організації роботи з документами в сільській раді незалежно від способу фіксації та відтворення інформації, яка міститься в документах, включаючи їх підготовку, реєстрацію, облік і контроль за виконанням; – здійснює надання методичної допомоги з організації роботи щодо ведення діловодства структурним підрозділам сільської ради;

Продовження таблиці 2.3

1	2	3
		<ul style="list-style-type: none"> – здійснює підготовку проектів рішень, розпоряджень і доручень сільського голови, зокрема з питань, що належать до компетенції відділу
7	Юридичний відділ	<ul style="list-style-type: none"> – здійснює організацію правової роботи, спрямованої на правильне застосування, неухильне додержання та запобігання невиконанню вимог актів законодавства, інших нормативно-правових актів сільською радою та її виконавчими органами, а також посадовими особами під час виконання покладених на них завдань і функціональних обов'язків, роз'яснення чинного законодавства України, захист прав та законних інтересів сільського голови, сільської ради та її виконавчих органів у судах та інших органах, своєчасне застосування правових норм при здійсненні своїх повноважень виконавчими органами сільської ради та їх посадовими особами.
8	Відділ фінансового забезпечення та бухгалтерського обліку	<ul style="list-style-type: none"> – розробляє проект бюджету ОТГ та зміни до нього; – розглядає кошториси всіх бюджетних установ громади; – складає фінансову звітність в порядку, встановленому законодавством – визначає, формулює, здійснює і координує організацію бухгалтерського обліку фінансово-господарської діяльності сільської ради – здійснює контроль за ефективним використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів – організує та контролює складання розрахунків щодо використання бюджетних коштів, своєчасність і правильність складання звітності; – організовує складання щомісячного бухгалтерського обліку, квартальних та річних звітів; – нараховує та веде облік плати за видачу в оренду приміщень комунальної власності; – складає і здає звіти пов'язані з фінансово-господарською діяльністю сільської ради.
9	Відділ земельних відносин, містобудування, архітектури та комунальної власності	<ul style="list-style-type: none"> – бере участь у розробленні та виконанні місцевих програм з використання і охорони земель населених пунктів ОТГ; – здійснення самоврядного контролю за використанням і охороною земель та контролю за додержанням земельного законодавства; – організація роботи щодо забезпечення конституційних та законних прав громадян та юридичних осіб на землю відповідно до Земельного кодексу України та інших нормативних актів України; – участь у розробленні та виконанні сільських програм в галузі земельних відносин; – проведення аналізу стану містобудування на території ОТГ, організацію розробки та подання на затвердження в установленому порядку генерального плану, містобудівних програм, детальних планів території, іншої містобудівної документації;

Продовження таблиці 2.3

1	2	3
		<ul style="list-style-type: none"> – участь у складі створених комісій для врегулювання та вирішення відповідно до законодавства спорів з питань містобудування та землекористування
10	Відділ житлово-комунального господарства	<ul style="list-style-type: none"> – забезпечення реалізації державної політики у сфері житлово-комунального господарства (у тому числі у сфері питної води та питного водопостачання, теплопостачання, енергоефективності та енергозбереження, ціно-, тарифоутворення і розрахунків за житлово-комунальні послуги), поводження з побутовими відходами, транспорту та благоустрою на території Великогаївської сільської ради; – забезпечення організації обслуговування населення організаціями житлово-комунального господарства, надання ритуальних, готельних та інших послуг, підготовка пропозицій щодо формування цін і тарифів на житлово-комунальні послуги, а також норм їх споживання, здійснення контролю за їх додержанням
11	Відділ культури, молоді та спорту	<ul style="list-style-type: none"> – реалізація державної політики у сфері культури, молодіжної політики, фізичної культури і спорту та оздоровлення дітей; – забезпечення у межах наданих повноважень доступності позашкільної мистецької освіти; – створення умов для розвитку професійного і самодіяльного мистецтва, змістовного культурного дозвілля, розвитку фізичної культури і спорту; – сприяння захисту прав і законних інтересів суб'єктів в галузі культури громади, залучення молоді до розбудови громади та забезпечення реалізації прав громадян на свободу художньої творчості, вільного розвитку культурно-мистецьких процесів, доступності всіх видів культурних та спортивних послуг для кожного громадянина
12	Відділ соціального захисту населення та захисту прав дітей	<ul style="list-style-type: none"> – контроль та дотримання законодавства стосовно сім'ї та незахищених верст населення; – організація надання соціальних і реабілітаційних послуг, проведення соціальної роботи з особами, сім'ями, які опинились в складних життєвих обставинах; – розроблення та організація виконання комплексних програм і заходів щодо поліпшення становища соціально вразливих верств населення, осіб (сімей), які опинилися у складних життєвих обставинах, та сприяння в отриманні ними соціальних виплат і послуг за місцем проживання; – забезпечення реалізації державної політики з питань підтримки сім'ї, забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків, соціальної інтеграції інвалідів, у сфері захисту прав і свобод внутрішньо переміщених осіб; – забезпечення реалізації державної політики у сфері захисту прав дітей; – забезпечення якісного соціального обслуговування (надання соціальних послуг)

Джерело: сформовано автором на основі [51] та посадових інструкцій

В громаді діє ЦНАП, який був заснований вкінці 2018 року. Він надає жителям громади послуги щодо:

- 1) реєстрації/зняття з реєстрації мешканців;
- 2) реєстрації фізичних і юридичних осіб;
- 3) земельних питань;
- 4) реєстрації нерухомості;
- 5) питань місцевого значення (надання дозвільних документів);
- 6) соціальних послуг;
- 7) надання довідок.

А також Головне управління Держгеокадастру У Тернопільській області через Великогаївський ЦНАП надає групу послуг та Тернопільський районний відділ державної міграційної служби України через ЦНАП надає паспортні послуги.

ЦНАП приносить Великогаївській громаді певний дохід (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Інформація про діяльність ЦНАПу с. Великі Гаї за листопад-грудень 2018 року

Період	Кількість звернень	Кількість наданих консульгацій	Кількість наданих адміністративних послуг	в тому числі:			Кількість відмовлених послуг	Кількість отриманих коштів за надані послуги, грн.
				послуги сільської ради	послуги у сфері Державної реєстрації	послуг РДА		
Листопад 2018	669	32	409	385	156	24	2	24329
Грудень 2018	798	24	674	674	231			27595
Разом	1467	56	1083	1059	387	24	2	51924

Джерело: сформовано автором на основі даних ЦНАПу

На території громади діють такі підприємства:

- Комунальна установа Тернопільської обласної ради «Тернопільський обласний протитуберкульозний диспансер»
- ПАТ «Птахофабрика «Тернопільська»
- Приватне підприємство «Агрон»
- Товариство з обмеженою відповідальністю «Компанія «Агростатус»
- Приватне підприємство «Агрофірма «Медобори»
- Товариство з обмеженою відповідальністю «СервісАгрозахід»
- Приватне підприємство «Метал»
- Приватне підприємство «Білявинці»
- Товариство з обмеженою відповідальністю «Кристал Моторс»
- Сільськогосподарське приватне підприємство «Мричко»

Ці підприємства забезпечують велику кількість жителів громади роботою, а також є великими платниками податків в бюджет громади.

2.2 Аналіз господарської діяльності досліджуваної місцевої громади

Великогаївська ОТГ веде свою діяльність відповідно до чинного законодавства. Щоб перевірити якість планування доходів і видатків, а також щоб проаналізувати витратоємність та продуктивність роботи сільської ради та інших установ, що фінансуються з місцевого бюджету, щоб проконтролювати використання коштів використовуються дані бухгалтерського обліку і звітності громади. Без такого аналізу неможливо побачити виконання/невиконання планів, фінансові порушення тощо. Саме тому Великогаївська сільська рада здійснює всебічний аналіз своїх фінансових документів.

Здійснено аналіз бюджету громади протягом 2016-2018 років. Результати такого аналізу зображені в таблиці (табл. 2.5)

Згідно таблиці 2.5 протягом 2016-2018 років доходи бюджету Великогаївської ОТГ зростали, причому стрімкими темпами. Крім того, частка власних надходжень коливалась в межах 50%, що з позитивної сторони характеризує спроможність громади.

Таблиця 2.5 – Динаміка зміни бюджету Великогаївської ОТГ протягом 2016-2018 років

Доходи бюджету	2016 рік	2017 рік	2017/2016, %	2018 рік	2018/2017, %
Власні доходи	27 206,56	36775,7	135,17	45561,6	123,89
З дотаціями та субвенціями	60 234,86	72925,1	121,07	87404,9	119,86
Питома вага власних доходів в структурі бюджету, %	45,2	50,0		52,1	

Джерело: сформовано автором на основі додатків В-Д

Якщо проаналізувати виконання плану бюджету громади, то ми побачимо, що щороку відбувалось його перевиконання, що зображено в таблиці (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Аналіз виконання плану бюджету громади по доходах за 2016 рік, тис. грн.

Доходи бюджету	План	Виконано	Перевиконання	
			+/-	%
1	2	3	4	5
2016 рік				
Власні доходи	20 916,182	27 206,562	6 290,380	130,07
З дотаціями та субвенціями	53 944,482	60 234,862	6 290,380	111,66
2017 рік				
Власні доходи	27836,2	36775,7	8939,5	132,11
З дотаціями та субвенціями	59600	72925,1	13325,1	122,35
2018 рік				
Власні доходи	34819,4	45561,6	10742,2	130,9
З дотаціями та субвенціями	70650	87404,9	16754,9	123,7

Джерело: сформовано автором на основі додатків В-Д та [51]

Аналізуючи джерела формування і структуру дохідної частини бюджету Великогаївської ОТГ (табл. 2.7), ми бачимо, що щороку зростають доходи бюджету. Крім того щороку з'являються нові джерела формування бюджету, особливо в частині надходжень з державного бюджету. Це свідчить про те, в державі впроваджуються нові програми і Великогаївська ОТГ бере в них участь.

Таблиця 2.7 – Структура дохідної частини бюджету Великогаївської ОТГ за 2016-2018 роки

Джерело доходу	2016		2017		2018	
	тис. грн.	частка, %	тис. грн.	частка, %	тис. грн.	частка, %
1	2	3	4	5	6	7
Власні доходи	27206,50	45	36775,70	50	45561,60	52
Субвенція на соціально-економічний розвиток	979	2	400	1	977	1
Субвенція на розвиток інфраструктури	8172,7	14	5565,9	7	3803	4
Медична субвенція	6634,3	11	8574,3	11	8967,3	10
Освітня субвенція	14542,7	24	17139,7	22	18446,4	22
Базова дотація	2699,7	4	3456	5	3614,8	4
Додаткова дотація	-	-	4593,8	6	3803	4
Субвенція з районного бюджету	-	-	-	-	40	0
Субвенція на НУШ	-	-	-	-	421,2	0
«Доступні ліки»	-	-	-	-	28,1	0
Разом	60234,90	100	76505,40	100	85662,40	100

Джерело: сформовано автором на основі додатків В-Д та [51]

Якщо більш детально розглянути кожне джерело формування бюджету Великогаївської ОТГ, то можна помітити, що протягом 2016-2018 років зростали доходи по таких категоріях, як власні доходи, медична субвенція, освітня субвенція, базова дотація. По такому джерелі формування доходів громади, як субвенція на соціально-економічний розвиток в 2017 році в порівнянні з 2016 роком відбулося падіння, а в 2018 році – стрімке зростання. Падіння у величині джерел доходу протягом аналізованого періоду відбувається в таких джерелах, як субвенція на розвиток інфраструктури та додаткова дотація.

Якщо розглядати структуру джерел формування бюджету громади, то протягом 2016-2018 років найбільша частка припадала на власні доходи, на медичну і освітню субвенції.

Якщо розглядати джерела власних надходжень Великогаївської ОТГ (табл. 2.8), то по всіх категоріях спостерігаємо зростання протягом 2016-2018 років. Лише по джерелі «Інші неподаткові надходження» помітне спочатку стрімке зростання (2017 р. в порівнянні з 2016 р.), а у 2018 р. падіння.

Таблиця 2.8 – Динаміка власних надходжень до сільського бюджету у 2016-2018 році і темпи їх росту

Перелік доходів	2016 рік, тис. грн.	2017 рік, тис. грн.	2017/2016, %	2018 рік, тис. грн.	2018/2017, %
1	2	3	4	5	6
ПДФО з фізичних осіб	10069,70	15238,20	151,3	21036,40	138,05
Акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів	213,50	601	281,6	829,50	138
Акцизний податок з пального	10518	11126	105,8	12192,9	110
Єдиний податок з юридичних осіб	320,3	379	118,2	456,8	121
Єдиний податок з фізичних осіб	1515,00	2251	148,6	3323,3	148
Єдиний податок з сільськогосподарських товаровиробників	1850,90	2343	126,6	2591	111
Орендна плата за землю з фізичних осіб	269,6	334	123,8	302,5	91
Орендна плата за землю з юридичних осіб	1314,2	1909	145,3	2385,6	125
Земельний податок з фізичних осіб	215,5	332,0	154,1	701,5	211
Земельний податок з юридичних осіб	278,1	335,1	120,5	544,4	163
Податок на майно відмінне від земельної ділянки	320,1	543	169,5	817,3	151

Продовження табл. 2.8

1	2	3	4	5	6
Адміністративні збори та інше	76,60	154	200,5	197,10	128
Надходження від орендної плати за оренду комунального майна	169,8	258,7	152,4	197,4	76,3
Надходження відсотків від депозитного вкладу в установах банків	-	774,6	-	504,1	65,08
Транспортний податок	-	130,1	-	126,1	96,93
Туристичний збір	19,8	30,3	153,0	32,6	107,59
Інші неподаткові надходження	3,5	198,2	5 662,9	153	77,19
Разом	25840,40	36268,80	140,4	46391,50	127,9

Джерело: сформовано автором на основі додатків В-Д та [51]

Для наочності зобразимо структуру власних доходів Великогаївської громади за допомогою діаграм (рис. 2.3-2.5).

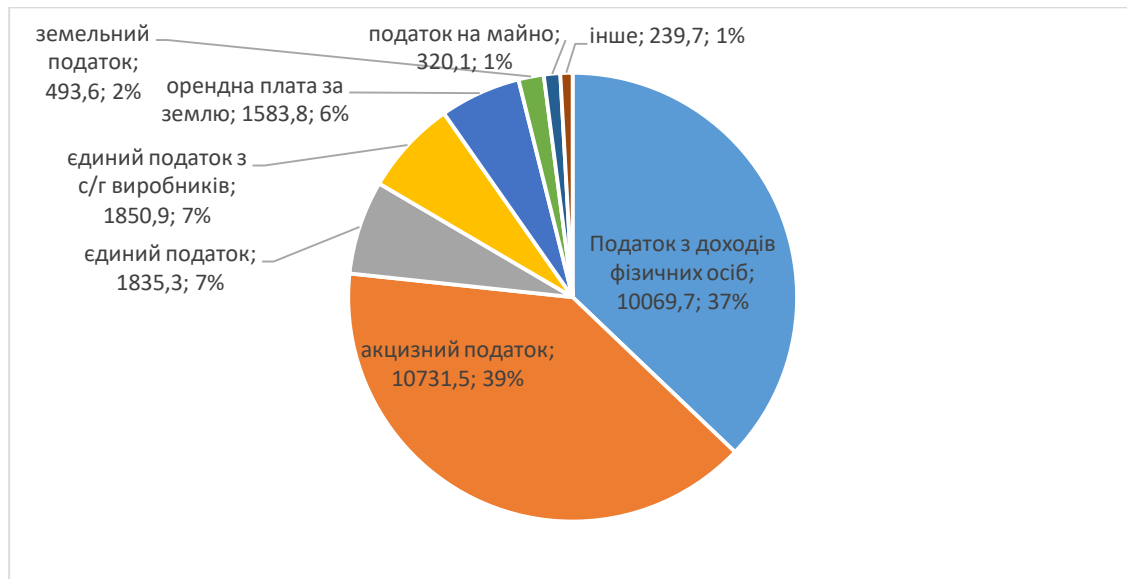

Рисунок 2.3 – Структура власних доходів Великогаївської ОТГ в 2016 році

Джерело: сформовано автором на основі додатку В

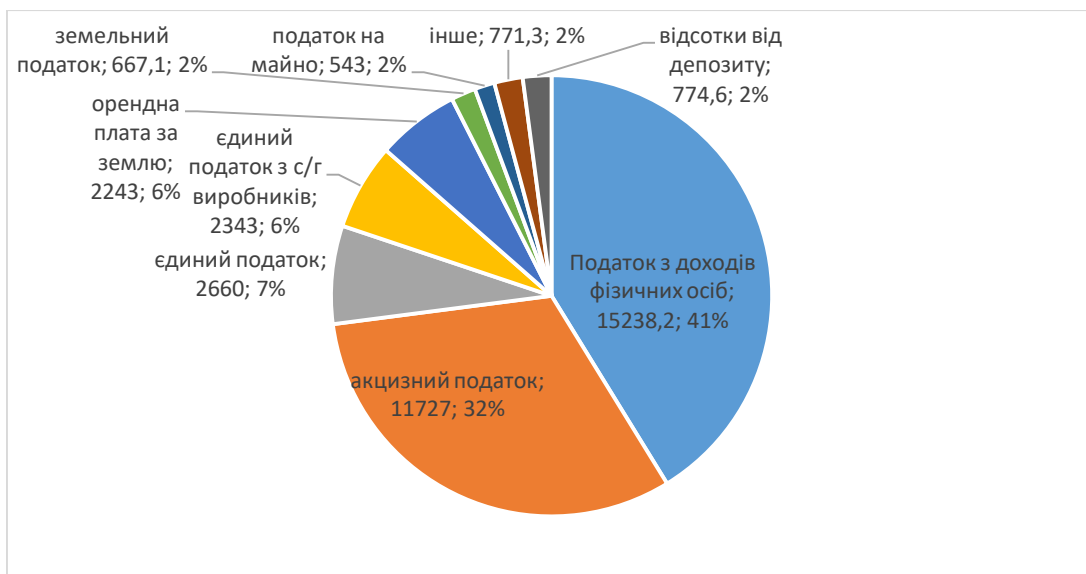

Рисунок 2.4 – Структура власних доходів Великогаївської ОТГ в 2017 році

Джерело: сформовано автором на основі додатку Г

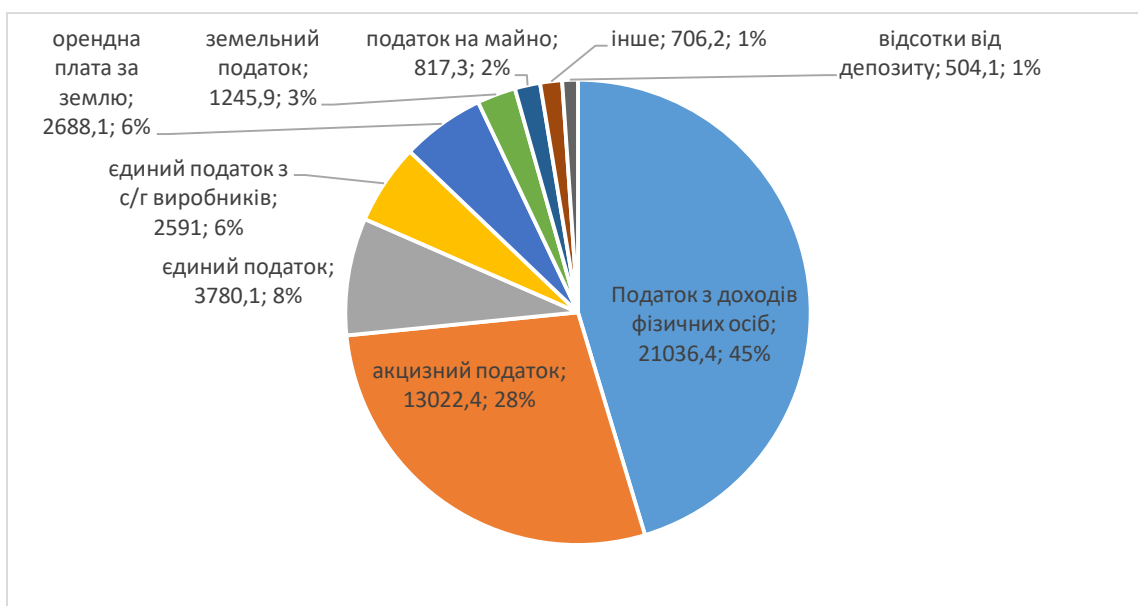

Рисунок 2.5 – Структура власних доходів Великогаївської ОТГ в 2017 році

Джерело: сформовано автором на основі додатку Д

Аналізуючи структуру власних доходів бюджету Великогаївської ОТГ, ми бачимо, що найбільшу частку в структурі власних доходів громади протягом усіх трьох років займають податок з доходів фізичних осіб та акцизний податок (разом майже 70%). Величина всіх інших джерел надходжень досліджуваної громади не

перевищує 10% кожен. Така тенденція в структурі власних доходів говорить про залежність бюджету від двох джерел, що не є добре. При певних змінах в політиці уряду чи законах можна втратити ці джерела і тоді власних джерел не хватить для наповнення бюджету.

Тепер проаналізуємо видатки бюджету Великогаївської ОТГ за 2016-2018 роки (табл.2.9).

Таблиця 2.9 – Видатки бюджету за 2016-2018 роки, тис. грн.

Видатки по напрямках	Сума, тис. грн.	Частка в структурі, %	Сума, тис. грн.	Частка в структурі, %	Сума, тис. грн.	Частка в структурі, %
1	2	3	4	5	6	7
Управління	5 288,70	10,42	5 435,3	6,62	8567	9,06
Медицина	6 619,90	13,04	8 574,3	10,44	8521	9,02
Школи	20 506,40	40,40	29 845,2	36,34	31789	33,63
Дитячі садочки	4 616,60	9,10	6 883,4	8,38	7220	7,64
Апарат відділу освіти	808,80	1,59	1 512,4	1,84	2286	2,42
Клуби	1 156,00	2,28	1 607,1	1,96	2089	2,21
Бібліотеки	508,4	1,00	438,8	0,53	387	0,41
Благоустрій	997	1,96	1 774,1	2,16	1591	1,68
Дороги	950,4	1,87	12 674,3	15,43	6995	7,40
Пожежна частина	223	0,44				
Соціальний захист	1 131,50	2,23	849,4	1,03	954	1,01
Програми у справах молоді	197,5	0,39	190,4	0,23	158,9	0,17
Спорт	230	0,45	829,1	1,01	970	1,03
Землеустрій	56	0,11	16,3	0,02	780,1	0,83
Вибори старост	90	0,18				
Програма підтримки ДНС	50	0,1	136,0	0,17	135	0,14
Програма представницьких витрат	112,80	0,22	75,6	0,09		
Капітальні видатки	7 210,60	14,21	3029,3	3,69	14633,2	15,48
Інші субвенції			8079,6	9,84	5161,7	5,46
КП “Громада-сервіс”			168,4	0,21	943,5	1,00

Продовження табл. 2.9

1	2	3	4	5	6	7
КНП Великогаївська та Баворівська амбулаторії					1333	1,41
Всього	50 753,60	100	82119	100	94514,7	100

Джерело: сформовано автором на основі додатків В-Д та [51]

Як бачимо, видатки бюджету Великогаївської ОТГ щороку зростають. Це стосується майже всіх обов'язкових статей витрат, наприклад, видатків на утримання шкіл, дитячих садочків, апарату управління, на медицину тощо. також в загальній структурі витрат ці витрати місцевого бюджету займають найбільшу частку серед усіх витрат. Окрім того бачимо, що щороку громада несе капітальні витрати, а також витрати на окремі проекти для покращення життя громади, наприклад на відкриття пожежної частити, на вибори старост, на створення та функціонування комунального підприємства «Громада-Сервіс» та інші.

2.3 SWOT-аналіз громади

SWOT-аналіз - це процес оцінки теперішнього стану громади і на основі отриманої інформації можна формувати, а також обирати майбутні напрямки її розвитку. Процес формування альтернатив передбачає поєднання наявних можливостей і загроз для громади із її сильними та слабкими сторонами (тобто побудову матриці SWOT). Ця інформація дає можливість зрозуміти, що може чекати на громаду в майбутньому (її перспективи і її провали), тому можна вже тепер робити певні превентивні дії для гарантованого досягнення успіху.

SWOT-аналіз найчастіше проводиться з метою дослідження громади як господарюючого об'єкту у певному нестабільному та мінливому середовищі.

Таким чином, SWOT-аналіз для Великогаївської ОТГ зображений в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10 – SWOT-аналіз Великогаївської громади

Сильні сторони (Внутрішні фактори)	Слабкі сторони (Внутрішні фактори)
<ul style="list-style-type: none"> - Вдале територіальне розташування - Наявність вільних земельних ділянок для бізнесу поруч з Тернополем - Добра забезпеченість громадським транспортом - Щорічне зростання обсягів будівництва в приватному секторі - Наявна добровільна пожежна команда і поліцейська станція - Велика кількість закладів соціальної сфери - Через усі села громади проходить оптоволоконний кабель для забезпечення Інтернетом - Наявні суттєві площі природоохоронних територій - Мирне співіснування різних релігійних конфесій, культур та світоглядів, активне громадське життя при парафіях - Високий відсоток газифікації (92%) домогосподарств - Постійне покращення системи поводження з відходами - Прийняті різні місцеві програми розвитку - ЦНАП 	<ul style="list-style-type: none"> - Високий рівень прихованого безробіття - Велика зношеність системи водопроводу і каналізації - Значна мережа місцевих доріг, які потребують капітального ремонту - Відсутність підприємств молочного та м'ясного скотарства, свинарства та овочівництва, у т. ч. тепличного - Погане матеріально-технічне оснащення закладів соціальної сфери і завелика їх кількість - Мало відкритих пунктів доступу до Інтернету - Діє невелика кількість громадських організацій - Від'ємний природний приріст і старіння населення - Низький рівень активності мешканців - Відсутність сучасних очисних споруд, рекультивації наявних полігонів ТПВ і роздільного збору сміття - Мало громадських місць для інтеграції мешканців
Можливості (Зовнішні фактори)	Загрози (Зовнішні фактори)
<ul style="list-style-type: none"> - Розвиток садівництва та овочівництва для реалізації в Тернополі - Доступність високоякісних соціальних послуг, що сповільнює відтік населення - Будівництво сміттєпереробного заводу - Можливість під'єднання деяких територій до Тернопільської водо- та каналізаційної мережі - Співпраця з іншими адміністративними одиницями для вирішення комунальних проблем та спільного використання інфраструктури - Продовження адміністративно-територіальної та економічної реформ - Збільшення фінансової та іншої підтримки з боку держави і закордонних програм - Підвищення місцевих податкових зборів - Розвиток підприємництва серед молоді - Розвиток технологій використання відновлювальних джерел енергії 	<ul style="list-style-type: none"> - Суттєва залежність наповненості бюджету від політики уряду щодо перерозподілу акцизного збору на пальне - Суспільна невдоволеність процесами оптимізації мережі закладів соціальної інфраструктури - Продовження демографічного спаду в країні - Зростання проблем з забезпеченості водою через зниження рівня дзеркала ґрунтових вод - Забруднення ґрунтів хімікатами та виродження земель через інтенсивне сільське господарство - Незавершеність реформи децентралізації і відсутність ряду необхідних законів - Зростання частки «тіньового сектору» в крани і високий рівень корупції - Зростання трудової еміграції з України

Джерело: сформовано автором на основі [50]

Оцінюючи результати проведеного SWOT-аналізу для Великогаївської ОТГ, можна побачити, що громада має багато сильних і слабких сторін, а також багато можливостей і загроз для її розвитку.

Наступним кроком, як ми вже зазначали, є побудова матриці SWOT, яка дасть відповідь на запитання чи правильні обрана стратегія і чи не потрібно коректувати цілі розвитку громади. Для зручності зобразимо кожен квадрант матриці графічно (рис. 2.6–2.9). На рисунку суцільна лінія означає взаємозв'язок.

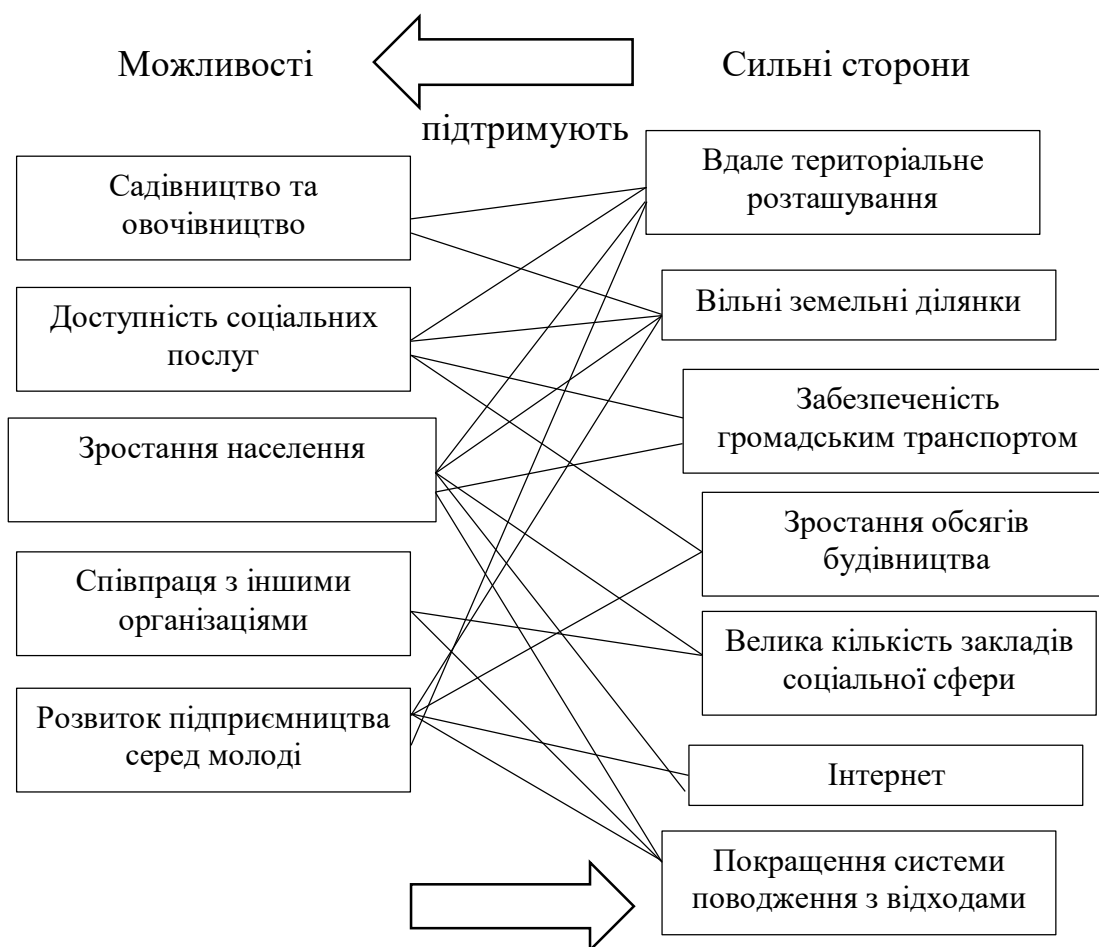

Рисунок 2.6 – SWOT–матриця: квадрант «можливості-сильні сторони»

Джерело: сформовано автором

В результаті поєднання можливостей і сильних сторін громади отримаємо найсильніші і найуспішніші напрямки (перспективи) її розвитку. До них можна віднести можливість успішного розвитку садівництва і овочівництва на території громади. Через те, що громада розташована близько м. Тернополя і їй не буде

проблем для збуту продукції цих галузей. Крім того, в громаді наявні вільні земельні ділянки, які можна використати як для втілення бізнесових ідей, в тому числі садівництва і овочівництва, так і для приватного будівництва (особливо для заможних людей, які хочуть котеджу на великій території). Це дозволить збільшити надходження до бюджету, збільшить використання місцевої інфраструктури, створить додаткові робочі місця та дасть поштовх до подальшого зростання спроможності громади.

Окрім того, на одній із вільних ділянок можна побудувати сміттєпереробний завод, що дасть змогу громаді не лише вирішити власні проблеми із сміттям, а й налагодити переробку сміття із інших громад (звичайно за окрему плату), що дасть хороші шанси на налагодження тісніших зв'язків із ними, а з часом почати реалізацію спільних проєктів. Всі ці можливості дозволять вирішити ряд поточних і потенційних проблем Великогаївської громади.

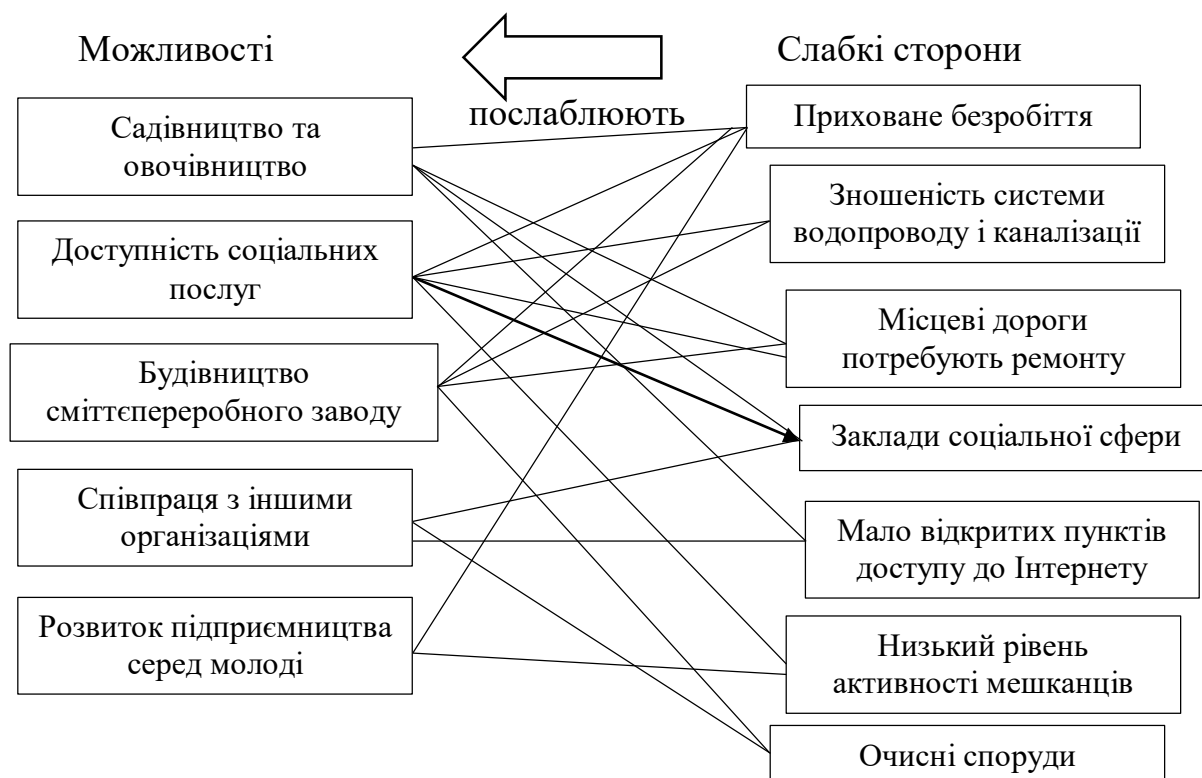

Рисунок 2.7 – SWOT–матриця: квадрант «можливості-слабкі сторони»

Джерело: сформовано автором

Поєднання можливостей і слабких сторін формують виклики для громади, які можуть зменшити ефект або взагалі не дати скористатися можливостями. Для Великогаївської ОТГ до викликів можна віднести, наприклад, зношеність системи водопроводу не дозволить в повній мірі розвинути садівництво і овочівництво в громаді, адже будуть проблеми із поливом. Крім того, зношеність системи водопроводу і каналізації, поганий стан місцевих доріг, а також проблеми із очисними спорудами будуть посилюватись при будівництві нових будинків чи підприємств.

Низький рівень активності мешканців громади може знизити ефективність співпраці з іншими громадами, перешкодити розвитку підприємництва в громаді, особливо серед молоді. Велика кількість закладів соціальної сфери, які потребують великої кількості грошей на модернізацію, знизять привабливість місцевої соціальної інфраструктури та кількість наданих соціальних послуг для жителів інших громад, що теж відіб'ється на рівні доходів місцевого бюджету.

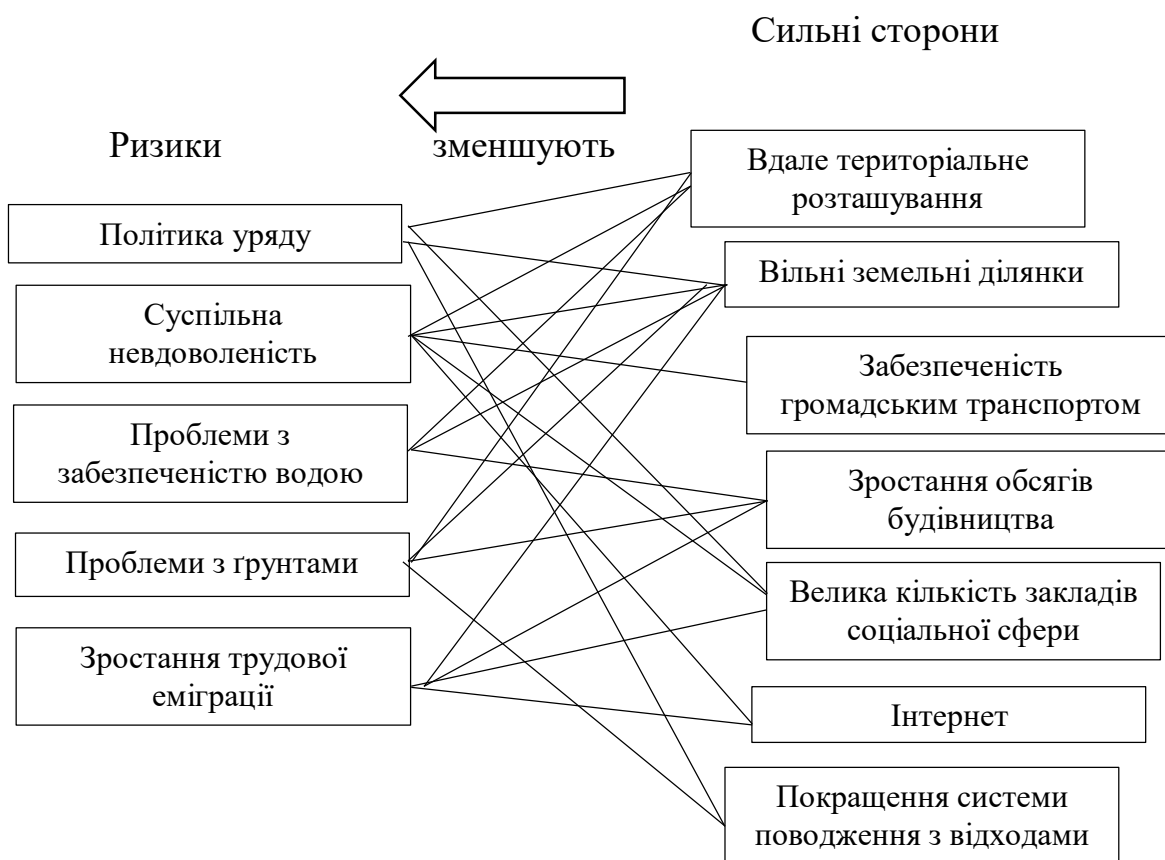

Рисунок 2.8 – SWOT–матриця: квадрант «ризики-сильні сторони»

Джерело: сформовано автором

Якщо говорити про альтернативи, які утворюються в результаті поєднання сильних сторін і ризиків, то сильні сторони компенсують ризики і не дозволяють їм дуже сильно нашкодити громаді. Для Великогаїської ОТГ таким альтернативами є: при зміні політики уряду щодо частки акцизу, який отримуватиме місцевий бюджет громади в сторону зменшення, то вдале територіальне розташування, велика кількість вільних ділянок, забезпеченість громадським транспортом, зростання обсягів приватного будівництва, велика кількість закладів соціальної сфери тощо дозволять шукати додаткові джерела наповнення бюджету.

Гостроту проблеми в майбутньому щодо забезпеченості водою та зниження родючості ґрунтів можна буде знизити за рахунок вдалого територіального розташування, використання нових земель, впровадження нових технологій по захисту довкілля тощо.

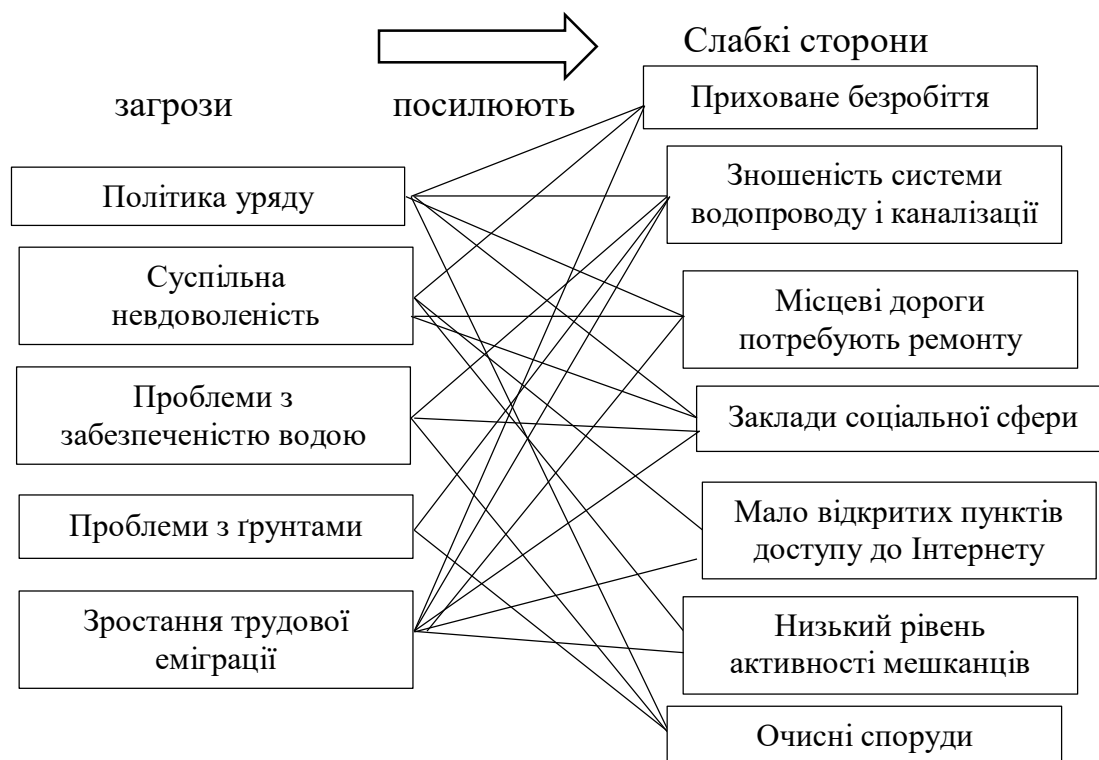

Рисунок 2.9 – SWOT–матриця: квадрант «загрози-слабкі сторони»

Джерело: сформовано автором

Якщо говорити про квадрант «загрози-слабкі сторони», це найбільші проблеми громади. Збитки від них можуть бути дуже великі і саме тому Великогаївській громаді потрібно думати наперед про превентивні заходи. Так, такими проблемами можуть стати при зростанні трудової еміграції, проблемах з водою і ґрунтами ще більше зростання безробіття в громаді, посилення соціальної напруженості, посилення поганого стану місцевих доріг і т.д.

Таким чином, Великогаївська громада має як перспективи, так і проблеми в своєму розвитку.

Висновки до розділу 2

Отже, Великогаївська ОТГ розташована у в Тернопільському районі, в Тернопільській області і є сусідом міста Тернопіль – на південному сході від нього. Адміністративним центром ОТГ є найбільше село громади Великі Гаї. Окрім нього, територія громади складається ще з 13 населених пунктів, які колись були 7 окремими сільськими радами (разом з Великими Гаями).

На території громади є досить багато закладів соціокультурної сфери (шкіл, дитячих садків, клубів, фельдшерсько-акушерських пунктів та ін.), проте вони потребують суттєвих витрат на утримання.

На території громади є 9 об'єктів та територій місцевого заповідного фонду.

Для успішного функціонування громади створена адміністрація чисельністю 52 особи. Її організаційна структура є лінійно-функціональною та централізованою.

Окремим підрозділом виконавчого апарату сільської ради виступає відділ освіти, до структури якого входять апарат відділу освіти, методичний кабінет, централізована бухгалтерія та господарська група. В підпорядкуванні відділу освіти перебувають всі школи та садки громади.

В громаді діє ЦНАП, який був заснований вкінці 2018 року. Він надає жителям громади послуги щодо реєстрації/зняття з реєстрації мешканців; реєстрації фізичних і юридичних осіб; земельних питань; реєстрації нерухомості; питань місцевого значення (надання дозвільних документів); соціальних послуг;

надання довідок. А також через ЦНАП надають свої послуги Головне управління Держгеокадастру У Тернопільській області та Тернопільський районний відділ державної міграційної служби України. ЦНАП приносить Великогаївській громаді певний дохід.

На території громади діє ряд підприємств, які забезпечують велику кількість жителів громади роботою, а також є великими платниками податків в бюджет громади.

Великогаївська ОТГ веде свою діяльність відповідно до чинного законодавства. Протягом 2016-2018 років доходи бюджету Великогаївської ОТГ зростали, причому стрімкими темпами. Крім того, частка власних надходжень коливалась в межах 50%, що з позитивної сторони характеризує спроможність громади. Щороку в громаді спостерігалось перевиконання плану бюджету.

Аналізуючи джерела формування дохідної частини бюджету Великогаївської ОТГ, ми бачимо, що щороку величина кожного з джерел зростає. Якщо проаналізувати кожне джерело формування бюджету Великогаївської ОТГ, то можна помітити, що протягом 2016-2018 років зростали доходи по таких категоріях, як власні доходи, медична субвенція, освітня субвенція, базова дотація. По такому джерелі формування доходів громади, як субвенція на соціально-економічний розвиток в 2017 році в порівнянні з 2016 роком відбулося падіння, а в 2018 році – стрімке зростання. Падіння у величині джерел доходу протягом аналізованого періоду відбувається в таких джерелах, як субвенція на розвиток інфраструктури та додаткова дотація.

Досліджуючи структуру джерел формування бюджету громади, то протягом 2016-2018 років найбільша частка припадала на власні доходи, на медичну і освітню субвенції.

Якщо розглядати джерела власних надходжень Великогаївської ОТГ, то по всіх категоріях спостерігаємо зростання протягом 2016-2018 років. Лише по джерелі «Інші неподаткові надходження» помітне спочатку стрімке зростання (2017 р. в порівнянні з 2016 р.), а у 2018 р. падіння.

Вивчаючи структуру власних доходів бюджету Великогаївської ОТГ, ми бачимо, що найбільшу частку в структурі власних доходів громади протягом усіх трьох років займають податок з доходів фізичних осіб та акцизний податок (разом майже 70%). Величина всіх інших джерел надходжень досліджуваної громади не перевищує 10% кожен. Така тенденція в структурі власних доходів говорить про залежність бюджету від двох джерел, що не є добре. При певних змінах в політиці уряду чи законах можна втратити ці джерела і тоді власних джерел не хватить для наповнення бюджету.

Аналізуючи видатки бюджету Великогаївської ОТГ, то бачимо, що щороку вони зростають. Це стосується майже всіх обов'язкових статей витрат, наприклад, видатків на утримання шкіл, дитячих садочків, апарату управління, на медицину тощо. також в загальній структурі витрат ці витрати місцевого бюджету займають найбільшу частку серед усіх витрат. Окрім того бачимо, що щороку громада несе капітальні витрати, а також витрати на окремі проекти для покращення життя громади, наприклад на відкриття пожежної частоти, на вибори старост, на створення та функціонування комунального підприємства «Громада-Сервіс» та інші.

Оцінюючи результати проведеного SWOT-аналізу для Великогаївської ОТГ, можна побачити, що громада має багато сильних і слабких сторін, а також багато можливостей і загроз для свого розвитку.

РОЗДІЛ 3

ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ВЕЛИКОГАЇВСЬКОЇ ОТГ

3.1 Дослідження шляхів підвищення привабливості Великогаївської ОТГ

Привабливість громади – це дуже широке поняття. Привабливою громада може бути для звичайних громадян (які проживають або хочуть проживати на її території), для бізнесу (який веде свою діяльність чи планує її вести в громаді), для держави (не потрібно думати про величезні дотації та субвенції). На нашу думку, привабливість громади тісно пов'язана із поняттям спроможність громади.

Спроможність громади передбачає її здатність за допомогою власних доходів перекривати майже всі свої витрати. Тобто спроможна громада – це громада, яка не залежить від державного бюджету і сама здатна покрити свої видатки.

На сучасному етапі в Україні ще точаться суперечки щодо визначення критеріїв для відповіді на питання: яка громада є спроможною і як оцінити цю спроможність [57]. Є думка, що варто враховувати і кількість учнів в опорній школі, і кількість дітей дошкільного віку, і територіальну протяжність громади, і величину доходів та видатків. Але б яку методичку не прийняли за офіційну, проте потрібно не забувати, що спроможна громада має забезпечувати «рівний доступ до послуг, високу якість життя та безпечні і комфортні умови проживання» [58] її громадян.

Щоб стати спроможною громада має здійснити певні дії, направлені на її розвиток. Звідси виходить твердження, що громада повинна розвиватись, тобто йдеться про «місцевий розвиток». Місцевий розвиток – це спільна робота усіх місцевих людей та організацій заради досягнення сталого економічного зростання, що дасть покращення якості життя та забезпечить економічні вигоди [59].

Оскільки кожна територіальна громада виступає окремою структурою і всі громади в певний момент починають конкурувати між собою (за ресурси, за можливість залучити бізнес на свою територію, за кращі кадри і т.д.), то з часом керівництво громади почне задумуватись про створення конкурентних переваг, щоб отримати преференції. Якщо всі конкурентні переваги громади будуть базуватися на місці розташування та класичних факторах виробництва (земля, праця, капітал), то з часом вони втратять свої переваги. Саме тому місцевий розвиток має спиратись на креативні «створені (виховані)» фактори, які забезпечать стійкі конкурентні переваги в довгостроковому періоді. До «створених (вихованих)» факторів відносять інтелект, інновації, тісну співпрацю в середині громади і з зовнішніми зацікавленими сторонами, соціальний капітал тощо. На основі цих факторів громади можуть отримати створення інноваційних підприємств, нові управлінські якості, виготовлення продукції затребуваної для експорту, покращення інфраструктури, інтеграцію у світову економіку.

Місцевий розвиток можна охарактеризувати наступними ознаками:

- це діяльність, а не стан;
- це спільна діяльність всієї громади;
- це партнерство громади, бізнесу та влади (місцевої та державної);
- місцевий розвиток має впливати на місцеву громаду, а вона – визначати напрямки розвитку;
- місцевий розвиток стимулюватимуть місцеві конкурентні переваги;
- причиною, метою і наслідком розвитку територіальної громади є стабільна економіка;
- критерієм для оцінювання розвитку є рівень задоволення потреб членів громади, підвищення рівня життя населення, зростання якості життя.

Для того, щоб розвиватися, громади будуть конкурувати у створенні найсприятливішого середовища для бізнесу, що передбачає якісні інфраструктуру та послуги за якомога нижчу вартість. Лише переможці у цих змаганнях можуть забезпечити значний розвиток існуючого бізнесу, залучати інвестиції і стимулювати створення нових підприємств.

Цей процес передбачає певний взаємозв'язок. Наявність якісних послуг та інфраструктури дозволяють підприємствам знижувати витрати, а, отже, і ціни на свою продукцію та послуги, що веде до збільшення продажів, розширення діяльності, створення робочих місць та збільшення податкових надходжень в бюджет громади. Збільшення податкових надходжень завдяки розвитку бізнесу та більшій кількості працюючих означає, що громади можуть ще більше підвищити якість послуг та інфраструктури, в свою чергу стаючи ще цікавішими і привабливішими для бізнесу, що веде до підвищення якості життя мешканців.

Якщо оцінити Великогаївську громаду з точки зору місцевого розвитку, то вона має певні конкурентні переваги, наприклад, вдале розташування у приміській зоні Тернополя, хороше сполучення всередині громади (всі маршрути ведуть через центр громади – с. Великі Гаї) і з обласним центром, хорошу репутацію серед донорів, широку інфраструктурну мережу (як соціальну, так і транспортну, але певні проблеми із комунальною) тощо. Проте, як бачимо, ці переваги більше пов'язані з класичними засобами виробництва.

На даний момент, на нашу думку, у громаді не формуються креативні переваги. Керівництво робить певні спроби змінити ситуацію, проте часто мешканці цих спроб не сприймають і не цінують. Вони чекають на те, що отримають все готове, не докладаючи зусиль і не чекаючи довго. Проте це не може бути так. Для розвитку потрібно розвивати місцеву економіку.

На даному етапі в громаді є розроблена Стратегія сталого розвитку на 2018-2025 роки [51]. Згідно стратегії основними цілями Великогаївської громади є :

Стратегічна ціль А: Висока якість життя та активна громада

Стратегічна ціль В: Економічний розвиток та залучення інвестицій

Стратегічна ціль С: Розвиток технічної інфраструктури і охорона навколишнього середовища

Стратегічна ціль D: Ефективне управління

Для цих цілей розроблені конкретні заходи, що сприятимуть досягненню цілей.

На нашу думку, для Великогаївської громади важливими є два напрямки розвитку (рис. 3.1):

- 1) зростання комфорту і зручності проживання в громаді;
- 2) активізація бізнесу в громаді.

Рисунок 3.1 – Ключові напрямки розвитку Великогаївської громади

Джерело: сформовано автором

Говорячи про напрямок «Зростання комфорту та зручності проживання», ми вважаємо, що для нього найважливішими завданнями розвитку є:

- покращення благоустрою території громади;
- підвищення кількості і якості послуг для населення;
- розвиток інфраструктури громади.

Покращення благоустрою території передбачає реалізацію таких проектів:

- покращення естетичного вигляду сіл в громаді (їх озеленення, встановлення лавок, створення паркових зон тощо);
- запровадження сортування сміття;
- влаштування централізованих контейнерів для збору сміття закритого типу;
- ліквідація стихійних сміттєзвалищ;
- благоустрій місць загального користування;

- продовження закупівлі спецтехніки для виконання різного виду робіт;
- ремонт тротуарів та доріг.

Підвищення кількості і якості послуг для населення Великогаївської громади передбачатиме такі проекти:

- створення консультаційних рад при управлінських органах громади;
- підвищення якості матеріального оснащення закладів культури, освіти, медицини громади;
- ремонт та розширення мережі закладів для позакласної роботи;
- реалізації проектів по підтримці людей і дітей з особливими потребами;
- формування бази для проведення різних розважальних заходів.

Розвиток інфраструктури Великогаївської громади передбачає реалізацію таких заходів:

- ремонт і розширення мереж каналізації та водогону;
- розширення мережі вуличного освітлення;
- асфальтування бічних вулиць;
- організація водостоків та водовідведення на дорогах та тротуарах;
- встановлення відновлювальних джерел світла;
- впровадження енергозбереження в усіх громадських приміщеннях;
- створення системи очищення стічних вод;
- оптимізація мережі навчальних закладів (де розширити, де частину приміщень використати для мистецьких, спортивних, молодіжних центрів).

Для напряму «Активізація бізнесу в громаді» важливими завданнями мають стати:

- залучення нового бізнесу та інвестицій в громаду;
- підтримка існуючого бізнесу;
- розвиток інституцій, які сприятимуть місцевому розвитку.

Якщо говорити про залучення нового бізнесу та інвестицій в громаду, то цьому процесу сприятимуть:

- поява дорожньої карти інвестора,

- створення реєстру ділянок для інвестицій (з їх детальним описом),
- спрощення процедури відкриття нового бізнесу,
- розробка цікавих інвестиційних проектів,
- зниження окремих платежів (наприклад за землю, орендну плату) для бізнесу, який впроваджуватиме в свою діяльність енергозберігаючі і ресурсозберігаючі технології, відновлювальні джерела енергії, інновації тощо;
- створення бізнес-парків;
- створення консультаційних центрів з метою надання різних консультаційних послуг особам, які хочуть започаткувати власну справу (наприклад, по складанню бізнес-плану, по питання управління бізнесом, по фінансових і бухгалтерських питаннях тощо);
- створення бази даних потенційних працівників (з детальним описом їх навиків і компетенцій);
- розробка промоційних буклетів з детальним описом сильних сторін громади і інші.

Говорячи про підтримка існуючого бізнесу, то для цього актуальними будуть такі кроки:

- навчання (щодо розширення бізнесу,);
- консультації в різних фахівців щодо вирішення типових проблем розвитку;
- доступність різноманітної довідкової інформації про громаду;
- надання пільг місцевому бізнесу;
- можливість оренди на початку діяльності та інші.

Щодо розвитку місцевих інституцій, що сприятимуть підвищенню спроможності громади, то тут актуальними будуть поява і розвиток таких організацій:

- агенцій з місцевого розвитку;
- дозвільних центрів;
- інформаційно-консультаційних центрів,
- бізнес-інкубаторів;

- асоціацій бізнесу;
- фондів підтримки розвитку підприємництва та інших.

Проте всі перераховані заходи не дадуть достатньої користі, якщо не буде між владою, бізнесом і місцевою громадою утворений певний тандем: «влада сприяє розвитку бізнесу і громади, бізнес підтримує розвитку громади, громада довіряє владі». Лише в цьому випадку всі сторони будуть задоволені співпрацею та співпраця матиме довготерміновий і результативний характер.

3.2 Організація проектів та розширення благодійної діяльності в межах обраної громади

Кожна громада має багато різних проблем. Проте не на всі проблеми вистачає часу і зусиль в керівників громади. Саме тому стає в нагоді і важливою благодійна діяльність в межах громади. Благодійність – це безкорисливе надання допомоги тим, хто її потребує. А допомоги потребує багато людей: кому потрібні дорогі ліки, кому – інвалідний візок, кому бракує грошей на операцію чи реабілітацію тощо.

В сучасних громадах на благодійність мало звертають уваги, тому що основною метою громади стає вирішення нагальних проблем та розвиток. Проте зараз цей підхід змінювати і починають розуміти, що громада і влада громади не всесильні. Багато залежить і від нас самих. Саме тому благодійність так важлива.

Як свідчать опитування в громаді, люди часто готові стати благодійником, але не знають як. Взагалі люди займаються благодійництвом з таких причин:

- 1) зробивши добру справу, ми відчуваємо себе краще;
- 2) благодійність підсилює почуття причетності та особисті цінності;
- 3) ви подаєте приклад благодійності іншим.

Проте важко знайти двох-трьох благодійників, які даватимуть мільйони гривень на вирішення всіх проблем. Їх можна не дочекатись. Саме тому ми пропонуємо в Великогаївській громаді створити «Благодійний офіс».

«Благодійний офіс» – це благодійний проект, який направлений на те, щоб об'єднати небайдужих людей. З одного боку він об'єднує людей, які готові

допомогти іншим чи то пожертвуванням кількох гривень, чи то безкоштовним транспортуванням, наприклад до лікарні, чи то купити продукти і прибрати в будинку німеччини людини. З іншого боку, вона об'єднує людей, які потребують допомоги. «Благодійний офіс» буде тісно співпрацювати із адміністрацією Великогаївської ОТГ, особливо із відділом соціального захисту та захисту прав дітей.

Основними кроками створення «Благодійного офісу» у громаді є:

1. Створення ініціативної групи. Цей крок передбачає об'єднання ініціативних мешканців, які можуть, але найголовніше хочуть займатись благодійною діяльністю. Благодійність – це не тільки дати певну суму грошей, це також і вислухати людину, і допомогти їй в тяжких обставинах.

2. Роз'яснення серед мешканців громади та представників влади, бізнесу, громадських організацій тощо необхідності створення офісу. Під час таких бесід, по-перше, мешканці громади отримують інформацію про те, що «благодійний офіс» існує, по-друге, можна отримати інформацію про тих, хто готовий підтримати ідею благодійності і яким чином, по-третє, можна вияснити яким чином найкраще організувати збір коштів.

3. Вивчення думки громади щодо найбільш актуальних проблем. Для цього варто спілкуватись з мешканцями. Це можна робити і під час особистих зустрічей, і через створену спільноту в Фейсбуку, а також створену вкладку на сайті ОТГ, де можна буде поділитись думкою про тих, хто потребує допомоги, а також якої саме.

4. Визначення початкового кола партнерів. На цьому етапі ініціативна група отримує інформацію про потенційних партнерів та приблизну суму коштів, на яку можна буде розраховувати. Окрім того, на цьому етапі можна вже почати організовувати пункти по збору коштів.

5. Початок повноцінної діяльності офісу.

До основних характеристик «Благодійного офісу» слід віднести:

- чітко визначена територія діяльності;
- чітко визначені напрямки благодійності;

- самоврядність та врахування думки громадськості;
- місцеві джерела підтримки;
- сприяння благодійності в громаді;
- обізнаність у справах громади.

Основними функціями «Благодійного офісу», на нашу думку, є:

1) лідер громади – офіс постійно працює з громадянами різного віку, соціального статусу, місця проживання тощо, що робить його лідером думки та впливовою організацією, до думки якої прислухаються і жителі громади, і представники влади, і представники бізнесу;

2) двигун благодійності – офіс щомісяця (може і частіше) буде реалізовувати інший благодійний проект, що стимулює розвиток і поширення меж благодійності по всіх куточках громади, залучення все більшої кількості громадян і організацій до благодійності;

3) організатор вирішення проблем і надання допомоги тим, хто її потребує, але не знає як її отримати;

4) посередник між тими, хто може надати допомогу, і тими, хто її потребує.

«Благодійний офіс» за своєю суттю має завжди бути нейтральним. Він не підтримує жодної партії чи лідера, він просто вирішує певні соціальні проблеми. Проте офіс не може допомагати абсолютно всіх, хто просить допомоги, тому що багато людей вважає, що:

- благодійництво – це безплатна робоча сила, тому можна звернутись, будь-коли і по будь-якій причині;
- ті, хто займається благодійництвом, зобов'язані допомогти, бо в іншому випадку на них можна поскаржитись і їх покарають;
- насправді, ті, хто займається благодійною діяльністю, мають забагато вільного часу і їх потрібно чимось зайняти.

Всі учасники благодійності в «Благодійному офісі» отримають певні переваги. До них можна віднести:

для бізнесу – офіс стає невичерпним джерелом ідей для покращення іміджу і створення репутації соціально відповідальної організації; офіс гарантує, що

кошти будуть використані саме на благодійну діяльність, а не на інші потреби; офіс дозволяє позбавитись «прохачів», які постійно просили кошти і заважали працювати; через офіс можна вибудувати систему прозорих відносин із владою та адміністрацією громади;

для громади – офіс сприяє вирішенню тих соціальних проблем, на які раніше не звертали увагу та на які бракувало коштів; офіс сприяє розвитку громади за кошти самої громади і громадян; є проміжною ланкою в комунікаційному процесі між жителями громади та владою і бізнесом;

для влади – офіс є одним із способів зробити громаду привабливішою в очах її жителів, тому що участь у благодійній діяльності, окрім вирішення ряду соціальних проблем, сприяє активізації свідомості та активності жителів громади; офіс дає додаткові джерела інвестицій для вирішення соціальних проблем.

При функціонуванні «Благодійного офісу» дуже актуальною стає проблема чесності і контролю за зібраними коштами. Для розв'язання цієї проблеми потрібно:

- по-перше, налагодити діяльність офісу максимально прозоро, щоб кожен бажаючий міг дізнатись скільки коштів і з яких джерел отримав офіс;
- по друге, постійно звітуватись на які потреби були потрачені кошти;
- по-третє, на зборах громади постійно звітуватись про результати своєї діяльності.

Проте створення «Благодійного офісу» вимагає певних витрат для початку своєї діяльності. Перш за все має бути одна людина, яка відповідатиме на телефонні дзвінки, оформить документи і виставить інформацію на сайті чи в Фейсбуці. Всі інші люди будуть працювати на благодійних засадах.

Кошти для пожертв ми пропонуємо збирати двома способами:

1) за допомогою скриньок для благодійних пожертв, які пропонуємо поставити в усіх людних місцях (в магазинах, школах, церквах, адмінбудинках, фельдшерсько-акушерських пунктах тощо);

2) відкрити спеціальний рахунок в банку, куди можна переказати кошти.

Процес діяльності «Благодійного офісу» виглядатиме так:

- 1) розстановка скриньок по місцях збору пожертв;
- 2) роздача брошурок про «Благодійний офіс»;
- 3) внесення інформації про «Благодійний офіс» на сайт та створення спільноти в Фейсбуці;
- 4) збір інформації про тих людей, які потребують допомоги;
- 5) організація голосування за людину, які виділять кошти цього місяця;
- 6) збір коштів зі скриньок раз на тиждень;
- 7) вкінці місяця підбиття підсумків збору коштів;
- 8) передача коштів (або спеціально куплених засобів чи ліків) переможцю голосування – людині, яка потребує допомоги;
- 9) розміщення інформації про місячну роботу «Благодійного фонду» на сайті та у Фейсбуці.

Капітальні витрати для створення «Благодійного офісу» зображені в таблиці 3.1. Ми вважаємо за доцільне працівника благодійного офісу на перших порах розмістити в Великогаївській сільській раді. Там є вільний невеликий кабінет, в якому є доступ до інтернету. Оскільки «Благодійний офіс» - це благодійний проект громади, то з офісу не будуть брати орендної плати і плати за комунальні послуги.

Таблиця 3.1– Капітальні витрати на створення «Благодійного офісу» в Великогаївській ОТГ

№	Стаття витрат	Кількість шт.	Ціна за одиницю, грн.	Сума, грн.
1	2	3	4	5
1	Письмовий стіл	1	1100	1100
2	Телефон	1	2800	2800
3	Офісна шафа	1	1425	1425
4	Стілець	4	464	2320
5	Комп'ютерний стіл	1	1400	1856
6	Комп'ютер	1	8650	8650
7	Скриньки для збору пожертв	15	300	4500
8	Брошурки з інформацією про проект «Благодійний офіс»	1000	0,33	330
	Разом			22981

Джерело: розраховано автором

Як показують дані табл. 3.1, капітальні витрати на створення «Благодійного офісу» становлять 22981 грн. Це невелика сума, тому її можна виділити з власних коштів громади.

Розрахуємо суму поточних витрат на забезпечення функціонування «Благодійного офісу». При цьому витрати на зарплату за роботу членам офісу обчислюватиметься за формулою:

$$V_p = K_p \times O_g \times G_r \times M_p, \quad (3.1)$$

де K_p - кількість членів офісу (1 особа.);

O_g – оплата за годину (40 грн.);

G_r – кількість годин роботи протягом місяця (50 год);

M_p – кількість місяців у році.

На початках, на нашу думку, достатньо одного працівника, який виконуватиме всю офісну роботу. А роботу по збору коштів виконуватимуть добровольці з ініціативної групи. Отже, річні витрати на зарплату працівнику «Благодійного офісу» дорівнюватимуть:

$$V_p = 1 \times 40 \times 50 \times 12 = 24000 \text{ грн.}$$

Для роботи «Благодійного офісу» дуже важливі мобільний зв'язок та наявність мережі Інтернет. Інтернет працівник офісу отримуватиме стаціонарної мережі Великогаївської сільської ради, а для телефонного зв'язку буде використаний мобільний телефон (витрати на який передбачено серед капітальних витрат), для якого щомісяця буде поповнюватись рахунок на суму 75 грн. Таким чином, річні витрати на поповнення рахунку на телефон становитимуть:

$$V_t = 75 \times 12 = 900 \text{ грн.}$$

Окрім того, слід врахувати такі поточні витрати як витрати на канцтовари та розхідні матеріали, обслуговування сайту тощо. Витрат на комунальні послуги «Благодійний офіс» не нестиме, тому що він розташовуватиметься в приміщенні сільської ради в кабінеті, що пустує. Розрахунок поточних витрат відображено у табл. 3.2.

Таблиця 3.2 - Поточні (річні) витрати на забезпечення діяльності «Благодійного офісу»

Стаття витрат	Сума, грн.
1	2
1. Витрати на телефонні розмови (абонплата)	900
2. Витрати на канцтовари та розхідні матеріали	1200
3. Витрати на грошову винагороду працівнику офісу	24000
4. Обслуговування сайту	1000
Разом	27100

Джерело: розраховано автором

Отже, сума поточних (річних) витрат на забезпечення діяльності «Благодійного офісу» складатиме 27100 грн.

Таким чином, «Благодійний офіс» допоможе вирішенню проблем окремих жителів громади. Окрім того, люди бачитимуть результати роботи офісу в соціальних мережах, чути будуть розмови про офіс, що підвищить інтерес громадськості до цього проекту, а також сприятиме збільшенню надходжень коштів і поширенню інформації про потребуючих жителів громади.

3.3 Напрямки вдосконалення інфраструктури досліджуваної громади

В складі сучасної громади має бути наявна певна інфраструктура, за допомогою якої місцева адміністрація реалізовує свої повноваження і жителі громади можуть отримати різні послуги. Проте на даний момент часу інфраструктура, як правило, в поганому стані і є морально застарілою, тому що була отримана в спадок ще від Радянського Союзу і ще при ньому була ремонтвана. В окремих громадах інфраструктури є недостатньо (бракує доріг,

будівель, споруд тощо). Об'єднані громади з перших днів мають активно включилися у розбудову та реорганізацію власної інфраструктури.

Якщо говорити про спроможну громаду, то спроможність в тому числі передбачає наявну певну кількість приміщень для організації певних служб (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Вимоги до наявної інфраструктури спроможної громади

Приміщення для 1	Мінімальна площа, м. кв. 2
Органу місцевого самоврядування зі всіма бажаними службами	800
Поліклініки, амбулаторії чи лікарні широкого профілю	1200
Територіального центру надання адміністративних послуг	100
Територіального центру надання соціальних послуг	100
Органів правопорядку	100
Пенсійного фонду, казначейства, центру зайнятості та інші	100
Пожежної частини	200
Разом	2700

Джерело: [65]

Вимоги до наявності і розмірів інших приміщень не встановлені.

Інфраструктура сучасної громади включає соціальну, транспортну складові та складову комунікацій та інженерних мереж.

Соціальна інфраструктура громади включає всі об'єкти, за допомогою яких громада реалізовує свою соціальну політику. Їх можна поділити на дві групи: об'єкти загального призначення – це медичні заклади, освітні заклади та культурно-побутові заклади; об'єкти спеціального призначення – це ті, які спеціалізуються на обслуговуванні, наприклад, непрацевдатних та малозабезпечених громадян та наданні соціальної допомоги [66].

Транспортна інфраструктура громади включає всі дороги, які визначаються протяжністю та їх станом і можуть бути як місцевого, районного, обласного, так і державного значення.

Комунікації та інженерні мережі як складова інфраструктура громади передбачає включення таких елементів, як об'єкти теплопостачання, водопостачання та водовідведення, газопостачання, енергопостачання тощо).

На сучасному етапі український уряд розуміє, що інфраструктуру потрібно вдосконалювати. І залишення всієї роботи і всіх витрат на громади не дасть бажаного результату. Тому уряд стимулює прискорення реформи в сфері інфраструктури громад консультативно й фінансово [67]. Для цього створюють центри розвитку місцевого самоврядування і надають субвенції на розвиток інфраструктури громад. Кошти субвенції витрачають на оновлення та будівництво доріг, закладів охорони здоров'я, шкіл, дитячих садків, ЦНАПів, на придбання спеціалізованої техніки, на освітлення вулиць і інше. Разом з тим громада сама визначає які об'єкти в першу чергу потребують вкладень.

Щодо Великогаївської ОТГ, то стан її інфраструктури також має багато зауважень. Наприклад, громада має велику мережу громадських об'єктів (шкіл, закладів культури та охорони здоров'я), яка значно більша, ніж необхідно для мешканців громади. Оптимізація мережі та послуг є дуже важливим для громади. Проте цей процес не буде простим, що пов'язано зі звичкою мешканців та проявом невдоволення через зменшення кількості закладів. Величезні кошти, що адміністрація витрачає на утримання надто великої кількості освітніх, культурних та медичних закладів, зменшують розміри інвестицій в інші проекти громади.

Дороги громади (місцевого значення) мають протяжність 128 км [51]. Протягом останнього часу багато відрізків доріг відремонтували, проте ремонт був т.зв. «ямковий» і стан доріг можна умовно назвати задовільним. Хоча є багато відрізків доріг, які навіть не починали ремонтувати, тому їх стан поганий. В Великогаївській ОТГ ремонт розпочали з найбільш віддалених територій і в першу чергу зробили (реконструювали) вуличне освітлення.

Через громаду пролягає головна дорога обласного значення протяжністю 24 км та 1,7 км дороги державного значення [51].

На території громади розташовані три залізничні станції.

На території Великогаївської громади відсутні системи централізованого водопостачання та каналізації. Воду мешканці отримують з сільських систем водопроводів або із власних криниць. Місцеві системи водогону утримуються за кошти самих мешканців і влада громади не має до цього ніякого стосунку. На

території громади є майже 49 км водопровідних мереж. Окрім того, зараз по спостереженнях фахівців на 30 м знизилось дзеркало ґрунтових вод (з 60 м до 90 м), що з часом може зробити наявні водогони недоцільними і потрібно буде будувати нові.

Централізована каналізація є тільки у кількох об'єктах громади (в багатоквартирних будинках і 125 індивідуальних будинка) і має протяжність 9 км. Проте каналізація тільки збирає стоки до більших безстічних збірників. Матеріально-технічний стан каналізації є незадовільним.

На території громади є лише малі очисні споруди. Інших очисних споруд немає. Більшість будинків в громаді обладнані вигрібними ямами, проте їхня нещільність, а також низька екологічна свідомість мешканців призводять до потрапляння великої кількості нечистот у природне середовище.

Близько 79 господарства та протитуберкульозний диспансер підключені до каналізаційної мережі Тернополя [51].

Громада газифікована майже на 92%.

На території громади організовано систему поводження з відходами, яка виконує свою функцію належним чином. У громаді провели тендер і обрали компанію, яка вивозить сміття раз на тиждень, при цьому вартість вивозу - 15 грн. з особи на місяць. Система поки що не передбачає сортування сміття, бо це вимагає більшої роз'яснювальної роботи серед місцевої спільноти.

На території громади є старі сміттєзвалища, які зараз не використовуються і мають бути рекультивовані.

За час існування Великогаївської громади було реалізовано ряд проектів для вдосконалення інфраструктури (наприклад, здійснено капітальний ремонт покрівлі Дичківської школи, капітальний ремонт адмінбудинку Товстолузької сільської ради, реконструкцію адмінбудинку в Великих Гаях, реконструкцію Скоморохівської школи та інші). Проте дуже багато важливи проектів ще чекають своєї черги.

Важливим проектом, який, на нашу думку, варто реалізувати в громаді, є реконструкція даху школи в с. Великі Гаї.

Великогаївська школа була введена в експлуатацію в 1992 році. Її дах з того часу капітально не ремонтували. Дах в школі плоский і для кращої водоізоляції покритий толлю і смолою. З часом дах почав протікати, особливо це помітно в шкільному спортзалі. Періодично виконувались роботи по поточному ремонту даху, але через деякий час проблеми відновлювались.

Для реалізації проекту необхідно здійснити такі кроки:

1. виготовлення проектно-кошторисної документації;
2. вибір організації-підрядника, що буде проводити ремонтні роботи;
3. укладання договору з організацією-підрядником;
4. підготовчі роботи для реалізації проекту;
5. реконструкція даху школи;
6. введення школи в експлуатацію

Великою проблемою при реалізації проекту є те, що реконструкція може заважати навчальному процесу, тому час його реалізації варто планувати на період канікул.

Здійснимо короткий опис етапів реалізації проекту з капітального ремонту даху Великогаївської школи:

Етап 1. Виготовлення проектно-кошторисної документації.

Етап 2. Пошук і вибір підрядника для здійснення ремонту даху школи.

Етап 3. Укладання угоди з підрядником.

Етап 4. Здійснення підготовчих заходів до початку робіт.

Етап 5. Монтаж дерев'яної частини нового даху.

Етап 6. Утеплення даху.

Етап 7. Монтаж нового даху з металочерепиці.

Етап 8. Монтаж ринв, водостічних труб, дахових вікон та інших необхідних елементів.

Етап 9. Здача об'єкта в експлуатацію.

В таблиці (табл. 3.4) наведено графік реалізації заходів відповідно до етапів пропонованого проекту.

Таблиця 3.4 – Графік реалізації заходів проекту відповідно до етапів проекту

№ п/п	Назва етапу	Період його здійснення
1	2	3
1	Виготовлення проектно-кошторисної документації.	вересень – жовтень 2020 року
2	Пошук і вибір підрядника для здійснення ремонту даху школи.	жовтень 2020 року
3	Укладання угоди з підрядником.	листопад 2020 року
4	Здійснення підготовчих заходів до початку робіт.	квітень – травень 2021 року
5	Монтаж дерев'яної частини нового даху.	червень 2021 року
6	Утеплення даху.	липень 2021 року
7	Монтаж нового даху з металочерепиці.	липень – серпень 2021 року
8	Монтаж ринв, водостічних труб, дахових вікон та інших необхідних елементів.	серпень 2021 року
9	Здача об'єкта в експлуатацію.	початок вересня 2021 року

Джерело: сформовано автором

Результати, що очікуються від реалізації проекту:

- створення комфортних умов для ведення навчального процесу;
- скорочення розміру витрат енергоресурсів;
- економія коштів з місцевого бюджету;
- зменшення витрат на опалення школи;
- покращення вигляду будівлі;
- підвищення рівня якості надання освітніх послуг.

Для реалізації проекту ремонту даху визначимо величину витрат на проект (таблиця 3.5).

Таблиця 3.5 – Загальний бюджет проекту з капітального ремонту покрівлі Великогаївської школи

№ п/п	Найменування етапів робіт, що здійснюватимуться у ході виконання проекту	Джерела фінансування тис. грн		
		Субвенція з державного бюджету	Місцевий бюджет	Інші учасники проекту
1	2	3	4	5
1	Проектні роботи та проведення авторського нагляду	-	58,6	-

Продовження табл. 3.5

1	2	3	4	5
2	Будівельні роботи	950,0	450,0	-
3	Інші витрати	-	351,3	-
	Разом	950,0	859,9	-

Джерело: розраховано автором

Отже, для реалізації проекту з капітального ремонту покрівлі Великогаївської ЗОШ I-III ступенів необхідно 1809,9 тис. грн. Передбачаємо, що 52,5 % коштів для реалізації даного проекту буде виділено із державної субвенції на розвиток інфраструктури (950 тис. грн), а 47,5% - з місцевого бюджету (859,9 тис. грн).

Очікувані джерела фінансування наведені у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6 – Очікувані джерела фінансування проекту з капітального ремонту покрівлі школи

№ п/п	Джерело фінансування	Сума, тис. грн.	Частка від загального обсягу фінансування проекту, %
1	2	3	4
1	Державна субвенція	950,0	52,5
2	Місцевий бюджет	859,9	47,5
3	Інші учасники проекту	-	-
	Всього	1809,9	100

Джерело: сформовано автором

Згідно з проектом, капітальний ремонт даху школи буде здійснено із впровадженням енергозберігаючих технологій. Це дозволить:

- покращити зовнішній вигляд та стан будівлі;
- створити кращі умови для надання освітніх послуг;
- ліквідувати витрати коштів з місцевого бюджету на проведення поточного ремонту школи;
- оптимізувати температурний режим в приміщеннях школи завдяки утепленню горища;

– не допустити появу грибків та інших хвороботворних організмів в приміщеннях школи, що зменшить рівень захворюваності в школі.

Ефекти, що будуть отримані від реалізації проекту наведені у таблиці 3.7.

Таблиця 3.7 – Ефекти, що будуть отримані внаслідок реалізації проекту

Ефект	Очікувані результати
1	2
Освітній	Розвиток соціальної інфраструктури, зокрема підвищення якості приміщення при наданні освітніх послуг опорною школою громади
Економічний	Скорочення витрат за енергоносії з місцевого бюджету
Політичний	Покращення іміджу громади. Ріст рівня довіри жителів громади до місцевих органів влади

Джерело: сформовано автором

Таким чином, як результат реалізації проекту є оптимізація температурного режиму і підтримання його на стабільному рівні, що дасть змогу знизити рівень захворюваності учнів та персоналу, забезпечить безперервність у роботі школи. Впровадження проекту підвищить рівень використання та оновлення соціальної інфраструктури громади, що є позитивним.

Основою економічної доцільності реалізації проекту ремонту даху школи є поява можливості скорочення витрат місцевого бюджету на поточний ремонт даху та приміщень школи. Щороку із місцевого бюджету витрачали близько 50 тис. грн. на поточний ремонт приміщень та даху школи. Натомість вивільнені кошти можна направити на реалізацію інших проектів по вирішенню місцевих проблем.

З політичної точки зору, реалізація проекту покращить імідж громади та значно підвищить рівень довіри жителів до місцевих органів влади, що покращить ефективність зв'язку між місцевою владою та жителями громади.

Висновки до розділу 3

Отже, привабливою громада може бути для громадян (які проживають або хочуть проживати на її території), для бізнесу (який діє чи планує діяти в громаді), для держави (не потребує великих дотацій та субвенцій). На нашу думку,

привабливість громади пов'язана із поняттям спроможність громади, що означає її здатність за допомогою власних доходів перекривати всі свої потреби.

Щоб стати спроможною громада має здійснити певні дії, направлені на її розвиток. На нашу думку, для Великогаївської громади важливими є два напрямки розвитку: зростання комфорту і зручності проживання в громаді та активізація бізнесу в громаді. Проте всі напрями і заходи не дадуть достатньої користі, якщо не буде між владою, бізнесом і місцевою громадою співпраці.

На нашу думку, кожна громада має багато різних проблем. Проте не на всі проблеми вистачає часу і зусиль в керівників громади. Саме тому стає в нагоді благодійна діяльність в межах громади. Ми пропонуємо в Великогаївській громаді створити «Благодійний офіс». «Благодійний офіс» – це благодійний проект, який направлений на те, щоб об'єднати небайдужих людей. З одного боку він об'єднує людей, які готові допомогти іншим. З іншого боку, він об'єднує людей, які потребують допомоги. «Благодійний офіс» буде тісно співпрацювати із адміністрацією Великогаївської ОТГ, особливо із відділом соціального захисту та захисту прав дітей.

Кошти для пожертв ми пропонуємо збирати двома способами: за допомогою скриньок для благодійних пожертв, які пропонуємо поставити в усіх людних місцях та відкрити спеціальний рахунок в банку, куди можна переказати кошти.

Капітальні витрати для створення «Благодійного офісу» становлять 22981 грн, які можна виділити з власних коштів громади. Для роботи в офісі має бути одна людина, яка відповідатиме на телефонні дзвінки, оформить документи і виставить інформацію на сайті чи в Фейсбуці. Всі інші люди будуть працювати на благодійних засадах. Ми вважаємо за доцільне працівника благодійного офісу на перших порах розмістити в Великогаївській сільській раді. Там є вільний невеликий кабінет, в якому є доступ до інтернету. Оскільки «Благодійний офіс» - це благодійний проект громади, то з офісу не будуть брати орендної плати і плати за комунальні послуги. Сума поточних (річних) витрат на забезпечення діяльності «Благодійного офісу» складатиме 27100 грн.

В складі сучасної громади має бути наявна певна інфраструктура, за допомогою якої місцева адміністрація реалізовує свої повноваження і жителі громади можуть отримати різні послуги. Проте на даний момент часу інфраструктура, як правило, в поганому стані і є морально застарілою. Об'єднані громади з перших днів мають активно включилися у розбудову та реорганізацію власної інфраструктури. Інфраструктура сучасної громади включає соціальну, транспортну складові та складову комунікацій та інженерних мереж.

Інфраструктура Великогаївської ОТГ є потребує великих витрат на реконструкцію. За час існування Великогаївської громади було реалізовано ряд проектів для вдосконалення інфраструктури (наприклад, ремонтвано дороги, встановлено вуличне освітлення, здійснено капітальний ремонт покрівлі Дичківської школи, капітальний ремонт адмінбудинку Товстогузької сільської ради, реконструкцію адмінбудинку в Великих Гаях, реконструкцію Скоморохівської школи та інші). Проте дуже багато важливих проектів ще чекають своєї черги.

Важливим проектом, який, на нашу думку, варто реалізувати в громаді, є реконструкція даху школи в с. Великі Гаї. Великогаївська школа була введена в експлуатацію в 1992 році. Її дах з того часу капітально не ремонтували. З часом дах почав протікати, особливо це помітно в шкільному спортзалі. Періодично виконувались роботи по поточному ремонту даху, але через деякий час проблеми відновлювались.

Для реалізації проекту з капітального ремонту покрівлі Великогаївської ЗОШ I-III ступенів необхідно 1809,9 тис. грн. Передбачаємо, що 52,5 % коштів для реалізації даного проекту буде виділено із державної субвенції на розвиток інфраструктури (950 тис. грн), а 47,5% - з місцевого бюджету (859,9 тис. грн).

Таким чином, як результат реалізації проекту є освітній (оптимізація температурного режиму і підтримання його на стабільному рівні, зниження рівня захворюваності учнів та персоналу, забезпечення безперервності у роботі школи), економічний (можливості скорочення витрат місцевого бюджету на поточний ремонт даху та приміщень школи в сумі 50 тис. грн. та направлення їх на

реалізацію інших проектів по вирішенню місцевих проблем, політичний (реалізація проекту покращить імідж громади та значно підвищить рівень довіри жителів до місцевих органів влади, що покращить ефективність зв'язку між місцевою владою та жителями громади).

РОЗДІЛ 4

СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА

4.1 Аналіз основних показників розвитку децентралізації в Україні

Децентралізація – це система управління, при якій значна частина функцій центральної державної влади переходить до органів місцевого самоврядування. Іншими словами, децентралізація означає скасування або послаблення централізації влади.

В Україні реформа децентралізації бере свій початок в 2014 році. Саме тоді була сформована і затверджена Кабінетом Міністрів України Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади [68]. На даний момент реформа ще не завершена.

У перспективних планах, затверджених урядом України, передбачено створення 1285 ОТГ, які об'єднують 8846 територіальних громад, які займають площу 457300 км² або 82 % від загальної площі України (без урахування тимчасово окупованої території). Основні тенденції децентралізації відображені на рис.4.1 – 4.5.

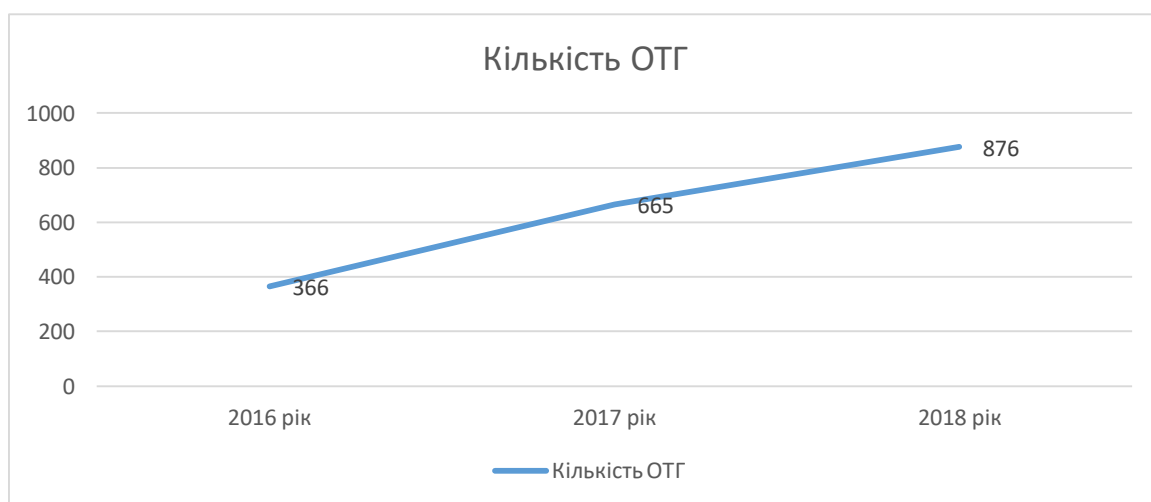

Рисунок 4.1 – Кількість ОТГ в Україні

Джерело: сформовано автором на основі [69]

Аналізуючи рисунок 4.1, бачимо, що щороку відбувається суттєве зростання кількості утворених ОТГ (в 2017 році – на 299 в порівнянні з 2016 роком, а в 2018 році – на 211 в порівнянні з 2017 роком).

Рисунок 4.2 - Кількість осіб, які проживають в ОТГ в Україні

Джерело: сформовано автором на основі [69]

Згідно рис. 4.2 кількість осіб, що проживають в ОТГ, щороку зростає (в 2017 році порівняно з 2016 роком на 2,5 млн. осіб, а в 2018 році – на 3,3 млн. осіб). Таким чином, станом на 10.01 2019 року кількість осіб, які проживають на території створених ОТГ, становила 9,0 млн. осіб (або 25,5% загальної чисельності населення).

Відповідно до рис.4.3 площа, яку займають ОТГ, теж щороку зростала (в 2017 році – на 77,6 тис. км² порівняно з 2016 роком, а в 2018 році – на 42,7 тис. км²) і вже на початку 2019 року ОТГ займали 209,6 тис. км² або 37,6% від загальної площі території України.

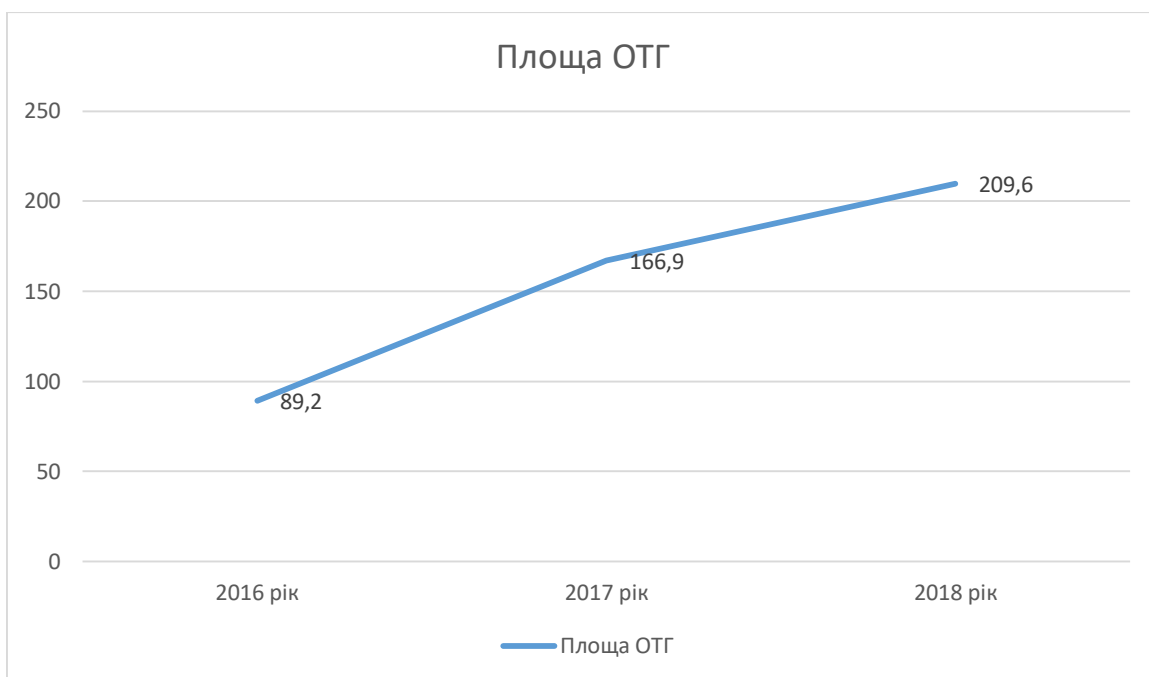

Рисунок 4.3 – Площа України, яку займають ОТГ

Джерело: сформовано автором на основі [69]

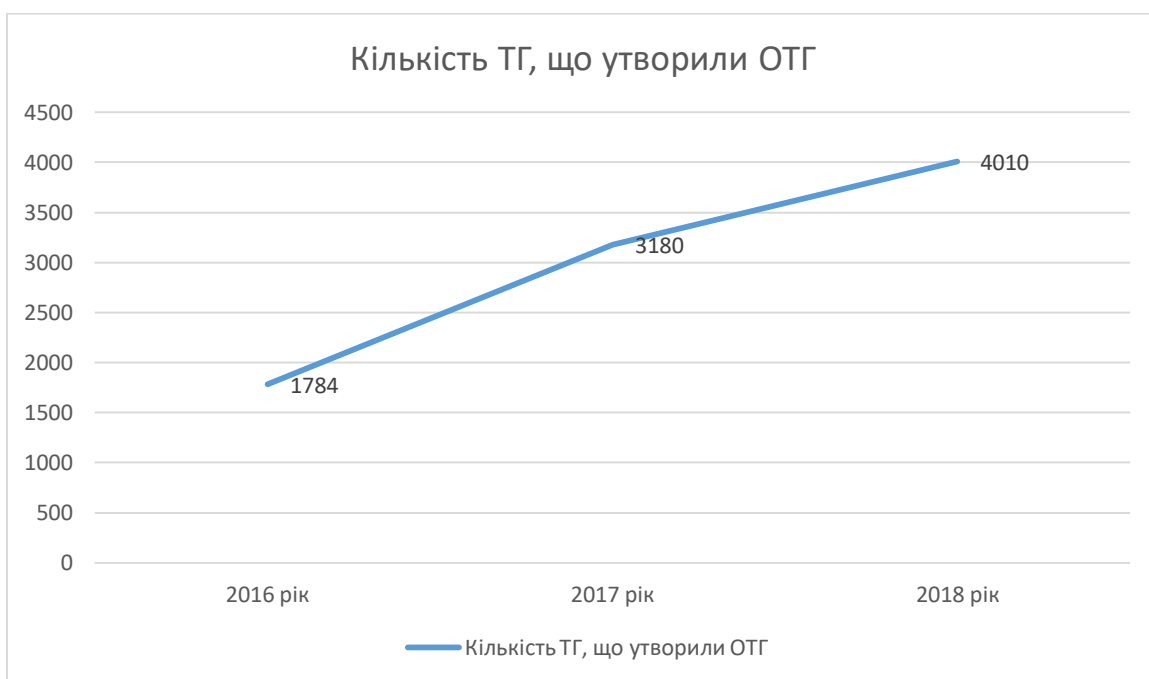

Рисунок 4.4 - Кількість місцевих територіальних громад, які об'єдналися в ОТГ в Україні

Джерело: сформовано автором на основі [69]

Відповідно до рисунку 4.4 протягом досліджуваного періоду відбулося зростання кількості місцевих громад, які побажали об'єднатися в ОТГ з 1784 в 2016 році до 4010 в 2018 році. Аналізуючи дані виглядає, що громад вже сформовано багато, але, насправді, станом на 10.01.2019 року кількість громад, що об'єдналися в ОТГ, становить лише 36,6% від загальної кількості рад базового рівня.

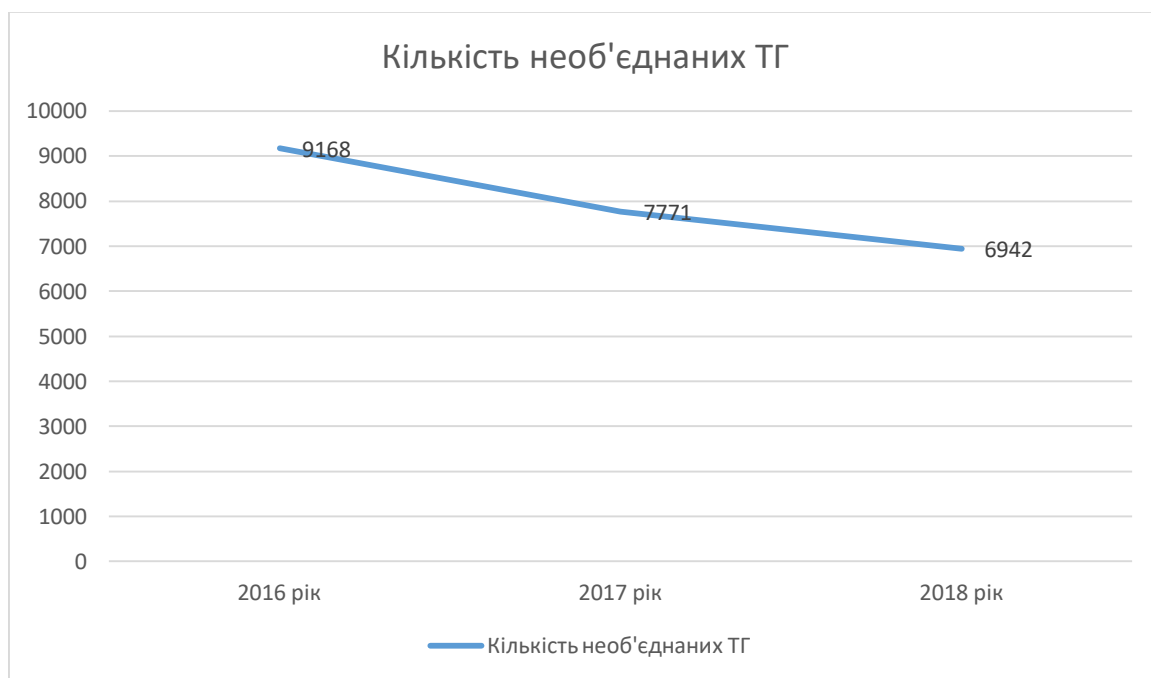

Рисунок 4.5 - Кількість місцевих територіальних громад, які не об'єдналися в ОТГ в Україні

Джерело: сформовано автором на основі [69]

Хоча кількість необ'єднаних територіальних громад щороку зменшується (рисунок 4.5), проте до завершення процесу децентралізації ще довго, бо понад 60 % (а точніше 63,4%) від загальної кількості рад базового рівня станом на 01.01.2015 року ще не взяли участі в децентралізації.

Якщо розглядати кількість ОТГ по регіонах, то бачимо, що в усіх регіонах створена певна кількість ОТГ (табл.4.1). За показником «Загальний рейтинг

області щодо формування ОТГ» лідером виступає Хмельницька обл., а на останньому місці – Закарпатська обл.

Таблиця 4.1 – Кількість сформованих ОТГ в територіальному розрізі та рейтинг областей за цим показником

№ з/п	Область	Кількість сформованих ОТГ	Загальний рейтинг області щодо формування ОТГ
1	2	3	4
1	Вінницька	35	20
2	Волинська	50	5
3	Дніпропетровська	60	8
4	Донецька	10	11
5	Житомирська	51	2
6	Закарпатська	6	24
7	Запорізька	43	4
8	Івано-Франківська	29	14
9	Київська	13	22
10	Кіровоградська	20	23
11	Луганська	9	10
12	Львівська	40	19
13	Миколаївська	38	12
14	Одеська	28	18
15	Полтавська	44	21
16	Рівненська	31	13
17	Сумська	29	9
18	Тернопільська	47	6
19	Харківська	16	16
20	Херсонська	27	15
21	Хмельницька	44	1
22	Черкаська	53	17
23	Чернівецька	32	7
24	Чернігівська	37	3
	Разом	782	

Джерело: сформовано автором на основі [69]

4.2 Організаційно-правові аспекти регулювання діяльності Великогаївської ОТГ

В своїй діяльності Великогаївська ОТГ керується чинним законодавством України, зокрема Конституцією України, Законами України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про добровільне об'єднання територіальних громад», Постановою КМУ «Про затвердження Концепції реформування

місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» та іншими актами, постановами, розпорядженнями, указами.

При створенні ОТГ першим документом має стати Статут громади. Проте у Великогаївській ОТГ Статут не прийнятий. Тому основним документом, який регулює діяльність сільської ради, є її Регламент.

Регламент Великогаївської ОТГ складається з 82 статей, які об'єднані в 16 розділів.

В розділі один, що носить назву «Загальні положення», визначено призначення регламенту та описано особливості роботи Великогаївської сільської ради.

В розділі два визначаються питання, які має право вирішувати пленарне засідання сільської ради.

В третьому і четвертому розділах визначено особливості процесу скликання сесій як за згодою голови, так і у випадку, коли він відмовляється, а також описано процедуру проведення сесії сільської ради, формування порядку денного, організації процесу голосування тощо.

В розділах п'ять і шість визначається перелік осіб та органів, які можуть вносити пропозиції питань, що має розглянути сесія, а також які мають право вносити на розгляд сесії доповіді, або проекти рішень, або додаткові матеріали. Тут визначено порядок і особливості підготовки регуляторних актів, їх прийняття і відстеження їх результативності.

В розділі сім описано процедуру прийняття сільською радою рішення, а в розділі вісім – організацію процесу контролю за прийнятим рішенням.

В розділі дев'ять «Організація діяльності депутатів» описано обов'язки та права депутата сільської ради, процедуру подання депутатського запиту.

Десятий розділ регламенту присвячений порядку складання та подання запитів від будь-якої особи на отримання публічної інформації, котрою розпоряджається Великогаївська сільська рада.

Одинадцятий розділ регламенту присвячений повноваженням і обов'язкам сільського голови, дванадцятий – секретаря ради, а тринадцятий – особливостям організування та функціонування виконкому сільської ради.

В чотирнадцятому розділі регламенту дано характеристику організації кадрової роботи та оплати праці посадових осіб місцевого самоврядування.

Вже в п'ятнадцятому розділі описано особливості режиму роботи як сільської ради в цілому, так і окремих категорій персоналу, а в шістнадцятому розділі подано заключні положення, які включають інформацію про те, що секретар ради займається організаційним забезпеченням діяльності всієї ради, а виконавчий комітет та секретар виконавчого комітету – допомагають депутатам, комісіям, робочим групам при виконанні ними своїх обов'язків.

Висновки до розділу 4

Децентралізація – це система управління, при якій значна частина функцій центральної державної влади переходить до органів місцевого самоврядування. Іншими словами, децентралізація означає скасування або послаблення централізації влади.

Процес децентралізації розпочато в 2014 році. Хоча кількість ОТГ щороку зростає, проте до завершення процесу децентралізації ще довго, бо понад 60 % (а точніше 63,4%) від загальної кількості рад базового рівня станом на 01.01.2015 року ще не взяли участі в децентралізації.

В своїй діяльності Великогаївська ОТГ керується чинним законодавством України. При створенні ОТГ першим документом має стати Статут громади. Проте у Великогаївській ОТГ Статут не прийнятий. Тому основним документом, який регулює діяльність сільської ради, є її Регламент.

РОЗДІЛ 5

ОБҐРУНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

5.1 Надання рекомендацій по визначенню шляхів підвищення привабливості Великогаївської ОТГ

Привабливість громади – це дуже широке поняття. Привабливою громада може бути для звичайних громадян (які проживають або хочуть проживати на її території), для бізнесу (який веде свою діяльність чи планує її вести в громаді), для держави (не потрібно думати про величезні дотації та субвенції). На нашу думку, привабливість громади тісно пов'язана із поняттям спроможність громади.

Спроможність громади передбачає її здатність за допомогою власних доходів перекривати майже всі свої витрати. Тобто спроможна громада – це громада, яка не залежить від державного бюджету і сама здатна покрити свої видатки.

На сучасному етапі в Україні ще точаться суперечки щодо визначення критеріїв для відповіді на питання: яка громада є спроможною і як оцінити цю спроможність [57]. Є думка, що варто враховувати і кількість учнів в опорній школі, і кількість дітей дошкільного віку, і територіальну протяжність громади, і величину доходів та видатків. Але б яку методикку не прийняли за офіційну, проте потрібно не забувати, що спроможна громада має забезпечувати «рівний доступ до послуг, високу якість життя та безпечні і комфортні умови проживання» [58] її громадян.

Для того, щоб розвиватися, громади будуть конкурувати у створенні найсприятливішого середовища для бізнесу, що передбачає якісні інфраструктуру та послуги за якомога нижчу вартість. Лише переможці у цих змаганнях можуть забезпечити значний розвиток існуючого бізнесу, залучати інвестиції і стимулювати створення нових підприємств.

Якщо оцінити Великогаївську громаду з точки зору місцевого розвитку, то вона має певні конкурентні переваги, наприклад, вдале розташування у

приміській зоні Тернополя, хороше сполучення всередині громади (всі маршрути ведуть через центр громади – с. Великі Гаї) і з обласним центром, хорошу репутацію серед донорів, широку інфраструктурну мережу (як соціальну, так і транспортну, але певні проблеми із комунальною) тощо. Проте, як бачимо, ці переваги більше пов’язані з класичними засобами виробництва.

На даний момент, на нашу думку, у громаді не формуються креативні переваги. Керівництво робить певні спроби змінити ситуацію, проте часто мешканці цих спроб не сприймають і не цінять. Вони чекають на те, що отримають все готове, не докладаючи зусиль і не чекаючи довго. Проте це не може бути так. Для розвитку потрібно розвивати місцеву економіку.

На нашу думку, для Великогаївської громади важливими є два напрямки розвитку (рис. 5.1):

- 3) зростання комфорту і зручності проживання в громаді;
- 4) активізація бізнесу в громаді.

Рисунок 5.1 – Ключові напрямки розвитку Великогаївської громади

Джерело: сформовано автором

Говорячи про напрямок «Зростання комфорту та зручності проживання», ми вважаємо, що для нього найважливішими завданнями розвитку є:

- покращення благоустрою території громади;

- підвищення кількості і якості послуг для населення;
- розвиток інфраструктури громади.

Для напряму «Активізація бізнесу в громаді» важливими завданнями мають стати:

- залучення нового бізнесу та інвестицій в громаду;
- підтримка існуючого бізнесу;
- розвиток інституцій, які сприятимуть місцевому розвитку.

Проте всі перераховані заходи не дадуть достатньої користі, якщо не буде між владою, бізнесом і місцевою громадою утворений певний тандем: «влада сприяє розвитку бізнесу і громади, бізнес підтримує розвиток громади, громада довіряє владі». Лише в цьому випадку всі сторони будуть задоволені співпрацею та співпраця матиме довготерміновий і результативний характер.

5.2 Обґрунтування доцільності реалізації проекту з благодійності в досліджуваній місцевій громаді

Кожна громада має багато різних проблем. Проте не на всі проблеми вистачає часу і зусиль в керівників громади. Саме тому стає в нагоді і важливою благодійна діяльність в межах громади. Благодійність – це безкорисливе надання допомоги тим, хто її потребує. А допомоги потребує багато людей: кому потрібні дорогі ліки, кому – інвалідний візок, кому бракує грошей на операцію чи реабілітацію тощо.

В сучасних громадах на благодійність мало звертають уваги, тому що основною метою громади стає вирішення нагальних проблем та розвиток. Проте зараз цей підхід змінювати і починають розуміти, що громада і влада громади не всесильні. Багато залежить і від нас самих. Саме тому благодійність так важлива.

Ми пропонуємо в Великогаївській громаді створити «Благодійний офіс».

«Благодійний офіс» – це благодійний проект, який направлений на те, щоб об'єднати небайдужих людей. З одного боку він об'єднує людей, які готові допомогти іншим чи то пожертвуванням кількох гривень, чи то безкоштовним транспортуванням, наприклад до лікарні, чи то купити продукти і прибрати в

будинку німеччини людини. З іншого боку, вона об'єднує людей, які потребують допомоги. «Благодійний офіс» буде тісно співпрацювати із адміністрацією Великогаївської ОТГ, особливо із відділом соціального захисту та захисту прав дітей.

Основними кроками створення «Благодійного офісу» у громаді є:

1. Створення ініціативної групи. Цей крок передбачає об'єднання ініціативних мешканців, які можуть, але найголовніше хочуть займатись благодійною діяльністю. Благодійність – це не тільки дати певну суму грошей, це також і вислухати людину, і допомогти їй в тяжких обставинах.

2. Роз'яснення серед мешканців громади та представників влади, бізнесу, громадських організацій тощо необхідності створення офісу. Під час таких бесід, по-перше, мешканці громади отримують інформацію про те, що «благодійний офіс» існує, по-друге, можна отримати інформацію про тих, хто готовий підтримати ідею благодійності і яким чином, по-третє, можна вияснити яким чином найкраще організувати збір коштів.

3. Вивчення думки громади щодо найбільш актуальних проблем. Для цього варто спілкуватись з мешканцями. Це можна робити і під час особистих зустрічей, і через створену спільноту в Фейсбуку, а також створену вкладку на сайті ОТГ, де можна буде поділитись думкою про тих, хто потребує допомоги, а також якої саме.

4. Визначення початкового кола партнерів. На цьому етапі ініціативна група отримує інформацію про потенційних партнерів та приблизну суму коштів, на яку можна буде розраховувати. Окрім того, на цьому етапі можна вже почати організовувати пункти по збору коштів.

5. Початок повноцінної діяльності офісу.

Проте офіс не може допомагати абсолютно всіх, хто просить допомоги, тому що багато людей вважає, що:

- благодійництво – це безплатна робоча сила, тому можна звернутись, будь-коли і по будь-якій причині;

- ті, хто займається благодійництвом, зобов'язані допомогти, бо в іншому випадку на них можна поскаржитись і їх покарають;
- насправді, ті, хто займається благодійною діяльністю, мають забагато вільного часу і їх потрібно чимось зайняти.

Всі учасники благодійності в «Благодійному офісі» отримають певні переваги (табл. 5.1).

Таблиця 5.1 – Переваги для учасників благодійності в «Благодійному офісі»

Сторона благодійності	Переваги
1	2
Бізнес	Офіс стає невичерпним джерелом ідей для покращення іміджу і створення репутації соціально відповідальної організації; офіс гарантує, що кошти будуть використані саме на благодійну діяльність, а не на інші потреби; офіс дозволяє позбавитись «прохачів», які постійно просили кошти і заважали працювати; через офіс можна вибудувати систему прозорих відносин із владою та адміністрацією громади
Громада	Офіс сприяє вирішенню тих соціальних проблем, на які раніше не звертали увагу та на які бракувало коштів; офіс сприяє розвитку громади за кошти самої громади і громадян; є проміжною ланкою в комунікаційному процесі між жителями громади та владою і бізнесом
Влада	офіс є одним із способів зробити громаду привабливішою в очах її жителів, тому що участь у благодійній діяльності, окрім вирішення ряду соціальних проблем, сприяє активізації свідомості та активності жителів громади; офіс дає додаткові джерела інвестицій для вирішення соціальних проблем

Джерело: сформовано автором

Створення «Благодійного офісу» вимагає певних витрат для початку своєї діяльності. Перш за все має бути одна людина, яка відповідатиме на телефонні дзвінки, оформить документи і виставить інформацію на сайті чи в Фейсбукі. Всі інші люди будуть працювати на благодійних засадах.

Капітальні витрати для створення «Благодійного офісу» зображені в таблиці 5.2. Ми вважаємо за доцільне працівника благодійного офісу на перших порах розмістити в Великогаївській сільській раді. Там є вільний невеликий кабінет, в якому є доступ до інтернету. Оскільки «Благодійний офіс» - це благодійний

проект громади, то з офісу не будуть брати орендної плати і плати за комунальні послуги.

Таблиця 5.2– Капітальні витрати на створення «Благодійного офісу» в Великогаївській ОТГ

№	Стаття витрат	Кількість шт.	Ціна за одиницю, грн.	Сума, грн.
1	2	3	4	5
1	Письмовий стіл	1	1100	1100
2	Телефон	1	2800	2800
3	Офісна шафа	1	1425	1425
4	Стілець	4	464	2320
5	Комп'ютерний стіл	1	1400	1856
6	Комп'ютер	1	8650	8650
7	Скриньки для збору пожертв	15	300	4500
8	Брошурки з інформацією про проект «Благодійний офіс»	1000	0,33	330
	Разом			22981

Джерело: розраховано автором

Як показують дані табл. 5.2, капітальні витрати на створення «Благодійного офісу» становлять 22981 грн. Це невелика сума, тому її можна виділити з власних коштів громади.

Розрахунок поточних витрат відображено у табл. 5.3.

Таблиця 5.3 - Поточні (річні) витрати на забезпечення діяльності «Благодійного офісу»

Стаття витрат	Сума, грн.
1	2
1. Витрати на телефонні розмови (абонплата)	900
2. Витрати на канцтовари та розхідні матеріали	1200
3. Витрати на грошову винагороду працівнику офісу	24000
4. Обслуговування сайту	1000
Разом	27100

Джерело: розраховано автором

Отже, сума поточних (річних) витрат на забезпечення діяльності «Благодійного офісу» складатиме 27100 грн.

Таким чином, «Благодійний офіс» допоможе вирішенню проблем окремих жителів громади. Окрім того, люди бачитимуть результати роботи офісу в соціальних мережах, чутимуть розмови про офіс, що підвищить інтерес громадськості до цього проекту, а також сприятиме збільшенню надходжень коштів і поширенню інформації про потребуючих жителів громади.

5.3 Оцінка ефективності проекту по вдосконаленню інфраструктури в обраній громаді

В складі сучасної громади має бути наявна певна інфраструктура, за допомогою якої місцева адміністрація реалізовує свої повноваження і жителі громади можуть отримати різні послуги. Проте на даний момент часу інфраструктура, як правило, в поганому стані і є морально застарілою.

Щодо Великогаївської ОТГ, то стан її інфраструктури також має багато зауважень. Наприклад, громада має велику мережу громадських об'єктів (шкіл, закладів культури та охорони здоров'я), яка значно більша, ніж необхідно для мешканців громади. Окремі відрізки дороги громади протягом останнього часу відремонтували, проте ремонт був т.зв. «ямковий» і стан доріг можна умовно назвати задовільним. Хоча є багато відрізків доріг, які навіть не починали ремонтувати, тому їх стан поганий. На території Великогаївської громади відсутні системи централізованого водопостачання та каналізації. На території громади є лише малі очисні споруди, більшість будинків в громаді обладнані вигрібними ямами. У громаді провели тендер і обрали компанію, яка вивозить сміття раз на тиждень, при цьому вартість вивозу - 15 грн. з особи на місяць. Система поки що не передбачає сортування сміття. На території громади є старі сміттєзвалища, які зараз не використовуються і мають бути рекультивовані.

За час існування Великогаївської громади було реалізовано ряд проектів для вдосконалення інфраструктури (наприклад, здійснено капітальний ремонт покрівлі Дичківської школи, капітальний ремонт адмінбудинку Товстолузької сільської ради, реконструкцію адмінбудинку в Великих Гаях, реконструкцію

Скоморохівської школи та інші). Проте дуже багато важливі проєктів ще чекають своєї черги.

Важливим проєктом, який, на нашу думку, варто реалізувати в громаді, є реконструкція даху школи в с. Великі Гаї.

Етапами реалізації проєкту з капітального ремонту даху Великогаївської школи є:

Етап 1. Виготовлення проєктно-кошторисної документації.

Етап 2. Пошук і вибір підрядника для здійснення ремонту даху школи.

Етап 3. Укладання угоди з підрядником.

Етап 4. Здійснення підготовчих заходів до початку робіт.

Етап 5. Монтаж дерев'яної частини нового даху.

Етап 6. Утеплення даху.

Етап 7. Монтаж нового даху з металочерепиці.

Етап 8. Монтаж ринв, водостічних труб, дахових вікон та інших необхідних елементів.

Етап 9. Здача об'єкта в експлуатацію.

Для реалізації проєкту ремонту даху визначимо величину витрат на проєкт (таблиця 5.4).

Таблиця 5.4 – Загальний бюджет проєкту з капітального ремонту покрівлі Великогаївської школи

№ п/п	Найменування етапів робіт, що здійснюватимуться у ході виконання проєкту	Джерела фінансування тис. грн		
		Субвенція з державного бюджету	Місцевий бюджет	Інші учасники проєкту
1	2	3	4	5
1	Проєктні роботи та проведення авторського нагляду	-	58,6	-
2	Будівельні роботи	950,0	450,0	-
3	Інші витрати	-	351,3	-
	Разом	950,0	859,9	-

Джерело: розраховано автором

Отже, для реалізації проекту з капітального ремонту покрівлі Великогаївської ЗОШ I-III ступенів необхідно 1809,9 тис. грн. Передбачаємо, що 52,5 % коштів для реалізації даного проекту буде виділено із державної субвенції на розвиток інфраструктури (950 тис. грн), а 47,5% - з місцевого бюджету (859,9 тис. грн).

Таким чином, як результат реалізації проекту є оптимізація температурного режиму і підтримання його на стабільному рівні, що дасть змогу знизити рівень захворюваності учнів та персоналу, забезпечить безперервність у роботі школи. Впровадження проекту підвищить рівень використання та оновлення соціальної інфраструктури громади, що є позитивним.

Основою економічної доцільності реалізації проекту ремонту даху школи є поява можливості скорочення витрат місцевого бюджету на поточний ремонт даху та приміщень школи. Щороку із місцевого бюджету витрачали близько 50 тис. грн. на поточний ремонт приміщень та даху школи. Натомість вивільнені кошти можна направити на реалізацію інших проектів по вирішенню місцевих проблем.

З політичної точки зору, реалізація проекту покращить імідж громади та значно підвищить рівень довіри жителів до місцевих органів влади, що покращить ефективність зв'язку між місцевою владою та жителями громади.

Висновки до розділу 5

Отже, привабливою громада може бути для звичайних громадян (які проживають або хочуть проживати на її території), для бізнесу (який веде свою діяльність чи планує її вести в громаді), для держави (не потрібно думати про величезні дотації та субвенції). На нашу думку, привабливість громади тісно пов'язана із поняттям спроможність громади.

Щоб стати спроможною, громада має розвиватись. На нашу думку, для Великогаївської громади важливими є два напрямки розвитку: зростання комфорту і зручності проживання в громаді; активізація бізнесу в громаді.

Кожна громада має багато різних проблем. Проте не на всі проблеми вистачає часу і зусиль в керівників громади. Саме тому стає в нагоді і важливою благодійна діяльність в межах громади.

Ми пропонуємо в Великогаївській громаді створити «Благодійний офіс». Всі учасники благодійності в «Благодійному офісі» отримають певні переваги. Капітальні витрати на створення «Благодійного офісу» становлять 22981 грн. Це невелика сума, тому її можна виділити з власних коштів громади. Сума поточних (річних) витрат на забезпечення діяльності «Благодійного офісу» складатиме 27100 грн.

В складі сучасної громади має бути наявна певна інфраструктура, за допомогою якої місцева адміністрація реалізовує свої повноваження і жителі громади можуть отримати різні послуги. Стан інфраструктури Великогаївської ОТГ задовільний, але потрібно вкласти ще багато коштів для її реконструкції.

Важливим проектом, який, на нашу думку, варто реалізувати в громаді, є реконструкція даху школи в с. Великі Гаї. Для реалізації проекту з капітального ремонту покрівлі Великогаївської ЗОШ I-III ступенів необхідно 1809,9 тис. грн. Передбачаємо, що 52,5 % коштів для реалізації даного проекту буде виділено із державної субвенції на розвиток інфраструктури (950 тис. грн), а 47,5% - з місцевого бюджету (859,9 тис. грн). Громада від реалізації цього проекту отримає освітній, економічний та політичний ефекти.

РОЗДІЛ 6

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

6.1 Охорона праці в Великогаївській сільській раді

З метою дотримання нормативно-правових актів з питань охорони праці та пожежної безпеки в Великогаївській сільській раді та забезпечення належного рівня безпеки на робочому місці затверджено:

- Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці;
- інструкцію з охорони праці № 1 вступного інструктажу;
- програму проведення вступного інструктажу з охорони праці;
- програму проведення первинного інструктажу з охорони праці;
- інструкцію з охорони праці № 2 для працівників Великогаївської сільської ради;
- інструкцію з охорони праці № 3 під час здійснення роботи, пов'язаної з використанням екранних пристроїв;
- інструкцію з охорони праці №4 під час робіт на копіювальних апаратах;
- інструкцію з охорони праці № 5 при експлуатації холодильної шафи;
- інструкцію з охорони праці № 6 при експлуатації електричного водонагрівача;
- інструкцію з охорони праці №7 при користування електро побутовими приладами;
- інструкцію з охорони праці № 8 з електробезпеки для працівників Великогаївської сільської ради;
- інструкцію з охорони праці № 9 про надання першої долікарської допомоги;
- інструкцію з охорони праці № 10 для землевпорядника;
- інструкцію з охорони праці № 11 для техпрацівника Великогаївської сільської ради;

- інструкція з пожежної безпеки по Великогаївській сільській раді.

Інструкція з охорони праці для працівників Великогаївської сільської ради є нормативним актом про охорону праці.

Інструкція спрямована на забезпечення безпечних та нешкідливих умов праці на робочих місцях сільської ради, встановлює правила поведінки працівників у виробничих приміщеннях і на робочих місцях. Робота працівників сільської ради пов'язана з забезпеченням доступу всім категоріям користувачів до ресурсів правової інформації, налагодження ефективної науково-консультаційної діяльності, в тому числі з використанням науково-інформаційних, суспільно-значущих ресурсів Інтернет. Під час роботи працівники зобов'язані дотримуватись вимог Інструкції з охорони праці при роботі на комп'ютерах, затверджених розпорядженням сільського голови, Правил охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин, затверджених наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 26.03.2010 р. за № 65, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 19.04.2010 р. за № 293/17588 та цієї Інструкції.

До самостійної роботи допускаються особи, які пройшли вступний інструктаж з питань охорони праці та пожежної безпеки, первинний інструктаж з охорони праці на робочому місці.

У подальшому працівники проходять повторні інструктажі на робочому місці раз на півріччя.

Проведення інструктажів на робочому місці реєструється у журналі реєстрації інструктажів з обов'язковими підписами тих, хто проводив інструктаж і тих, кого інструктували.

Позаплановий інструктаж проводиться з працівниками на робочому місці: при введенні в дію нових або переглянутих нормативно правових актів з охорони праці, а також при внесенні змін та доповнень до них; при порушенні працівниками вимог нормативно-правових актів, що призвели до травм, аварій, пожеж тощо.

Кожен працівник сільської ради повинен знати розташування приміщень закладу, основних і запасних виходів (згідно з планом евакуації на випадок пожежі та надзвичайних ситуацій), звертати увагу на попереджувальні знаки та знаки заборони, знати розташування побутових приміщень, місце розташування вимикачів електромережі, засобів пожежогасіння, дотримуватись виробничої санітарії та особистої гігієни.

Кожен працівник повинен володіти методикою і практичними навичками надання першої долікарської допомоги колегам по роботі, знати місце розташування аптечки і призначення медикаментів у ній.

Основними небезпечними виробничими факторами в роботі працівника сільської ради є:

- значна кількість освітлювальних приладів, комп'ютерів та іншого електрообладнання напругою 220 В;
- неіонізуючі електромагнітні поля і випромінювання: електростатичні поля, постійні магнітні поля, електричні і магнітні поля промислової частоти (50 Гц), електромагнітні випромінювання радіочастотного діапазону;
- фізичні та нервово-психічні перевантаження (розумове й емоційне перенапруження, монотонність праці);
- прямі та відбиті блики від екранів і несприятливий розподіл яскравості в полі зору;
- падіння людей в приміщеннях через нерівності підлоги та при використанні приступок;
- травмування гострими предметами;
- ураження електричним струмом;
- підвищений рівень шуму (від вентиляторів; аудіо плат тощо);
- підвищений рівень запиленості та аерофонів у повітрі робочої зони.

Працівник має право відмовитись від дорученої роботи, якщо створилась небезпечна для його життя ситуація, або для людей, які його оточують, і навколишнього середовища. На робочому місці необхідно підтримувати чистоту і порядок.

Під час виконання роботи працівники зобов'язані:

- виконувати вимоги правил внутрішнього трудового розпорядку для працівників відділу;
- виконувати вимоги режиму праці і відпочинку;
- виконувати вимоги правил безпечної експлуатації приладів;
- виконувати вимоги правил охорони праці під час експлуатації ПЕОМ;
- дотримуватись правил пожежної безпеки;
- дотримуватись правил дорожнього руху, перебуваючи у місцевих відрядженнях та по дорозі на роботу і з роботи.

Службові документи потрібно зберігати в шафах або на полицях стелажів. Різальні інструменти слід тримати у безпечному місці.

Відлучатися зі свого робочого місця на тривалий час дозволяється лише з дозволу начальника відділу (голови сільської ради).

У разі нещасного випадку свідок, працівник, який його виявив, або сам потерпілий повинні негайно повідомити начальника відділу (голову сільської ради) і вжити заходів до надання необхідної допомоги.

Начальник відділу (голова сільської ради) зобов'язаний терміново організувати надання медичної допомоги потерпілому і, в разі необхідності, доставити потерпілого до лікувального закладу.

Вимоги безпеки перед початком роботи

Перед початком роботи працівник повинен оглянути і підготувати робоче місце відповідно до вимог безпеки:

- прибрати сторонні предмети та перевірити розташування на столі апаратури (якщо така є). ПЕОМ (відео-термінал і процесорний блок) повинні стояти не на краю стола, положення клавіатури та відео-терміналу й кути їх нахилу мають відповідати побажанням користувача; візуально перевірити стан апаратури, справність електропроводки, з'єднувальних шнурів, штепсельних вилок, розеток; усі кабелі, що з'єднують процесорний блок з іншими пристроями, слід вставляти та виймати тільки при вимкненому комп'ютері та інших його

пристроях. Засоби праці на робочому місці розташовують згідно з послідовністю робіт, що виконуються;

- перевірити освітленість робочих місць і підходів до них;
- провітрити приміщення, дотримуючись при цьому безпеки при відкриванні вікон, фіксуючи віконні рами. При необхідності потрібно встановити часи провітрювання приміщень.

Працівники повинні дотримуватись вимог інструкції з охорони праці при роботі на комп'ютерах.

Про всі пошкодження та несправності обладнання працівник зобов'язаний негайно повідомити начальника відділу (голову сільської ради) і не розпочинати роботи до усунення несправності.

Вимоги безпеки під час виконання роботи

Для запобігання нещасним випадкам на робочих місцях забороняється:

- працювати без належного освітлення робочого місця;
- допускати на робоче місце осіб, які не мають відношення до роботи;
- користуватись електрообладнанням і електроприладами, які мають пошкоджений дріт або кабель, пошкодженими розетками, вимикачами та електрообладнанням, яке не передбачене технологічним процесом;
- працювати біля незагороджених струмопровідних частин, торкатися до не заізолюваного електрообладнання та електропроводів, арматури, освітлення;
- залишати рами відкритих вікон, що не закріплені гачками;
- залишати без нагляду ввімкнене обладнання, електричні прилади; захаращувати проходи, проїзди та робочі місця матеріалами, тарою, стосами книжок;
- використовувати саморобні електроприлади для обігріву приміщень і приготування їжі;
- зберігати та використовувати легкозаймисті речовини;

- палити і розпивати спиртні напої на робочому місці та перебувати у нетверезому стані;
- перебувати у приміщеннях відділу після закінчення робочого часу.

Працівники сільської ради зобов'язані припинити роботу, вимкнути обладнання від електромережі та повідомити керівника:

- відчувши дію електричного струму при дотику до металевих частин обладнання;
- при відсутності напруги в електромережі;
- при відчутті запаху газу, диму, іскрінні;
- при нагріванні електропроводів та електроапаратури понад норму;
- при появі вібрації або нехарактерних шумів.

При виявленні несправностей офісної техніки, забороняється ремонтувати її самостійно.

Вимоги безпеки після закінчення роботи

Після закінчення роботи кожний працівник сільської ради зобов'язаний:

- вимкнути з електромережі обладнання та ПЕОМ;
- прибрати робочий інвентар та обладнання і навести порядок на своєму робочому місці;
- оглянути робоче приміщення, зачинити вікна, вимкнути освітлення;
- зачинити приміщення.

Вимоги безпеки в аварійних ситуаціях

Ознаками можливих аварійних ситуацій є:

- запах гарі, диму, газу, візуальна поява диму;
- загоряння технологічного (комп'ютерного) устаткування;
- непередбачене вимкнення електропостачання, коротке замикання

електрокомунікацій, електрообладнання та ін.

У випадку виникнення аварійної ситуації необхідно:

- негайно повідомити про аварійну ситуацію безпосереднього керівника;
- вимкнути електропостачання;
- вивести із приміщення людей;

- приступити, у випадку пожежі, до її ліквідації, використовуючи первинні засоби пожежогасіння та діючи у відповідності з вимогами інструкції з пожежної безпеки відділу.

При наявності потерпілих вжити заходів (до прибуття швидкої медичної допомоги) щодо наданім їм першої долікарської допомоги. Конкретні дії щодо надання першої допомоги потерпілому при різноманітних ураженнях викладені в інструкції з надання першої (долікарської) допомоги, що діє в сільській раді, та вивчається при проходженні навчання та інструктажів з питань охорони праці.

У разі несправності електромережі необхідно вимкнути всі електроприлади та повідомити безпосереднього керівника.

У випадку виникнення пожежі діяти за інструкцією про заходи протипожежної безпеки у сільській раді і планом евакуації.

У випадку аварії в системі водопостачання та/або опалення необхідно повідомити спеціаліста господарчої групи.

У випадку травмування вміти надати першу долікарську допомогу, викликати, при необхідності, швидку медичну допомогу і повідомити керівника відділу (голову сільської ради).

6.2 Безпека в надзвичайних ситуаціях

6.2.1 Організація та порядок видачі (продажу) продуктів харчування та промислових товарів населенню під час евакуації з районів аварій, катастроф і стихійних лих

Організація життєзабезпечення населення під надзвичайних ситуацій є комплексом заходів, спрямованих на створення і підтримання нормальних умов, життя, здоров'я і працездатності людей. Він включає:

- управління діяльністю робітників та службовців, всього населення при загрозі та виникненні НС;
- захист населення та територій від наслідків аварій, катастроф, а також стихійного лиха;

- забезпечення населення питною водою, продуктами і предметами першої необхідності;
- захист продуктів, харчової сировини, фуражу, вододжерел від радіаційного, хімічного та біологічного зараження (забруднення);
- житлове забезпечення і працевлаштування;
- комунально-побутове обслуговування;
- медичне обслуговування;
- навчання населення способів захисту і дій в умовах НС;
- розробка і своєчасне введення режимів діяльності в умовах радіаційного, хімічного та біологічного зараження;
- санітарну обробку;
- знезараження (обеззараження) території, споруд, транспортних засобів, обладнання, сировини, матеріалів і готової продукції;
- підготовка сил та засобів і ведення рятувальних та інших невідкладних робіт у районах лиха і осередках безпосереднього ураження;
- забезпечення населення інформацією про характер і рівень небезпеки, порядок поведінки;
- морально-психологічну підготовку і заходи щодо підтримання високої психологічної стійкості людей в екстремальних умовах;
- заходи, спрямовані на попередження, запобігання або ослаблення несприятливих для людей екологічних наслідків НС та інші заходи.

Виконання всіх цих заходів організовується виконавчою владою та органами управління цивільної оборони відповідного рівня. Безпосередніми виконавцями цих заходів є керівники підприємств, установ і організацій.

Заходи розробляються завчасно, відображаються в планах цивільного захисту (ЦЗ) і виконуються як в період загрози, так і після виникнення НС.

Одним із головних питань є організація забезпечення населення продуктами, питною водою і предметами першої необхідності. Їжа, вода, незаражене повітря, а в холодний час і тепло є основними факторами життєдіяльності населення.

Порядок забезпечення населення продуктами, водою і предметами першої необхідності в умовах НС визначається відповідними постановами Кабінету Міністрів України. Обласні і місцеві органи, особливо торгівлі і харчування є організаторами і виконавцями цього завдання. Вони організують нормоване постачання населення в умовах НС продовольчих товарів і предметів першої необхідності, дій особового складу формувань, створюють необхідні запаси з довготривалими термінами зберігання.

У галузях, і особливо на об'єктах господарської діяльності, організація і проведення багатьох заходів здійснюється за участю місцевих органів державної влади і управління. Серед таких заходів є тимчасове розселення громадян, своєчасне забезпечення населення продуктами, питною водою і предметами першої необхідності, а також його комунально-побутове і медичне обслуговування, а також заходи з удосконалення і підтримування у готовності засобів розвідки, спостереження і лабораторного контролю, надійне забезпечення захисту від усіх видів зараження (забруднення) харчової сировини і продуктів харчування, а також вододжерел і систем водопостачання.

Тимчасове розселення громадян у безпечних районах передбачає максимальний захист людей від радіоактивного забруднення, хімічного ураження при аваріях або катастрофах на радіаційно або хімічно небезпечних об'єктах, а також запобігання загибелі людей у випадках катастрофічного затоплення районів його проживання. У місцях розселення звільняються приміщення для розміщення евакуйованих громадян, готуються (при необхідності) колективні засоби захисту. Якщо сховищ недостатньо, то організується їх додаткове будівництво, пристосування існуючих підвалів, гірських виробок, для чого залучається усе працездатне населення, в тому числі і евакуйовані.

Заходи щодо забезпечення питною водою передбачають: визначення необхідної кількості води для побутових потреб у районі лиха; уточнення стану і можливості використання уцілілих і частково пошкоджених систем побутового водопостачання і автономних водозаборів, водоочисних споруд і установок; обладнання пунктів водозабору, очищення і роздачі води у пересувну тару;

організація підвезення необхідної кількості води наливним транспортом і у розфасовці, а також подача її тимчасовими водопроводом населенню, підприємствам громадського харчування, хлібопекарням, лікувальним установам; використання простих засобів видобування і очищення води; введення і здійснення нормувань водоспоживання і посиленого контролю за якістю води; захист систем водопостачання і автономних водозаборів від радіоактивного та інших видів забруднення і хімічного зараження; підготовка, у разі необхідності, на водопроводах, які використовують воду поверхневих джерел, систем її очищення від радіоактивних, хімічних та інших небезпечних речовин; організація відновлення і ремонту пошкоджених систем побутового водопостачання, автономних водозабірних споруд.

Заходи щодо забезпечення продуктами харчування включають: оцінку необхідної номенклатури і кількості продовольства для забезпечення населення і рятувальників; централізоване отримання, облік і розподіл продовольства, у тому числі і одержаного як гуманітарну допомогу; визначення реальних можливостей щодо виробництва продовольства, продуктів харчової і м'ясо-молочної промисловості (хліба, хлібобулочних виробів, крупи, макаронних виробів, м'яса і м'ясопродуктів, риби і рибопродуктів, молокопродуктів, жирів, цукру, овочів і овочевих консервів, солі тощо); оцінку можливостей і організацію підприємств громадського харчування; оцінку запасів продовольства на складах держрезерву і торговельних організацій; визначення необхідної кількості пунктів харчування, польових кухонь і хлібопекарень, розгортання, у разі необхідності, їх роботи; організацію, у разі необхідності, контролю за забрудненням продуктів харчування радіоактивними, хімічними та іншими небезпечними речовинами, знезаражування продовольства і харчової сировини; приготування і роздачу їжі постраждалому населенню і учасникам ліквідації наслідків НС, видачу їм продовольства відповідно до порядку і на умовах, прийнятих для даної НС.

Забезпечення постраждалого населення предметами першої необхідності передбачає: визначення необхідної кількості і номенклатури предметів першої необхідності (одягу, взуття, ковдр, посуду, засобів особистої гігієни, миючих

засобів, тканин, галантереї тощо); збір, сортування і підготовку до використання предметів першої необхідності з пошкоджених складів, а також тих, що надійшли як гуманітарна допомога і взаємодопомога населення; визначення можливостей і здійснення забезпечення постраждалих за рахунок центральних та інших органів виконавчої влади і самоврядування, включаючи і наявні резерви; виявлення дефіциту і визначення шляхів його покриття за рахунок перерозподілу продукції на території, яка постраждала; підготовку запитів про гуманітарну та інші види допомоги; організацію, у разі необхідності, контролю за забрудненням предметів першої необхідності, які підлягають видачі населенню, їх знезаражування; захоронення забруднених предметів першої необхідності, які за результатами контролю є непридатними до використання; визначення місця і порядку видачі, здійснення видачі предметів першої необхідності; організацію пересувних пунктів і відділень служб постачання.

Забезпечення постраждалого населення тимчасовим житлом передбачає: визначення потреби населення у тимчасовому житлі в зоні НС, а також у місцях розміщення евакуйованих (відселених) і потреби населення в постійному житлі, якщо наявне не підлягає відновленню, або знезаражуванню; проведення інвентаризації житлового фонду, який зберігся, оцінку ступеня пошкодження (руйнувань, забруднення) об'єктів виробничого і соціального призначення; направлення запитів про поставку житла, яке швидко будується; розгортання тимчасового житла (намети, пересувні і збірні будиночки тощо); підготовку санаторіїв, будинків відпочинку, пансіонатів, спортивних і дитячих таборів та інших громадських будівель і споруд для розміщення осіб, які втратили житло, а також евакуйованих; організацію контролю за забрудненням приміщень, які призначені для тимчасового розміщення постраждалих та їх знезаражування. Забезпечення населення житлом, замість втраченого внаслідок НС, здійснюється після ліквідації НС за рахунок страхових виплат і допомоги держави.

Важливе місце при подоланні медико-санітарних наслідків НС посідає постачання медичним майном і медикаментами. Зокрема, воно передбачає: визначення потреби в медикаментах, запасах донорської крові та інших засобах;

нагромадження і використання ліків, обладнання та іншого медичного майна в необхідних обсягах і номенклатурі; визначення шляхів ліквідації дефіциту медикаментів і медичного майна за рахунок перерозподілу внутрішніх ресурсів, а також поставок з інших регіонів, підготовку і подання відповідних заявок.

Забезпечення постраждалого населення комунально-побутовими послугами передбачає: уточнення обсягів паливних ресурсів, які збереглися, стаціонарних тепло-, енергоджерел, необхідної кількості палива та енергії; використання, за можливістю, як джерел енергії локомотивів, річкових та морських суден; визначення необхідної кількості нестандартних, простих засобів обігріву і електропостачання (печі, пересувні малогабаритні котельні, дизель-електростанції, акумулятори тощо) та постачання їх населенню; визначення необхідних обсягів першочергового відновлення водопровідних, каналізаційних, теплових, газових, електро- і тепломереж; забезпечення населення в зоні НС і місцях евакуації лазнями, душовими, пральними, туалетами, організації лазне-прального обслуговування, використання для цього пересувних засобів; проведення, у разі необхідності, знезаражування комунальних і побутових стічних вод, організація лазне-прального обслуговування за межами зон радіоактивного (хімічного) забруднення; виділення необхідних сил та засобів для поховання загиблих і необхідної кількості місць поховання; організація та видалення побутових відходів на житловій території зони НС.

Транспортне забезпечення населення полягає в транспортному обслуговуванні заходів життєзабезпечення населення (доставка ресурсів), а також в транспортному обслуговуванні лікувально-евакуаційних заходів і евакуації населення.

Інформаційне забезпечення передбачає комплекс заходів щодо своєчасного інформування населення з усіх питань, пов'язаних з НС. В інформації, яка доводиться до населення, помітне місце відведено питанням першочергового життєзабезпечення. Обов'язково повідомляється про розміщення пунктів роздачі води та їжі, медичної допомоги, організацію комунально-побутового обслуговування тощо.

Підсумовуючи, слід зауважити, що проблема життєвазбепчення населення, постраждалого за умов НС, є одним з важливих завдань служб екстреного реагування на виникнення НС.

6.2.2 Участь суб'єктів господарювання у функціонуванні державної системи спостереження, збирання, оброблення та аналізу інформації про стан довкілля

Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» (ст.20, 22) передбачено створення державної системи моніторингу довкілля (далі – ДСМД) та проведення спостережень за станом навколишнього природного середовища, рівнем його забруднення. Виконання цих функцій покладено на Мінприроди та інші центральні органи виконавчої влади, які є суб'єктами державної системи моніторингу довкілля, а також підприємства, установи та організації, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану довкілля.

Основні принципи функціонування ДСМД визначені у постанови Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля».

На даний час, у державній системі моніторингу довкілля функції і задачі спостережень та інформаційного забезпечення виконують 8 суб'єктів системи моніторингу: Мінприроди, МНС, МОЗ, Мінагрополітики, Мінжитлокомунгосп, Держводгосп, Держкомлісгосп, Держкомзем. Кожний із суб'єктів ДСМД здійснює моніторинг тих об'єктів довкілля, що визначаються Положенням про державну систему моніторингу довкілля та порядками і положеннями про державний моніторинг окремих складових довкілля.

З метою координації діяльності міністерств та відомств, визначення основних принципів державної політики з питань розвитку системи моніторингу навколишнього середовища, забезпечення її функціонування на основі єдиного нормативно-методологічного забезпечення постановою Кабінету Міністрів України від 17.11.2001 № 1551 утворено Міжвідомчу комісію з питань

моніторингу довкілля. Мінприроди здійснюється організаційно-технічне забезпечення роботи комісії та її профільних секцій.

Функціонування ДСМД здійснюється на трьох рівнях, що розподіляються за територіальним принципом:

- загальнодержавний рівень, що охоплює пріоритетні напрямки та завдання моніторингу в масштабах всієї країни;
- регіональний рівень, що охоплює пріоритетні напрямки та завдання в масштабах територіального регіону;
- локальний рівень, що охоплює пріоритетні напрямки та завдання моніторингу в масштабах окремих територій з підвищеним антропогенним навантаженням.

Організаційно система моніторингу ґрунтується на використанні існуючих суб'єктів моніторингу і функціонує на основі єдиного нормативного, організаційного, методологічного і метрологічного забезпечення та уніфікованих компонентів цієї системи.

Структурно регіональна система моніторингу складається з таких предметних складників довкілля:

- локальні системи моніторингу (організуються на рівні окремих ділянок територій з підвищеним антропогенним навантаженням – зони впливу потенційно небезпечних підприємств, акваторії водосховищ тощо);
- відомчі системи моніторингу (входять відомства, які є суб'єктами загальнодержавної системи моніторингу);
- об'єктові системи моніторингу (діють на окремих підприємствах чи їх сукупності, тобто на об'єктах, яким притаманні однакові властивості з точки зору впливу на довкілля або згідно з їх призначенням).

Державна система моніторингу довкілля є інтегрованою інформаційною системою, що має здійснювати збирання, збереження та оброблення екологічної інформації для відомчої та комплексної оцінки і прогнозу стану природного середовища, біоти та умов життєдіяльності, вироблення обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних соціальних, економічних та екологічних

рішень на всіх рівнях державної виконавчої влади, удосконалення відповідних законодавчих актів, а також виконання зобов'язань України з міжнародних угод, програм, проектів і заходів.

Інформація, що зберігається в системі моніторингу, використовується для прийняття рішень у галузі охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та екологічної безпеки органами державної влади та органами місцевого самоврядування і надається їм безкоштовно відповідно до затверджених регламентів інформаційного обслуговування користувачів системи моніторингу та її складових частин.

Висновки до розділу 6

Охороні праці в Великогаївській сільській раді приділяється значна увага. З метою дотримання нормативно-правових актів з питань охорони праці та пожежної безпеки в Великогаївській сільській раді та забезпечення належного рівня безпеки на робочому місці затверджено ряд положень та інструкцій, що охоплюють усі сфери діяльності ради.

Організація життєзабезпечення населення під час евакуації з районів аварій, катастроф і стихійних лих є комплексом заходів, спрямованих на створення і підтримання нормальних умов, життя, здоров'я і працездатності людей. Виконання всіх цих заходів організовується виконавчою владою та органами управління цивільної оборони відповідного рівня. Безпосередніми виконавцями цих заходів є керівники підприємств, установ і організацій. Заходи розробляються завчасно, відображаються в планах цивільного захисту (ЦЗ) і виконуються як в період загрози, так і після виникнення НС. Одним із головних питань є організація забезпечення населення продуктами, питною водою і предметами першої необхідності.

Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» передбачено створення державної системи моніторингу довкілля (далі – ДСМД) та проведення спостережень за станом навколишнього природного середовища, рівнем його забруднення. Виконання цих функцій покладено на Мінприроди та

інші центральні органи виконавчої влади, які є суб'єктами державної системи моніторингу довкілля, а також підприємства, установи та організації, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану довкілля.

РОЗДІЛ 7

ЕКОЛОГІЯ

7.1 Оцінка ресурсного потенціалу та ефективність його використання

Будь-яке виробництво матеріальних благ або послуг потребує ресурсів, як матеріальних, так і людських. До матеріальних належать сировина, енергоносії, споруди, устаткування тощо. До людських ресурсів належать працівники з певними професійними навичками і знаннями. У такому розумінні людські ресурси є чинником економічного розвитку, як і матеріальні ресурси.

В загальному розумінні, ресурсний потенціал підприємства – це сукупність ресурсів, що забезпечують неперервну та ефективну діяльність господарюючого суб'єкта. Тобто, ресурсний потенціал підприємства є сукупністю всіх видів ресурсів, пов'язаних між собою, використання яких дасть стійкий розвиток. Іншими словами, ресурсний потенціал підприємства – це сукупність таких складників, як капітальні ресурси (основні засоби), сировинні ресурси, інтелектуальні ресурси (ліцензії, патенти, гудвіл та інше), трудові ресурси.

Для зручності розділяють ресурсний потенціал на матеріальні (явні) та нематеріальні (неявні) складові. До матеріальних складових відносять фінансові, природні, матеріально-технічні, трудові ресурси. До нематеріальних складових відносять управлінські, інформаційні, організаційні, інноваційні ресурси, потенціал іміджу, потенціал простору, лобіювання тощо.

Такий поділ ресурсного потенціалу на окремі складові є основою при оцінці ефективності використання ресурсного потенціалу, тому що, поділивши ресурсний потенціал на складові, далі можна поетапно оцінювати ефективність використання кожної з них, потім, на основі отриманих результатів, аналізувати ефективність використання потенціалу в цілому.

Більшість економістів пропонують поділяти методи, що використовуються для оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу на витратні, ресурсні, результативні та комплексні (табл. 7.1).

Таблиця 7.1 - Методи оцінки ресурсного потенціалу підприємства

Група методів	Характеристика групи	Показники, що характеризують вид методу	Економічний сенс показника
Витратні методи	Методи засновані на одному показнику, що враховує витрати підприємства	1. Затратовіддача 2. Затратоємкість 3. Рентабельність витрат	Показники ефективності використання ресурсного потенціалу на основі двох результативних показників обороту і прибутку
Ресурсні методи	Методи засновані на показнику, що враховує оборот роздрібної торгівлі і прибутку	1. Ресурсовіддача	
Результативні методи	Методи оцінки використання ресурсного потенціалу за складом основних економічних показників	1. Використання ресурсного потенціалу 2. Узагальнюючий показник ефективності виробництва 3. Показник ефективності конкретного ресурсного потенціалу 4. Узагальнюючий показник ефективності	Показники кількісної оцінки діяльності підприємства
Комплексні системні методи	Методи визначають різні види ефективності використання ресурсного потенціалу	1. Узагальнюючий показник динаміки ефективності використання ресурсного потенціалу 2. Показник економічної ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства 3. Зведені показники ефективності ресурсного потенціалу підприємства	Дозволяють більш глибоко і детально вивчити діяльність підприємства, що веде як до ефективного використання наявних ресурсів, так і до виявлення ресурсів

Джерело: [72]

Крім того, на практиці досить часто для оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства або окремих його складових користуються такими методами як експертний, бальний, рейтинговий, порівняльний, економіко-математичне моделювання, імітаційне моделювання тощо.

7.2 Особливості формування і використання ресурсного потенціалу в умовах глобалізації економіки

В економічній літературі ресурсний потенціал визначають як систему різних видів ресурсів, він є головною складовою потенціалу підприємства. При цьому ресурсний потенціал визначається не просто кількістю і якістю ресурсів, які є в розпорядженні підприємств, а й їх оптимальним співвідношенням, відповідністю величини і складу потребам вирішуваних завдань.

Формування ресурсного потенціалу підприємства відбувається за рахунок комплексного поєднання його складових елементів: фінансових, матеріальних, нематеріальних, інформаційних, кадрових, технічних і технологічних ресурсів.

Таким чином, формування потенціалу підприємства – це виявлення стратегічних можливостей, ресурсів і резервів потенціалу, здатних підвищити конкурентоспроможність підприємства. Формування потенціалу, нарощування його за рахунок резервів – основне завдання підприємства. При цьому слід враховувати, що сильні сторони є потенціалом підприємства, а слабкі – резервом потенціалу. Завданнями підприємства є використання сильних позицій за одночасного усунення слабких сторін.

У зв'язку з тим, що формування потенціалу підприємства є складним динамічним процесом, орієнтованим на максимальну взаємодію із зовнішнім середовищем і забезпеченням високої якості реалізації, важливо визначити, які саме чинники обумовлюють розвиток його елементів і впливають на їхню збалансованість та ефективність використання.

Всі чинники можна поділити на зовнішні і внутрішні щодо формування та розвитку потенціалу. До зовнішніх чинників відносяться економічні, соціальні, політичні, юридичні умови, вплив яких визначається обмежувальними або стимулюючими заходами з боку різних державних органів, банків, інвестиційних компаній, суспільних груп, політичних сил тощо. Такими заходами, як правило, є податкові, відсоткові ставки, законодавчі, етичні, суспільні норми, тиск політичних сил.

До внутрішніх чинників відноситься, насамперед, стратегія підприємства, наявні досвід і навички менеджерів, сформовані принципи організації та ведення бізнесу, моральні цінності й амбіції керівників, а також загальноприйняті на підприємстві цінності та культура. Важливим чинником також є природні ресурси, які належать підприємству.

Дуже важливим чинником зовнішнього середовища, вплив якого часто ігнорують, є глобалізація. Глобалізація являє собою взаємопроникнення, взаємозв'язок і взаємопереплетення економік країн світу, коли економічні процеси, що відбуваються в одній країні, знаходять відображення в інших країнах, засноване на нових інформаційних технологіях і представляє весь світ як єдине ціле. Глобалізація є не тільки передумовою специфічної моделі міжнародного інвестування капіталів, скільки наслідком такого інвестування. Економічна глобалізація як стійка закономірність розвитку світового господарства надає світовій економічній системі, з одного боку, цілісності, завершеності та внутрішньої єдності, а, з другого, - обумовлює поглиблення розриву в економічному розвитку країн та зростання нерівномірності у розміщенні на їх території світових ресурсів. Основою ресурсного потенціалу залишаються не тільки енергоносії, а і капітал, який розподіляється та перетікає у відповідності до економічного розвитку тієї чи іншої країни світу.

Основними передумовами глобалізації є такі рушійні сили, як виробничі, організаційні, політичні, соціально-культурні, економічні. Все це знайшло відображення в різкому зростанні масштабів виробництва, використанні високих наукомістких технологій, модифікації транспорту і зв'язку, скороченні транспортних витрат, появі нових інформаційних та комунікаційних технологій, нових дійових осіб на світовій арені, ослабленні державних кордонів, ролі звичок і традицій, впровадженні єдиних критеріїв макроекономічної політики, уніфікації вимог до податкової, регіональної, аграрної, антимонопольної політики, лібералізації господарського життя, міжнародної економічної інтеграції.

Глобалізація виявилася досить суперечливим процесом, що приніс людству як великі досягнення, так і проблеми. Виділяють позитивні наслідки, такі як

стимулювання розвитку нових технологій, поглиблення спеціалізації, економія на масштабах виробництвах та інші, так і негативні, наприклад фінансові кризи, різного роду війни, безконтрольний рух капіталів і т. д. Позитиви і негативи глобалізації, нашаровуючись одні на одних, викликають кумулятивний ефект, який поглиблює нестабільність національної і світової економіки. З одного боку, відбувається прискорення науково-технічного прогресу, залучення всіх країн у глобальне виробництво і перерозподіл шляхом поглиблення міжнародного поділу праці, відкриваються нові можливості для розширення торгівлі, інтенсивного руху капіталу. Але цей процес створює серйозні труднощі в країнах, що розвиваються, які не встигають пристосовуватися до швидко мінливих вимог економічного розвитку. У таких країнах посилюються проблеми екологічних, політичних, економічних криз, відсутня безпека, відбувається розшарування населення, зростає нерівність та злидні.

Аналізуючи суперечності глобалізації необхідно підкреслити їх зростаючий характер. Перш за все, це відноситься до суперечностей між групою провідних розвинених країн з ринковою економікою, які отримують максимальний економічний ефект від глобалізації, і іншими країнами, насамперед найменш розвинутими. Національне виробництво більшості країн, що розвиваються, виявляється не готовим до наростальної лібералізації зовнішньоекономічних зв'язків в силу істотно більш низької конкурентоспроможності по відношенню до фірм розвинених країн, що спричиняють різко зростаючий тиск на економіку цих держав. Не випадкове, у зв'язку з цим, загострення протиріч між розвиненими і значною частиною країн, що розвиваються в рамках СОТ.

Процес глобалізації, що руйнує національні кордони держав, одночасно з цим пов'язує ці національні кордони міцними торговельними, фінансовими, культурними зв'язками. Глобалізація посилює загальну нерівномірність і суперечливість у світовому розвитку не тільки між країнами і регіонами, а й усередині окремо взятої держави, де кожна організація отримує вищу чи нижчу ефективність використання власного ресурсного потенціалу. Головним

негативним наслідком глобалізації, таким чином, є проблема нерівності, яка за прогнозами скорочується, а насправді збільшується.

Висновки до розділу 7

Отже, будь-яке виробництво матеріальних благ або послуг потребує ресурсів. Ресурсний потенціал підприємства являє собою сукупність наявних видів ресурсів, пов'язаних між собою, використання яких сприяє досягнення стійкого розвитку.

Більшість економістів пропонують поділяти методи, що використовуються для оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу на витратні, ресурсні, результативні та комплексні. Крім того, на практиці досить часто для оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства користуються такими методами як експертний, бальний, рейтинговий, порівняльний, економіко-математичне моделювання, імітаційне моделювання.

Формування потенціалу підприємства – це виявлення стратегічних можливостей, ресурсів і резервів потенціалу, здатних підвищити конкурентоспроможність підприємства. Всі чинники, які обумовлюють розвиток елементів потенціалу і впливають на їхню збалансованість та ефективність використання, можна поділити на зовнішні і внутрішні.

Дуже важливим чинником зовнішнього середовища, вплив якого часто ігнорують, є глобалізація. Основними передумовами глобалізації є такі рушійні сили, як виробничі, організаційні, політичні, соціально-культурні, економічні, природні.

Глобалізація виявилася досить суперечливим процесом, що приніс людству як великі досягнення, так і проблеми. Глобалізація посилює загальну нерівномірність і суперечливість у світовому розвитку не тільки між країнами і регіонами, а й усередині окремо взятої держави, де кожна організація отримує вищу чи нижчу ефективність використання власного ресурсного потенціалу.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Отже, у представленій дипломній магістерській роботі досліджено теоретичні засади і практичні аспекти діяльності об'єднаної територіальної громади, а також розроблено проектні пропозиції щодо її вдосконалення.

Встановлено, що територіальна громада – це жителі одного чи декількох населених пунктів, які добровільно об'єднуються в одну територіальну громаду для вирішення місцевих проблем. Основним, на що спрямоване місцеве самоврядування, є реалізація певних інтересів мешканців, вирішення певних проблем суспільства, що виникають на певних територіях своїми силами та за допомогою публічно-владних інструментів. Стан економічного розвитку країни прямо залежить від можливості та зацікавленості громад займатися розвитком своєї території.

Світовий досвід більшості зарубіжних країн переконує, що управління місцевими справами, як правило, здійснюється як через призначені з центру органи державної адміністрації на місцях, так і через представницькі органи, які обираються населенням відповідних адміністративно-територіальних одиниць. Такі представницькі органи іменуються органами місцевого самоврядування.

Отже, Великогаївська ОТГ розташована у в Тернопільському районі, в Тернопільській області і є сусідом міста Тернопіль. Адміністративним центром ОТГ є найбільше село громади Великі Гаї. Окрім нього, територія громади складається ще з 13 населених пунктів, які колись були 7 окремими сільськими радами (разом з Великими Гаями).

Для успішного функціонування громади створена адміністрація чисельністю 52 особи. Окремим підрозділом виконавчого апарату сільської ради виступає відділ освіти, до структури якого входять апарат відділу освіти, методичний кабінет, централізована бухгалтерія та господарська група. В підпорядкуванні відділу освіти перебувають всі школи та садки громади.

В громаді діє ЦНАП, який був заснований вкінці 2018 року. Він надає жителям громади послуги щодо реєстрації/зняття з реєстрації мешканців; реєстрації фізичних і юридичних осіб; земельних питань; реєстрації нерухомості; питань місцевого значення (надання дозвільних документів); соціальних послуг; надання довідок. А також через ЦНАП надають свої послуги Головне управління Держгеокадастру У Тернопільській області та Тернопільський районний відділ державної міграційної служби України.

На території громади діє ряд підприємств, які забезпечують велику кількість жителів громади роботою, а також є великими платниками податків в бюджет громади.

Великогаївська ОТГ веде свою діяльність відповідно до чинного законодавства. Протягом 2016-2018 років доходи бюджету Великогаївської ОТГ зростали, причому стрімкими темпами. Крім того, частка власних надходжень коливалась в межах 50%, що з позитивної сторони характеризує спроможність громади. Щороку в громаді спостерігалось перевиконання плану бюджету.

Аналізуючи джерела формування дохідної частини бюджету Великогаївської ОТГ, ми бачимо, що щороку величина кожного з джерел зростає.

Досліджуючи структуру джерел формування бюджету громади, то протягом 2016-2018 років найбільша частка припадала на власні доходи, на медичну і освітню субвенції. Якщо розглядати джерела власних надходжень Великогаївської ОТГ, то по всіх категоріях спостерігаємо зростання протягом 2016-2018 років. Лише по джерелі «Інші неподаткові надходження» помітне спочатку стрімке зростання (2017 р. в порівнянні з 2016 р.), а у 2018 р. падіння.

Вивчаючи структуру власних доходів бюджету Великогаївської ОТГ, ми бачимо, що найбільшу частку в структурі власних доходів громади протягом усіх трьох років займають податок з доходів фізичних осіб та акцизний податок (разом майже 70%). Величина всіх інших джерел надходжень досліджуваної громади не перевищує 10% кожен.

Аналізуючи видатки бюджету Великогаївської ОТГ, бачимо, що щороку вони зростають. Це стосується майже всіх обов'язкових статей витрат.

Оцінюючи результати проведеного SWOT-аналізу для Великогаївської ОТГ, можна побачити, що громада має багато сильних і слабких сторін, а також багато можливостей і загроз для свого розвитку.

Привабливою громада може бути для громадян (які проживають або хочуть проживати на її території), для бізнесу (який діє чи планує діяти в громаді), для держави (не потребує великих дотацій та субвенцій). На нашу думку, привабливість громади пов'язана із поняттям спроможність громади. Щоб стати спроможною громада має здійснити певні дії, направлені на її розвиток. На нашу думку, для Великогаївської громади важливими є два напрямки розвитку: зростання комфорту і зручності проживання в громаді та активізація бізнесу в громаді. Проте всі напрями і заходи не дадуть достатньої користі, якщо не буде між владою, бізнесом і місцевою громадою співпраці.

На нашу думку, кожна громада має багато різних проблем. Проте не на всі проблеми вистачає часу і зусиль в керівників громади. Саме тому стає в нагоді благодійна діяльність в межах громади. Ми пропонуємо в Великогаївській громаді створити «Благодійний офіс». «Благодійний офіс» – це благодійний проект, який направлений на те, щоб об'єднати небайдужих людей. З одного боку він об'єднує людей, які готові допомогти іншим. З іншого боку, він об'єднує людей, які потребують допомоги. «Благодійний офіс» буде тісно співпрацювати із адміністрацією Великогаївської ОТГ, особливо із відділом соціального захисту та захисту прав дітей.

Кошти для пожертв ми пропонуємо збирати двома способами: за допомогою скриньок для благодійних пожертв, які пропонуємо поставити в усіх людних місцях, та відкрити рахунок в банку, куди можна переказати кошти.

Капітальні витрати для створення «Благодійного офісу» становлять 22981 грн, які можна виділити з власних коштів громади. Для роботи в офісі має бути одна людина, яка відповідатиме на телефонні дзвінки, оформить документи і виставить інформацію на сайті чи в Фейсбуці. Всі інші люди будуть працювати на благодійних засадах. Ми вважаємо за доцільне працівника благодійного офісу на перших порах розмістити в Великогаївській сільській раді. Оскільки

«Благодійний офіс» - це благодійний проект громади, то з офісу не будуть брати орендної плати і плати за комунальні послуги. Сума поточних (річних) витрат на забезпечення діяльності «Благодійного офісу» складатиме 27100 грн.

В складі сучасної громади має бути певна інфраструктура, за допомогою якої місцева адміністрація реалізовує свої повноваження і жителі громади можуть отримати різні послуги. Інфраструктура Великогаївської ОТГ є потребує великих витрат на реконструкцію. За час існування Великогаївської громади було реалізовано ряд проектів для вдосконалення інфраструктури (наприклад, ремонтвано дороги, встановлено вуличне освітлення, здійснено капітальний ремонт покрівлі Дичківської школи та адмінбудинку Товстогузької сільської ради, реконструкцію адмінбудинку в Великих Гаях та Скоморохівської школи та інші). Проте дуже багато важливих проектів ще чекають своєї черги.

Важливим проектом, який, на нашу думку, варто реалізувати в громаді, є реконструкція даху школи в с. Великі Гаї. Великогаївська школа була введена в експлуатацію в 1992 році. З часом дах почав протікати, особливо це помітно в шкільному спортзалі. Періодично виконувались роботи по поточному ремонту даху, але через деякий час проблеми відновлювались.

Для реалізації проекту з капітального ремонту покрівлі Великогаївської ЗОШ I-III ступенів необхідно 1809,9 тис. грн. Передбачаємо, що 52,5 % коштів для реалізації даного проекту буде виділено із державної субвенції на розвиток інфраструктури (950 тис. грн), а 47,5% - з місцевого бюджету (859,9 тис. грн).

Таким чином, як результат реалізації проекту є освітній (оптимізація температурного режиму і підтримання його на стабільному рівні, зниження рівня захворюваності учнів та персоналу, забезпечення безперервності у роботі школи), економічний (можливості скорочення витрат місцевого бюджету на поточний ремонт даху та приміщень школи в сумі 50 тис. грн. та направлення їх на реалізацію інших проектів по вирішенню місцевих проблем, політичний (реалізація проекту покращить імідж громади та значно підвищить рівень довіри жителів до місцевих органів влади, що покращить ефективність зв'язку між місцевою владою та жителями громади).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний кодекс України URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Альошина Н. М. Поняття й ознаки територіальної громади. Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2011. Випуск 21. С. 173-180 URL:
http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/3186/1/Aloshuna_173.pdf
4. Батанов О. В. Муніципальна влада в Україні: проблеми теорії та практики : монографія. Київ : Юрид. думка, 2010. 656 с.
5. Остапенко О. Г., Барановська Т. М. Територіальні громади як первинний суб'єкт місцевого самоврядування та реалізації муніципальної політики. «Державне управління: удосконалення та розвиток». 2015. № 10. URL:
<http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=909>
6. Шумляєва І. Д. Функціональна характеристика діяльності територіальних громад. Аспекти публічного управління. 2013. № 2 (2). С. 83–89.
7. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-19/print1390324595780240>.
8. Нагаєв В.М. Публічне адміністрування: електронний навчальний посібник. Харків: ХНАУ, 2018. 278 с. URL:
http://dspace.knau.kharkov.ua/jspui/bitstream/123456789/1076/1/%D0%95%D0%9B%D0%95%D0%9A%D0%A2%D0%A0._%D0%9F%D0%9E%D0%A1%D0%98%D0%91._%D0%9F%D0%A3%D0%91%D0%9B._%D0%90%D0%94%D0%9C._2018_.PDF
9. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід: монографія. За заг. ред. Сергія Чернова, Валентини Воронкової, Віктора Банаха, Олександра Сосніна, Пранаса

Жукаускаса, Йоліти Ввайнхардт, Регіни Андрюкайтене; Запоріж. держ. інж. акад. Запоріжжя: ЗДІА, 2016. 606 с

10. Чернов С. І., Гайдученко С. О. Текст лекцій з дисципліни «Публічне адміністрування» (для студентів всіх форм навчання за спеціальністю 7.03060101, 8.03060101 „Менеджмент організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності)»; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. Харків: ХНУМГ, 2014. 97 с.

11. Аль-Атті І. В. Публічне управління: сутність і визначення. Аспекти публічного правління. Том 6. № 8. 2018. С.36-40.

12. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування: стан, виклики, перспективи здійснення. За заг. ред. В. С. Куйбіди. Київ: НАДУ, 2018. 180 с.

13. Шаров Ю. П. Інноваційні інструменти публічного адміністрування: європейський контекст. Публічне управління: теорія та практика. 2010. № 1. С. 5-9.

14. Серьогін С. М., Шаров Ю П., Бородін Є. І. [та ін.] ; за заг. та наук. ред. Серьогіна С. М., Шарова Ю П. Управління стратегічним розвитком об'єднаних територіальних громад: інноваційні підходи та інструменти : монографія. Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2016. 278 с.

15. Романюк С. А. Децентралізація: теорія та практика застосування : монографія. Київ : НАДУ, 2018. 216 с.

16. Про стимулювання розвитку регіонів : Закон України від 08 верес. 2005 р. № 2850-IV.URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>

17. Бакуменко В. Д., Бондар І. С., Горник В. Г., Шпачук В. В. Особливості публічного управління та адміністрування : навч. посіб. Київ : КНУКіМ, 2016. 167с.

18. Кавунець А., Дорох В. Особливості об'єднання територіальних громад в Україні (регіональний аспект). Видання друге, доповнене. Вінниця: ТОВ “Прес Корпорейшн Лімітед”. 96 с.

19. Павлюк А.П., Олійник А.П., Баталов О.А. та ін. Територіальна громада як базова ланка адміністративно-територіального устрою України: проблеми та перспективи реформування. Київ : НІСД, 2016. 61 с.
20. Вахович І.М., Камінська І.М. Фінансова спроможність регіону: діагностика та механізми забезпечення. Луцьк : Надстир'я, 2008. 298 с.
21. Коломієць І. Ф., Пелехатий А. О. Теоретико-практичні аспекти формування об'єднаних територіальних громад в Україні. Науковий журнал «Економіка України». 2017. №4 (665). С. 46-55.
22. Постанова Кабінету Міністрів України від 08 квітня 2015 року №214 «Методика формування спроможних територіальних громад» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/214-2015-%D0%BF>
23. Бриль М., Врублевський О., Данчева О., Сеїтосманов А., Чубаров Е. Успішна територіальна громада: будуємо разом. Харків : Видавничий будинок Фактор, 2018. 128 с.
24. Шаров Ю. П., Сухінін Д. В. Муніципальні послуги: шлях до високої якості: монографія. Мелітополь : Вид. дім ММД, 2008. 136 с.
25. Григорьев В. А. Эволюция местного самоуправления. Отечественная и зарубежная практика. Киев : Истина, 2005. С. 232–235.
26. Шевченко А. О. Правова природа і статус територіальної громади: доктринальний аспект. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2017. № 3 (104). С. 332-341.
27. Пронюк Н. В. Удосконалення статусу територіальної громади в Україні. Науковий вісник КНУВС. 2008. № 1. С. 79–87
28. Потапенко С. Характерні риси об'єднаної територіальної громади. Вісник АПСВТ. 2019. № 2. С. 47-55. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_2_2019-47-55.pdf
29. Скидан О. В., Якобчук В. П., Дацій Н. В., Ходаківський Є. І. [та ін.] ; за заг. ред. О. В. Скидана. Публічне управління та адміністрування : навч. посібник Житомир : ЖНАЕУ, 2017. 705 с.

30. Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е. та ін. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України. Київ: ТОВ «Софія». 2012. 128 с.
31. Сушинський О.І. Спроможна громада: концепція засад гарантій // Муніципальна реформа в контексті євроінтеграції України: позиція влади, науковців, профспілок та громадськості: II Всеукр. наук.-практ. конф. (АПСВТ, 6 грудня 2018 р.). Київ: ТОВ «Підприємство ВІ.ЕН.ЕЙ», 2018. С. 42-47.
32. Семигіна Т. В., Лиховид Д.О. Чи можлива самоорганізація територіальних громад в Україні? Наукові записки НаУКМА. 2015. Т.173: Політичні науки. С.67-71.
33. Бабій В. В., Скоробагатько А. В. Основні проблеми об'єднаних територіальних громад. НАУ. 2018. URL: <http://er.nau.edu.ua:8080/handle/NAU/33238>
34. Васильєва О. І., Васильєва Н. В.. Концептуальні засади сталого розвитку територіальних громад. Інвестиції: практика та досвід. 2018. №8. С. 74–78.
35. Чернеженко О.М. Місцеве самоврядування в Україні та державах-учасницях ЄС: конституційне регулювання й організаційні моделі. Київ: Ліра-К, 2018. 380 с.
36. Алфьоров С. В. Територіальна громада: поняття, ознаки, проблеми функціонування в Україні. Вісник Університету банківської справи Національного банку України. 2013. № 1 (16). С. 47-50.
37. Мороз О. Ю. Територіальна громада : сутність становлення та сучасні українські реалії. Демократ. врядування : електрон. наук. фах. видання. 2008. Вип. 2. URL : www.nbuuv.gov.ua.
38. Мельник Д. М. Теоретичні засади формування територіальних громад: імплементація світового досвіду в Україну. АГРОСВІТ. 2018. № 11. С. 33-38.
39. Патицька Х. О. Територіальна громада в політико-правовій практиці сучасної України. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2014. Вип. 4(108). С. 320-328

40. Березинський В. П. Територіальна громада як агент політичної самоорганізації. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія. 2013. Т. 21. Вип. 23(1). С. 77-84. URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vdufsp_2013_21_23\(1\)__17.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vdufsp_2013_21_23(1)__17.pdf)

41. Панухник О. В. Адміністративно-територіальна реформа як чинник зміцнення місцевої економіки. Інноваційна економіка. 2014. № 3. С. 76-83. URL: http://nbuv.gov.ua/j-df/inek_2014_3_10.pdf

42. Пісоцький В. А. Зміст та основні складові розвитку територіальної громади як суб'єкта місцевого самоврядування. URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2014-01\(11\)/22.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2014-01(11)/22.pdf)

43. Лелеченко А. П. Зарубіжний досвід організації функціонування місцевого самоврядування: імплементація в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2011. № 3. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=266>

44. Лазор О. Д., Кохалик Х. М. та ін.; за наук. ред. Лазор О. Д. Організація та функціонування представницьких органів місцевого самоврядування в зарубіжних країнах : наук. розробка. Київ. :НАДУ. 2009. 44 с.

45. Петришин О. О. Сучасний стан місцевого самоврядування у країнах англосаксонської правової сім'ї: проблеми та перспективи розвитку. Держ. буд-во та місц. самоврядування. 2013. Вип. 25. С. 195–207.

46. Любченко П. М., Смоляр О. А. Зарубіжний досвід організації контролю у сфері місцевого самоврядування. Державне будівництво та місцеве самоврядування. : зб. наук. пр. / редкол.: Ю. Г. Барабаш та ін. Харків: Право. 2015. Вип. 29. 206 с. С. 18-31. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12180/1/Lubchenko_Smolyr_18-31.pdf

47. Пухтинський М. О., Ворона П. В., Власенко О. В. та ін. Зарубіжний досвід організації роботи місцевої влади. За заг. ред. П. В. Ворони. Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр». 2009. 280с.

48. Костенюк Н. Основні напрями реформування системи місцевого самоврядування в Україні на основі зарубіжного досвіду. Державне управління та місцеве самоврядування. 2018. Вип. 2(37). С. 142-148.

49. Децентралізація та ефективне місцеве самоврядування : [навч. посіб. для посадовців органів влади та фахівців з розвитку місцевого самоврядування]. Київ : ПРООН/МПВСР, 2016. 269 с.

50. Волошинська О., Шведа Н. Основні перспективи розвитку сучасних територіальних громад. Матеріали І міжрегіональної науково-практичної конференції «Проблеми публічного управління та адміністрування на регіональному рівні» / Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя. ФОП Паляниця В. А., 2019. 101 с. С. 38-39.

51. Офіційний сайт Великогаївської громади. URL: <https://velykogaivska-gromada.gov.ua/>

52. Небава М. І., Ратушняк О. Г. Менеджмент організацій Частина 2 : навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2012. 108 с.

53. Рогозян Ю. С. Збір інформації та процедура вивчення громадської думки для розробки стратегії розвитку об'єднаної територіальної громади. Економіка та держава. 2017. № 8. С. 49-52. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/8_2017/14.pdf

54. Методологія стратегічного планування розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні. URL: https://www.surdp.eu/uploads/files/SP_OTG_Methodology_UA.pdf

55. Створення Стратегії розвитку об'єднаної територіальної громади. URL: <https://www.prostir.ua/?kb=stvorennya-stratehiji-rozvytku-objednanoi-terytorialnoji-hromady>

56. Штиршов О. М., Кобець В. М. Перспективи розвитку територіальних громад в умовах децентралізації влади в Україні. Наукові праці: Науково-методичний журнал. Вип. 242. Т. 254. Державне управління. С. 120-125.

57. Як визначити спроможність громади, як її підвищувати, та що буде далі з децентралізацією? URL: <https://decentralization.gov.ua/news/11895>

58. Стратегія – основа становлення та розвитку ОТГ. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/ms/2018/may/issue-5/article-36538.html>

59. Васильченко Г., Парасюк І., Єременко Н. Планування розвитку територіальних громад. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування // Асоціація міст України – К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. – 256 с.

60. Формування об'єднаних територіальних громад: стан, проблемні питання та шляхи їх вирішення. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-07/terutor_gromad-8bead.pdf

61. Россоха В., Плотнікова М. Розвиток сільських територій України в умовах децентралізації управління: стан, проблеми, перспективи. URL: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/9594/1/ED_2018_4_41-53.pdf

62. Вінніков О., Гулевська-Черниш А., Непочатова Д., Паливода Л., Шейгус В. Фонд громади: нові можливості для бізнесу (брошура для компаній та приватних підприємців); за заг. ред. Л. Паливоди Київ.: Книга плюс, 2010. 24 с.

63. 5 стереотипів про волонтерство. URL: <https://volunteer.country/blog/alsoworth/stereotypes>

64. 5 причин бути благодійником URL: https://good-angels.com.ua/blog/good_angels/top/reasons.html

65. Пітцик М., Слобожан О., Рабошук Я., Чепель О. Формування спроможних територіальних громад: практичний посібник (видання друге). URL: <https://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/posibnyk.tergrweb.pdf>

66. Розвиток соціальної сфери територіальних громад в умовах адміністративно-фінансової децентралізації / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»; за ред. С. Л. Шульц. Львів, 2018. 140 с.

67. Грушко О. Субвенція на розвиток інфраструктури об'єднаних громад Чернівецької області у 2018 році. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/9341>

68. Розпорядження КМУ від 01.04.2014 № 333-р «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>

69. Офіційний сайт реформи децентралізації в Україні «Децентралізація дає можливості». URL: <https://decentralization.gov.ua/>

70. Ткачук К. Н., Халімовський М. О., Зацарний В. В., Зеркалов Д. В., Сабарно Р. В., Полукаров О. І., Коз'яков В. С., Мітюк Л. О. За ред. Ткачука К. Н. і Халімовського М. О. Основи охорони праці: Підручник. 2-ге видання, доповнене та перероблене. Київ: Основа, 2006. 448 с.

71. Волянський П. Б. Життєзабезпечення постраждалого населення в надзвичайних ситуаціях мирного характеру. Державне управління: удосконалення та розвиток. № 7. 2011. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=306>

72. Екологічний моніторинг довкілля. URL: <https://menr.gov.ua/content/ekologichniy-monitoring-dovkillya.html>

73. Андрієнко М. В., Шако В. С. Стан і проблеми функціонування системи моніторингу довкілля у сфері реалізації державної екологічної політики. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 17. С. 75-81

74. Семенова Т. В., Гуменюк Т. Є. Оцінка ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства. Причорноморські економічні студії. 2018. Випуск 29. С. 123-126.

75. Навроцький Н. О. Оцінка ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2017. № 1 (23. 2 т. С.97-101.

76. Тарханова Н. О. Глобалізація світового господарства та її вплив на економічний розвиток України. Вісник Донбаської національної академії будівництва і архітектури. Випуск 2013-2(100). С. 98-103.

77. Вишнеvsька О. М. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації. URL:

<http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/19481/01-Vishvevska.pdf?sequence=1>

ДОДАТКИ